

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALİ MEZARCIOĞLU

Çingenelerin Kitabı

Tarihi, s

Yanak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KARAGÖZ

**CİNTUS YAYINLARI
KÜLTÜR ARAŞTIRMASI**

Babıali Caddesi, No. 14 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 5283314 – (0212) 5277982
<http://www.cintusyayinlari.com>
iletisim@cintusyayinlari.com

**Ali Mezarcıoğlu
ÇİNGENELERİN KİTABI**

www.cingeneyiz.org
editore@cingeneyiz.org

Yapına hazırlayan: Zeynep Gülbey
Kapak tasarımı: Erdoğan Kıvrıncıtaş

BİRİNCİ BASKI: Nisan 2010

ISBN 978-605-127-017-3

Kitap Marbaası'nda basılmıştır

© ALİ MEZARCIĞLU, 2010

© CİNTUS YAYINLARI, 2010

Tüm hakları saklıdır.
Bu yayının hiçbir bölümü yazarın ön izni olmaksızın,
herhangi bir şekilde yeniden üretilemez,
basılı ya da dijital yollarla çoğaltılamaz.

Printed in Türkiye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

.....
KİTABI

Ali Mezarcıoğlu

› Cinius Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Çingener kimdir?	11
Ortak Ata: Tabiat İnsanları	13
Çingener: Göçebe Zanaatçılar.....	14
Çingene; Gacoların Bize Taktığı İsim	16
Demirci ve Tüccar Sigynnae	17
Çıgany: Gariban	19
Dokunulmaz Değil, Dokundurtmaz Athinganoi	20
Diğer Adlarımız	22
Gaco kime Çingene der?	26
Göçebe zanaatçılar kimlerdir?	26
Neden Çingene kelimesini benimsememiz gerekir?.....	29
Çingenerin Gözünden İnsanlık Tarihi.....	34
Çingenerin Tarihi: Yöntem.....	35
Tabiat İnsanlarının Hikayesi.....	37
Tabiat İnsanı: İlkel Değil Yaratıcı ve Özgür İnsan	40
İlk Gacolar	42

Tarımcı Gacolar.....	43
Çoban Gacolar.....	45
Kuraklığın Çocukları; çoban-asker / asker-avcı	46
Savaşçı Gaco: Yeni Bir Kültür, Yeni Bir İnsan.....	51
Savaşçı Gacolar Dünyaya Hükmetmeye Başlıyor	53
İlk Çingener:	55
Çingene Usulü Geçim Yolları'nın Keşfi	55
Savaşçı Gacolar ve Çingener.....	67
Savaşçı Gacoların Erkisi Altında Tarımcı Gacolar.....	75
Bağlı Çingener, Bağımsız Çingener	78
Çingene Usulü Geçim Yolları'nın	88
Geliştirilmesi ve Alternatifler	88
Tarihini Unutan Çingener ve	92
Uydurulan Sahte Tarih: Hurafe	92
Hurafelerin Sırtında Yükselen Adaletsizlikler	112
Tarihe Katkılarıyla Çingener	117
Kentleşme ve Sanayileşme Süreci:	126
Çingener İçin Yeni Bir Başlangıç.....	126
Çingene Dilleri.....	133
Çingener Nasıl Kurtulur?.....	143
EK	148
Bölgelere Göre Çingener.....	148
Avrupa ve Anadolu	148
Güneydoğu Asya	177
Uzak Doğu.....	180
Orta Asya	180
Orta Doğu ve Kuzey Afrika.....	186

Önsöz

Çingenelerin Kitabı; dünyanın, toplumun ve tarihin Çingenelerin gözünden anlatılması için bir başlangıç denemesidir. Hem Çingeneler hem de Çingene olmayanlar, kitabı okurken bazı ifadeleri yadırgayacaklar. Bunun bilincindeyiz. Ne de olsa geçmişte Çingeneler kendilerini anlatan kitaplarda hep üçüncü şahıs olarak yer almışlardır. Çingeneler hep onlardır, yazarsa onlardan olmayan biri. Kimi zaman Çingene yazarlar bile ancak Çingene olmayanların kavramları, değer yargıları ve dünyaya bakış açılarını merkeze alarak kendi toplumları hakkında yazabilmişlerdir.

Çingenelerin Kitabı bir Çingene tarafından, Çingenelerin kavramları, Çingenelerin dünyaya bakış açısı ve değer yargıları merkeze alınarak yazıldı. Bu kitapta ilk kez Çingeneler sadece incelenen konumunda değil, aynı zamanda inceleyen pozisyonunda yer alıyorlar. Kitabın temel bakış açısı Çingenelerin ve Çingene olmayanların özünde insanlığın ayrılmaz iki unsuru olduğunu ortaya koymaktır. Tarihin en eski ayrılıklarından birinin gerçek nedenlerini ve bu ayrılığın kaynaşmaya dönüşmesinin şartları

nı araştırdık. Dolayısıyla *Çingenelerin Kitabı* sadece Çingenceleri değil, Çingene olmayanları; Gacoları da anlatıyor. Sadece Çingencelerin neden Çingene olduğunu değil Gacoların neden Gaco olduğunu da anlamaya çalışıyor.

Kitapta yer verilen örnekler dünyanın çok farklı ülkelerinden toplanmıştır. Örnekleri seçerken bilinçli olarak Türkiye dışındaki ülkelere ağırlık verilmiştir. Amacımız okura konunun evrensel boyutlarını daha net bir biçimde göstermek olduğu için böyle bir yol izledik. Şüphesiz ki kendi ülkemizden çok daha fazla örnek verilebilir ve Türk Çingencelerinin sosyo-kültürel yapısı ve tarihine ilişkin pek çok şey söylenebilirdi. Bunu amaçlayan bir başka çalışma önümüzdeki dönemde hazırlanacak ve okurla paylaşılacaktır.

Çingenelerin Kitabı, Çingencelerin sitesinde geliştirilen bir bakış açısının; tarih, sosyoloji ve antropoloji bilimlerinin kavramları ile geliştirilerek metin haline getirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. *Çingenelerin Kitabı*'nın temel çıkış noktası; www.cingencyiz.org'da ifade edilen ve ilk kez derli toplu bir biçimde ortaya konulan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın özü ise Çingene kelimesini, günlük yaşamda Gacolar tarafından kullanıldığı şekliyle, bir sosyal grup olarak bütün göçebe zanaatçıları kapsayan bir şemsiye kavram olarak kullanmaktır. Kitapta Çingene sözü her kullanıldığında okurun aklına hangi dili konuşursa konuşsun, hangi kökenden gelirse gelsin bütün göçebe zanaatçılar gelmelidir.

Göçebe Zanaatçılık; insanlığın medeniyet serüveninde bugüne kadar hep gözden kaçırılmış, görmezden ge-

linmiş buna karşılık son derece önemli bir gelişmenin temeli olmuştur. Bir tarafta kan ve gözyaşı üzerinde yükselen Firavun Medeniyetleri diktikleri piramitlerle övünürken Çingenerler sade, mütevazı ve barışçıl bir zanaat uygarlığının kurucuları olmuşlardır. Çingenerlerin Kitabı her şeyden önce bugüne kadar neredeyse bütünüyle yok sayılan bu özgün medeniyete ayna tutmaya çalışmaktadır.

Çingenerlerin Kitabı, Çingene olmayanlar için Çingenerlerin dünyasını anlamaya dönük bir anahtar, Çingenerler içinse kendi öz evlatlarının alın teriyle yazılmış bir gurur vesilesidir. Bu kitabı yazmak için dökülen her damla ter, insanlığa ve kardeşlerime helali hoş olsun. Hem gönül hem de kafa gözü açık olanlar kitabı okuduğunda bu kitabın ortaya çıkması için harcanan emeğin farkına varacaklardır. Kitabın her bir satırında onların içine doğmasını beklediğimiz sıcaklık yegane teselli ve umut kaynağımızdır. Hem yazar hem de kitaba konu olan nice yaşamışlık tarihin içerisinde kaybolduğunda dahi o sıcaklık yaşamaya devam edecek, başka bedenlerde hayat bularak sonsuzluğa doğru uzanacaktır.

Çingeneler kimdir?

Biz Çingene'yiz. Büyük şair Ahmet Haşım bizim için 'insanın tabiata en yakın şeklidir' demiş. Doğrudur. Çingeneler tabiat ananın aslını inkar etmeyen çocuklarıdır. Bugün tabiatın sayısız canlı varlığı bünyesinde barındıran şefkatli kollarından ayrı düşmüş; şehirlerin, dar sokakların, egzoz kokusunun ve rutubetin içinde hapsolmuş olsak da aslımızı biliyoruz. Bizler Tabiat İnsanlarıyız. Fukaralık, çaresizlik ve umutsuzluk içerisinde dahi bizi biz yapan özümüzü kaybetmemeye çalışan, en derin mahkumiyetlerde bile kalbimizdeki coşku-yu ayakta tutan özgürlük aşıklarıyız.

Çingene'yiz, insanız. İnsanoğlunun büyük bir aile gibi olduğu günlerin hatırasıdır bizim kültürümüz. Bu yüzden binlerce yıl boyunca bize isim takanlara aldırmadık. Hep insanız dedik! Kabile, soy, sop, makam, mevki derdinde olmadık. Bugünse görüyoruz ki biz mütevazı oldukça inanmış insanlar, buçuk insan demişler bize, o yüzden bugün Çingene'yiz diyoruz. Buçuğu tam yapmak, buçuk

denilenin insanın hası, tabiata en yakın şekli olduğunu anlatmak için seve seve benimsiyoruz bu lakabı. Kendimizi ayırmak için değil, ayrılanı birleştirmek için üstüne basa basa, gururla, göğsümüzü gere gere Çingene'yiz diyoruz.

Çingene ve Gaco; aslında öz kardeşlerdir. Bir atadan gelirler. Ne yazık ki insanlık binlerce yıl önce birbirinden ayrı düşmüş; iki evrensel millete ayrılmıştır. Bu ayrımın temeli meslektir. Toprağı işleyen köylüler ve hayvanları evcilleştirerek çobanlık yapanlar bugünkü Gacoların atalarıdır. Onlara zanaatın her türlüünü ve çeşitli hizmetleri sunan ve karşılığında Gacolardan yiyecek temin edenler ise biz Çingenelerin atalarıdır.

Nasıl ki Gacolar kendi içlerinde irili ufaklı sayısız kavimlerden oluşuyorsa, Çingenelerin de kendi bünyesinde barındırdığı pek çok kavim vardır. Nasıl ki Gaco kavimleri Fransızcadan Çinceye kadar çok sayıda dili konuşuyorsa, Çingene kavimleri de Romanesten Lughaya kadar çok sayıda farklı dili konuşurlar. Farklı tarihlere, farklı dillere sahip kavimler ise birleşerek bir tarafta Gaco diğer tarafta Çingene olmak üzere insanlığın iki evrensel milletini¹ oluştururlar.

Herhalükarda Gacolar da, Çingeneler de aynı aileden

(1) Evrensel millet; ulus ve benzeri kavramlardan farklı olarak siyasi bir kategori ifade etmez, daha çok sosyolojik bir kavramdır. Kavramı değerlendirirken metnin bütünlüğü içinde anlamaya çalışmak ve millet sözcüğünün farklı çağrışımlarını dikkate almamak en doğrusu olacaktır.

gelen iki kardeş gibidirler. Bugün bu iki kardeşin arası açılmış, biri diğerine sırtını dönmüş ve kardeşini küçük görmektedir. Yarın kardeşler barışacak, tabiat ananın kucağında huzur içerisinde yaşamaya devam edeceklerdir.

Ortak Ata: Tabiat İnsanları

Gacoların da Çingenelerin de ortak atası Tabiat İnsanlarıdır. Tabiat İnsanları yüz binlerce yıl boyunca tabiatın sunduğu bin bir çeşit meyve ve sebzeleri toplayarak, çeşitli hayvanları avlayarak geçimlerini sağlamışlardır. Ormanlarda ve tabiatın her türlü nimeti cömertçe sunduğu, kaynakların zengin olduğu cennet mekan bölgelerde huzur içinde yaşamışlardır.

Ne var ki kuraklık ve nüfus artışı yüzünden bazı insanlar bu cennet mekan alanların dışına taşmak zorunda kalmışlardır. Kimi yerde ormanlar kuraklık nedeniyle yok olmuş kimi yerde ise nüfusları kalabalıklaşan kabileler ormanların ve kaynakların çok zengin olduğu cennet mekan bölgelerin dışına doğru göç etmeye başlamışlardır.

Bu insanlar yeni yurtlarında karınlarını doyurabilecekleri kaynakları hazır bir biçimde bulamadılar. Doğal şartlar müsait olmadığı için avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinmelerine imkan yoktu. Meyve ve sebzelerin çeşitliliği, av hayvanlarının sayısı, yeni bölgelerde toplumlarının tamamını doyurmaya yetmeyecek kadar azdı. Bu zorluklarla baş edebilmek için tarım ve hayvancılık yapmaya başladılar.

Tarım ve hayvancılığın nasıl yapılacağını daha önce Tabiat İnsanları keşfetmişlerdi. Fakat tabiatı ihtiyaçları-

nı karşılayabilecek pek çok maddeyi hazır olarak bulduklarından bu geçim yollarına yoğunlaşmalarına gerek kalmamıştı. Ormanların ve kaynakların zengin olduğu cennet mekan bölgelerin dışında yaşamaya başlayan insanlar içinse hayatta kalmanın tek yolu tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktır. İşte tarım ve hayvancılık yaparak geçimlerini temin eden bu ilk insanlar bugünkü Gacoların atalarıdır.

İlk Gacolar zamanla ekip biçecekleri yeni topraklar, hayvanlarını otatabilecekleri yeni araziler ararken bir zamanlar dışına çıktıkları ata yurtlarına geri döndüler. Orman arazilerini ateşi kullanarak yok ettiler, kendilerine tarla ve orlak alanları açtılar. Zaman içerisinde Tabiat İnsanlarının geçim kaynağı olan ormanlar küçüldü. Av hayvanları ve toprak her geçen gün biraz daha Gacoların kontrolü altına girdi. Bu kez de yüz binlerce yıl huzur içinde yaşadıkları doğaları yok edilen Tabiat İnsanları açlıkla ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldılar.

Çingenerler: Göçebe Zanaatçılar

Her türlü meyve ve sebzeyi, çeşit çeşit av hayvanlarını bulabildikleri cennet mekan ormanları Gacolar tarafından yok edilen Tabiat İnsanları avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinemez hale geldiler. Hayatlarını sürdürebilmeleri için başka bir geçim yolu bulmak zorundaydılar. Bu amaçla Çingene Usulü Geçim Yolları geliştirildi².

Tabiat İnsanları büyük bir bilgeliğe sahiplerdi. Yüz bin-

(2) Çingene Usulü Geçim Yolları belli mesleklerden ziyade Gacolarla kurulan özel bir ekonomik ilişki ve toplumsal birleşim biçiminin kendine özgü bir formu olarak değerlendirilmelidir.

lerce yıl boyunca hem tabiatı çok iyi tanımışlar hem de zengin kaynakları en verimli bir biçimde kullanabilmek için çeşitli araçlar geliştirmişlerdi. Sahip oldukları doğal kaynaklar, cennet mekan ormanları Gacolar tarafından yok edildiğinde Tabiat İnsanlarının yaşamlarını devam ettirebilmelerinin tek yolu atalarından devraldıkları büyük bilgelik mirasını kullanmaktı. İmkansızı başardılar, taşı sıkıp suyunu çıkardılar!

Hayatta kalmak için atalarından kendilerine miras kalan zanaatları geliştirdiler. Kah tahtacı, kah sepetçi, kah elekçi, kah müzisyen oldular. Gacolara sundukları zanaat ve hizmetlerin karşılığında onlardan karınlarını doyurabilecekleri çeşitli gıda maddelerini aldılar. Hem zanaat tekniklerini geliştirdiler, hem de bu ürünleri Gacolara anlatabilmek ve cazip kılabilmek için yeni pazarlama teknikleri hazırladılar.

Artık çok sevdikleri tabiattan koparılmış olsalar da onlar asıllarını hiç inkar etmediler. Atalarımız tabiata her daim saygı duydular ve özü itibarı ile tabiattan koparılmış Tabiat İnsanları olduklarını unutmadılar. Asıllarını unutan ve atalarımızın başka bir soydan geldiğini iddia eden Gacolarsa onlara Çingene adını verdiler!

İşte insanlığın iki evrensel millete ayrılmasının, Gacoların ve Çingencelerin ortaya çıkışının gerçek hikayesi budur. Tabiatla bağları Gacolar tarafından koparıldığı için göçebe zanaatçılığa başlayan Tabiat İnsanlarının soyundan gelen çeşitli kavimler Gacolar tarafından Çingene; hepimizin ata yurdu cennet mekan bölgelerin dışına çıkararak tarım ve hayvancılığa başlayanların soyundan ge-

len kavimlerse bizim tarafımızdan Gaco olarak adlandırılmışlardır. Gerçek olan şudur ki insanlığın tüm kavimleri tek bir soydur!

Çingene; Gacoların Bize Takuğı İsim

Dünyanın her yerinde biz Çingenelere Gacolar tarafından çeşitli isimler verilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Çingene ismidir. Çingene sözcüğü oldukça geniş bir coğrafyada farklı biçimlerde de olsa kullanılmaktadır. Hırvatçada Tsigani³, Romencede Tigan⁴, İsveçcede Zigenare⁵, Almancada Zigeuner⁶, Fransızcada Tsiganes⁷, Mısır'da Cingana⁸, Macarcada Czigany⁹, Kıpçakçada Çığan¹⁰; Kırgızcada Siğan¹¹; Kumancada Sigan¹²; Kazakçada Tsigan¹³; Karaçay Malkarca Çıgan¹⁴; Çuvaşçada Çıgan¹⁵; Yakutçada

(3) Kenrick, Donald; GANJ'DAN THAMES'A ÇİNGENELER: Homer; 2004; sf 47

(4) A.g.e; sf 47

(5) A.g.e; sf 47

(6) A.g.e; sf 47

(7) A.g.e; sf 47

(8) Bollig, Michael; Hunter, Foragers, and Singing Smiths: Metamorphoses of Peripatetic Peoples in Africa; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers;2004; sf 198

(9) Beynon, Edrman Doane; 1936; The Gypsy In a Non-Gypsy Economy; THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIOLOGY; VOL 42; NO 3;sf361

(10) Yıldız, Hüseyin; Türkçede Çingener İçin Kullanılan Kelimeler ve Bunların Etimolojileri; DİL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ; CİLT 1; Sayı 1; Güz; 2007; sf 66

(11) A.g.e; sf 68

(12) A.g.e; sf 68

(13) A.g.e; sf 68

(14) A.g.e; sf 68

(15) A.g.e; sf 68

Sığaan¹⁶; Gagavuzcada Çingene¹⁷, Farsçada Çingane sözcükleri esas itibarı ile aynı sözcüğün değişik dillerde farklı biçimlerde söylenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu farklılık aynı ülkenin sınırları içerisinde meydana gelen farklı yölcüşlerde de kendini gösterir. Örneğin Anadolu'nun farklı yerlerinde sözcüğün Cingan, Cingen, Cingan, Cingana, Cingen, Çingene şekillerinde telaffuz edilebildiğini görürüz¹⁸.

Herhalükarda bugün Orta Asya ve Kafkaslardan Orta ve Batı Avrupa'ya kadar çok geniş bir alanda Gacolar bize Çingene sözcüğünü kullanarak seslenirler. Peki bu kadar geniş bir alanda çok farklı Gaco kavimleri tarafından kullanılan bu sözcüğün kökeni nedir? İlk kim, hangi Gaco kavmi kullanmıştır bu sözcüğü?

Çingene sözcüğü o kadar eski ve o kadar yaygındır ki, bu adın ilk hangi Gaco kavmi tarafından ve hangi tarihte kullanıldığını bilebilmek neredeyse imkansız gibidir. Bir takım tahminler olsa da bunlar kesinlikten uzaktır. Yine de Çingene sözcüğünün ortaya çıkışı ile ilgili ileri sürülen iddialara göz atmak konuyu daha iyi anlayabilmek için oldukça yararlı olacaktır. Gelin tarihin çeşitli dönemlerinde kullanılmış ve söyleniş itibarı ile Çingene ile ses benzerliği taşıyan bazı kelimelerin peşine düşelim.

Demirci ve Tüccar Sigynnae

Eski Yunanistan tarihçisi Herodot Orta ve Doğu

(16) A.g.e. sf 68

(17) A.g.e. sf 68

(18) Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Avrupa'da yaşayan Sigynnae isimli bir halktan bahseder. Adları Çingene sözcüğüne çok benzeyen Sigynnaeler, tarihi kayıtlarda geniş bir ticaret ağı oluşturabilmek için Tuna nehrini keşfeden bir topluluk olarak anılırlar¹⁹. Rivayete göre Sigynnaeler Macaristan'ın geniş düzlüklerinde yaşamışlar ve dönemin Yunanistan ticaretinde önemli bir rol oynamışlardır²⁰. İlginçtir, Kelt istilası gerçekleşmeden önce Orta Avrupa'daki Pannonia bölgesinde Sigynnae sadece bir kavmin adı olarak kullanılmamaktadır. Pannonia'da yaşayanlar için Sigynnae tüccar anlamına gelmektedir²¹.

Kimi arkeologlar Sigynnae halkının 2800 yıl önce Avrupa'da demir aletleri ilk kez kullanan Halstatt kültürünün bir parçası olduğunu düşünürler²². Bu bilgiyi doğrulayan enteresan bir olgu Kıbrıs'ta Sigynnae kelimesinin mızrak anlamına gelmesidir. J. M. Myres, Sigynnae halkının özel bir tür mızrak geliştirdiği ve bunu Kıbrıs'ta sattıkları için mızrağın bu bölgede Sigynnae halkının adıyla özdeşleştiğini ileri sürmüştür²³. Demircilik ve ticaretle ilgili bilgiler, Sigynnae olarak adlandırılan bu halkın Çingene kavimlerinden olabileceği fikrini güçlendirse de, kesin bir şey söylemek için yeterli delile sahip değiliz.

(19) Green, Peter; Rhodios, Apollonios; THE ARGONAUTİKA; University of California Press; London; 1997; sf 437

(20) Mocsy, Andras; PANNONIA AND UPPER MOESIA; The Causer Press; 1974; sf2

(21) David, Rankin; CELTS AND THE CLASSICAL WORLD; Routledge; 1996; sf 16

(22) Green, Peter; a.g.s. sf 437

(23) <http://www.1911encyclopedia.org/Sigynnae>

Çıgany: Gariban

Çingene kelimesinin kökeni ile ilgili olarak ortaya atılan bir başka teori de oldukça ilgi çekicidir. Türk dilbilimci Hüseyin Yıldız, günümüzde dahi Çingene kelimesinin pek çok ülkede Çıgany (Çıgani) şeklinde kullanıldığını hatırlatmaktadır. İlginç bir biçimde Çıgany sözcüğü Göktürkler tarafından MS. 6-8. yüzyıllar arasında dikildiği düşünülen Orhun Anıtları'ndaki metinlerde geçmektedir. Burada kimi zaman çıgany, kimi zaman yok-çıgany şeklinde kullanılan sözcük, yoksul-fakir anlamlarına gelen genel bir sıfat olarak kullanılmıştır²⁴.

Anıtlarda geçen "Çıgany budunu bay kıldım," cümlesi "Yoksul budunu zengin kıldım." anlamına gelir. Burada sözcük bir kavmin ya da evrensel milletin adı olarak değil, zengin, fakir, uzun, kısa gibi bir sıfat olarak kullanılmıştır²⁵. Benzer bir biçimde Karahanlı Türkçesi ve eski Uygur dilinde aynı sözcükler çıgay ve çıgan şeklinde geçmektedirler²⁶. Herhalükarda en eski Turani metinlerde, çıgany yoksulluğu karşılayan bir sıfat olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde hala pek çok Macar köyünde czigany kelimesi demirciler ve genel olarak Çingeneler için kullanılır²⁷. Daha ilginç Macaristan'da czigany kelimesi Orhun Kitabeleri'nde kullanıldığı şekline çok yakın olarak, yok-czigany formunda kullanılır²⁸. Czigany ya da çıgany kalıbından türemiş ve Çingeneler için kullanılan çok sa-

(24) Yıldız, Hüseyin; a.g.e; sf 64

(25) <http://www.dilimiz.com/dil/kultiginceviri.htm>

(26) A.g.e; sf 65

(27) Heynon, Edman, Doane; a.g.e; sf 361

(28) Yıldız, Hüseyin; a.g.e; sf 71

yıda sözcüğün pek çok başka Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde yaygın olduğunu görmek oldukça ilgi çekicidir.

Sonuç olarak Hüseyin Yıldız, Çingene kelimesinin Orhun Kitabeleri'nde rastladığımız ve fukara anlamına gelen çigany sözcüğünün değişik dillerin etkisi altında biçim değiştirmesiyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bir şekilde başlangıçta genel olarak yoksul anlamına gelen çigany sözcüğü zamanla bu sözcüğü benimseyen Gaco kavimleri tarafından Çingeneler için kullanılmaya başlanmış olabilir.

Yıldız'ın işaret ettiği benzerlikler oldukça ilgi çekici olmakla beraber konu henüz yeterince araştırılmamıştır. Gerçekleştirilecek yeni araştırmalar bu konuyu daha iyi anlamamıza imkan verebilir.

Dokunulmaz Değil, Dokundurtmaz Athinganoi

Çingene kelimesinin kökeni ile ilgili ortaya atılan ve oldukça yaygın kabul gören bir başka görüş ise bu kelimenin eski Yunancadaki Athinganoi sözcüğünden türemiş olduğudur. Athinganoi 9. yüzyıla ait bazı Bizans kaynaklarında kehanet, büyücülük ve sihirle uğraşan bir grup insanın adı olarak kullanılır. Kaynaklar bu grubun üyelerinin temiz kalabilmek kaygısı ile çevrelerindeki insanlardan uzak kaldıklarını belirtir. Athinganoiler kendileri dışındaki herkesin kirletici, sağlığı bozucu özellikleri olduğuna inanmaktadırlar. Bu çerçevede diğer insanlara dokunmayı reddettikleri gibi onların da kendilerine dokunmalarını istemezler. Onların elinden bir şey ye-

mez ve içmezler²⁹.

Miklosiç isimli dilbilimciye göre Çingenerler fal ve sihirle ilgili olarak görüldüklerinden Gacolar tarafından onlara aynı şekilde büyücülükle namılı Arthinganoilerin adı verilmiştir. Bazı Gürcü ve Yunan kaynaklarında Arthinganoi sözcüğünün yanı sıra Adsincani sözcüğünün de Çingenerler için kullanılmış olması Miklosiç'in tezini güçlendirici bir kanıt olarak düşünülmüştür³⁰.

Kaynaklar Bizans İmparatoru Constantine'in başının, av sahasına musallat olan vahşi hayvanlarla deritte olduğunu anlatır. Adsincaniler büyülü olduğu düşünülen etlerle hayvanları zehirleyerek imparatoru kurtarmışlardır³¹. Adsincanilerden bahseden daha eski bir kaynakta 9. yüzyıldada Azize Atanasia'nın kırlık döneminde Adsincani diye bilinen yabancılara ekmek verdiği anlatılır.³²

Miklosiç'in tezi günümüzde yaygın kabul görmekte ve Çingene sözcüğünün Arthinganoi ya da Adsincani sözcüklerinden türediği düşünülmektedir. Buna karşılık ses benzerliği açısından bakıldığında diğer tezler de mantıksız görünmemektedir. Üstelik diğer tezleri güçlendiren kültürel ve tarihsel kanıtlar da ileri sürülebilir.

Burada özetlediklerimizin dışında her birinin hem dilbilimciler, hem de tarihçiler tarafından ciddi olarak tartışılması gereken çok sayıda teori vardır. Bizim açımızdan

(29) Kohen, Elli; HISTORY OF THE BYZANTINE JEWS; University Press of America; 2007; sf 76

(30) Popov, Vesselin, Marushiakova, Elena; OSMANLI İMPARATORLUĞUNDE ÇİNGENELER; Homer; 2004; sf 16

(31) McLachlan, Sean; BYZANTIUM AN ILLUSTRATED HISTORY; Hippocrene Books; 2004; sf 197

(32) Popov, Vesselin, Marushiakova, Elena; a.g.e; sf 17

bu noktada önemli olan Gacoların bizleri adlandırırken kullandıkları Çingene sözcüğünün yaygınlığı ve eskiliğinin ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda bu sözcüğün çok farklı Çingene kavimlerini tanımlamak için kullanıldığını vurgulamakta yarar vardır.

Diğer Adlarımız

Dünyanın farklı bölgelerinde, bizlere farklı şekillerde hitap edilir. İsimlerimizden bazıları Çingene veya Gypsy sözcükleri gibi geniş bir alanda kullanılmaktayken bazıları ise çok dar alanlarda bilinir. Eğer ayrıntılı bir çalışma yapılırsa, bizlere verilen isimlerin listesi ancak birkaç ciltlik bir kitaba sığacaktır. Burada ise Gacolar tarafından Çingenelere verilen isimlerin en bilinen birkaç tanesine değineceğiz

Hindistan'da kullanılan ve zamanla dünyaya yayılan Parya sözcüğü, esas itibarı ile Hintli Gacoların Çingenelere verdiği bir isimdir. Sözcüğün çıkışı Hindistan'ın Tamil Nadu bölgesinde davulculuk yaparak geçinen Paraiars Çingenelerinin³³ isimlerinin ağızdan ağıza değişikliğe uğraması ile olmuştur. Bu şekilde ortaya çıkan parya³⁴ sözcüğü giderek Hindistan sınırlarını aşarak dünyanın başka yerlerindeki Çingeneler için de kullanılmaya başlanmıştır.

Zamanla sözcüğün kapsamı daha da genişlemiş, Hin-

(33) Srivastava, B. N; **MANUAL SCAVENGING IN INDIA**; Concept Publishing Company; 1997; sf14

(34) Ghose, Sakuntla; **The Dalit In India**; SOCIAL RESEARCH, Vol. 70, No. 1 Spring 2003; sf 84

distan Çingencelerinin mazlum konumuna atıf yapılarak dünyanın her yerinde yaşadıkları ülkelerde hor görülen insanların adı olmuştur parya. Alman sosyolog Max Weber parya sözcüğünü yaşadığı ülkede yabancı-misafir statüsünde kabul edilen, sosyal hakları sınırlı ve yaptıkları meslekler başkaları tarafından hakir görülen toplumsal gruplar için genel bir sözcük olarak kullanmış³⁵ ve Weber'le beraber parya sözcüğü bilimsel dile girmiştir.

Hindistan'da Çingenceler için kullanılan bir diğer sözcük chandaladır. Chandal ismi en eski Hint metinlerinde geçen sayısız efsanede anılır. Günümüze kadar Hindistan Çingenceleri için Gacolar tarafından kullanılan bir sözcük olan chandala, efsanelerde genellikle Tabiat İnsanlarının kültürlerine ilişkin çeşitli unsurlarla birlikte geçer. Avcılık kültürü ve orman yaşamı Hint metinlerinde Chandalarla ilişkili olarak görülür³⁶.

Afganistan'da Çingenceler genel olarak Jat adıyla bilinirler. Bu sözcükle anılan en az 6 farklı Çingene kavmi bulunmaktadır. Jat sözcüğü genel bir isim olduğu gibi negatif manalar da içermektedir. Gacolar bu sözcüğe hakaret düzeyinde negatif anlamlar yüklemişlerdir ve aşağılayıcı bir biçimde kullanmaktadırlar³⁷.

Pakistan'da Çingenceler Gacolar tarafından Kalender

(35) Srivastava, B. N; a.g.e; sf 14

(36) Kinsley, David; TANTRIC VISIONS OF THE DIVINE FEMINE; University of California Press; 1997; sf 217

(37) Rao, Aparna; Stranger and Liminal Beings: Some Thoughts on Peripatetics, Insiders and Outsiders in Southwest Asia; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETICS OF THE PARSIS - <https://books.google.com.tr/books?id=9P8PAAQAAIAJ>; Joseph C; Praeger Publishers; 2004; sf 277

sözcüğü kullanılarak adlandırılırlar. Kalender olarak adlandırılan Çingenerler daha çok eğlence sektöründe çalışmaktadırlar. Aralarında maymun ve ayı oynatanlar olduğu gibi akrobat, sihirbaz ve hokkabazlar da bulunur³⁸. Kalender sözcüğü Pakistan'da Gacolar tarafından Çingenerleri anlatmak için kullanılırken başka bölgelerde farklı anlamlara gelebilir.

Doğu Türkistan bölgesinde yaşayan AINU Çingenerlerine bölgede yaşayan Uygurlar, Abdal adını verirler³⁹. Abdal sözcüğü farklı bölgelerde değişik anlamlarda kullanılsa da Doğu Türkistan'da Çingene anlamına gelir ve Orta Asya'nın bazı bölgelerinde de farklı kökenlerden gelen Çingene kavimlerini adlandırmak için bu sözcük kullanılır. Kelimenin kökeni konusu tartışmalıdır ve halen bir netliğe ulaşılamamıştır. AINU Çingenerlerine aynı zamanda "sünnetçiler kasti"⁴⁰ adı da verilir⁴¹.

Orta Asya'da genel olarak Çingenerleri adlandırmak için Luli sözcüğü kullanılır⁴². Kelimenin Farsçadan geldiği düşünülmektedir. Nitekim İran'da da bu sözcüğün yaygın bir biçimde kullanıldığı bilinmektedir. Gacolar ta-

(38) Berland, Joseph. C; Nature, Nurture and Kinship; Culture, creation, and procreation: concepts of kinship in South Asian practice; Böck, Monica, Rao, Aparna; Berghani Books; 2000; sf 158

(39) <http://www.joshuaproject.net/peopetry.php?rop3=100665&rog3=CH>

(40) Sünnetçilik özellikle İslam ülkelerinde yaygın olan ve az tanınan bir geleneksel Çingene mesleğidir.

(41) <http://www.joshuaproject.net/peopetry.php?rop3=100665&rog3=CH>

(42) Wixjian, Ronald- THE PEOPLES OF THE USSR; M.F. Sharpe Inc; 1984; sf 40

rafından ortaya atılan tüm diğer isimler gibi luli sözcüğüne de zaman içerisinde Gacolar tarafından olumsuz anlamlar yüklenmiştir.

Geleneksel olarak deri işçiliği, ayakkabı imalatı, elbise boyama, müzisyenlik, eğlence sanatları, mezarcılık gibi işlerle yoğunlaşan Japon Çingenelerine Gacolar tarafından Eta ismi verilmiştir⁴³. Japon Çingenelerinin nüfuslarının 1-3 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Sayısı 6000 civarında olan farklı Çingene toplulukları Japonya'da Eta ortak adı altında sınıflandırılmaktadırlar⁴⁴.

Çingene kavimlerini tanımlamak amacıyla Afrika'da da pek çok farklı sözcük kullanılmaktadır. Senegal ve çevre bölgelerde yaşayan bir grup Çingene kavmine Neeno adı verilir. Aralarında demirci ve deri ustalarının bulunduğu bu Çingene kavimlerinin müzisyenleri çok ünlüdür ve ozanlık kabiliyetleri ile haklı bir ün kazanmışlardır⁴⁵. Bu Çingene kavimlerinin hepsine birden birlikte yaşadıkları Gaco kavmi olan Woloflar tarafından Neeno şeklinde hitap edilmektedir.

Afrika'da Çingenelere verilen bir diğer isim ise Midgan'dır. Özellikle Somali ve civar bölgelerde Gacolar buralarda yaşayan Çingenelere bu şekilde hitap ederler. Gacolar midgan sözünü oldukça aşağılayıcı bir an-

(43) Gogineni, Babu; The Buraku People of Japan; INTERNATIONAL HUMANIST NEWS; December; 2006; <http://www.dalits.nl/0612a.html>

(44) <http://www.britannica.com/> Burakumin maddesi

(45) Discrimination Based on Descent In Africa; The International Dalit Solidarity Network; <https://rantey.org> 373

lam yükleyerek kullanmaktadır⁴⁶. Diğer yerlerde olduğu gibi Somali'de de midgan sözü farklı Çingene kavimlerini kapsayan şemsiye bir sözcüktür.

Gaco kime Çingene der?

Göçebe zanaatçılar kimlerdir?

Gacolar insanlığın aslında iki evrensel milletten oluştuğunu bilmezler. Kendi aralarında esas olarak dil ve kültür farklılıklarından ileri gelen kavim ayrılıklarını esas alırlar. İnsanları öncelikle ait oldukları kavimlere göre değerlendirirler. Kavimleri de yüksek kavimler ve alçak kavimler olarak sınıflandırırılar. Toplumlara bu gözle baktıkları için Gacolar birbirlerine düşman kavimler biçiminde organize olmuş ve sürekli birbirleriyle savaşır hale gelmişlerdir. Bu savaşlar ve birip tükenmek bilmeyen rekabet hem onları, hem de doğamızı tahrip etmektedir. Pek çok insan bu gerçeğin farkında olsa da kavmiyetçilikten vazgeçilmediğini görüyoruz.

Bu bakış açısıyla Çingeneleri anlamaya çalışan Gacolar bizi de tek bir kavim içerisine sığdırmak, evrensel millet olan Çingeneleri tek dilli ve tek atalı bir topluluk olarak lanse etmek istemişlerdir. Bizi de herhangi bir Gaco kavmi olarak gösterme çabası ile Çingenelere bir anavatan ve anadil bulma gayreti dikkat çekicidir. Oysaki bi-

(46) *Ethiopia: Treatment of Madhiban/Midgan/Medigan minority clan originating from the Ogaden area by Ethiopian forces in the area and by members of majority clans*; Query response 1-6754 of 20 May 2009; <http://www.unhcr.org/refworld/>; sf 1

zin anadilimiz Çingene kavimleri tarafından konuşulan tüm dünya dilleri, anavatanımız ise bütün dünyadır. Koca gezegeni bırakıp küçük karaparçalarına sıkışmak bizim mantığımıza yabancıdır. Kültürümüzün özüne aykırıdır. Bunu Çingenerden talep etmek binlerce yıllık yaşamışlığı bir kenara atıp Çingenerden Gaco olmalarını istemek demektir.

Geçmişte bizi tek bir coğrafyaya sıkıştırmak ve tek dilli bir toplum haline getirmek için yapılan bir dizi girişim genellikle ipe sapa gelmez iddiaların bilimsel tezler kisvesi altında ciddi ciddi ileri sürülmesi ile sonuçlanmış; buna karşılık bu akıl ve mantık dışı tezler ne Çingener ne de Gacolar tarafından kaile alınmamıştır.

Ne var ki 150 yıl önce Çingene kavimlerinden biri olan Romların dili incelenmeye başlandıktan sonra daha akla yatkın tezler ileri sürülebilmiştir. Alexander Paspatis ve John Sampson gibi dilbilimciler Rom kavminin yaşadığı bölgelerde Romani dilini ayrıntılı bir biçimde incelemişlerdir. Bunun sonucunda Romani dilindeki kelimelerin ve bu dilin gramerine ilişkin pek çok özelliğinin Hint dilleriyle açık yakınlıklar taşıdığı anlaşılmıştır⁴⁷.

Bu yakınlıkların keşfedilmiş olması Çingeneri kendileri gibi sıradan bir Gaco kavmi olarak görmek isteyen kişilerin oldukça sevinmesine yol açmıştır. Bütün Çingene kavimlerini Hindistan'a sıkıştırabilecek olmanın sevinci içerisinde bir çırpıda sadece Rom kavminin Çingene olduğunu ileri sürüvermişlerdir. Bu sayede insanlı-

(47) Fraser, Angus. AVRUPA HALKLARI ÇİNGENELER; Homer; 2005, s. 19-20-21-22

ğın en uzak geçmişinin yegane tanığı olan Tabiat İnsanları, evrensel millet Çingener, sıradan bir kavim olarak lanse edilebilmiştir.

Oysaki tek Çingene kavmi Romlar olmadığı gibi, Rom kavminin ataları arasında da sadece Hint kökenli Çingene kavimleri yoktur. Ainu, Mugat, Teber, Lom, Dom, Rudari, Yeniche, Pavee, Lawbe ve isimleri saymakla bitmeyecek nice kavimler evrensel millet olan Çingenerin temel unsurları olarak tarihte yerlerini almışlardır. Birlikte yaşadıkları her coğrafyada ırk, dil ve kültür farklılıklarını aşarak kaynaşan farklı Çingene kavimleri; Gaco kavimlerinden farklı olarak birbirlerine karşı büyük bir gönül yakınlığı duyarlar⁴⁸. Bu gönül yakınlığının bir sonucu olarak siyah ırkın, beyaz ırkın ve Kafkas ırkının temsilcileri farklı Çingene kavimlerinin içerisinde bir araya gelebilmişler; Çingener Gacoların hayal dahi edemeyecekleri kadar eski devirlerde ırklar arasındaki eşitsizlikleri kendi toplumlarında ortadan kaldıracaklardır.

Özellikle son 200 yılda yoğunlaşan Çingeneri sıradan bir kavim olarak lanse etme çabalarına karşılık Gacolar günlük konuşmada Çingene sözcüğünü tamamıyla gerçek manası ile kullanırlar. Köyünde oturup ekin biçme mevsiminin gelmesini bekleyen bir tarımcı ya da dağlarda koyun-keçi otlatan bir çoban Gaco; Çingene olarak adlandırdığı kişinin hangi dili konuştuğuna bakmaz. Soyunun sopunun nereden geldiğini düşünmez. Sıradan

(48) Bu konuda ileri sürülebilecek aksi örnekler genellikle farklı göçebe zanaatçı kavimleri arasında gerçekleşen ilk karşılaşmaların gerilimlerini yansıtır. Örneğin, Özgür, 2004, 104-105. Bu tür bir görüşün, göçebe zanaatçıları karşılayarak yeni bir kavim oluşturma eğilimine sahiptir.

Gacolar bir gruba Çingene adını veriyorlarsa bunun sebebi bu insanların belli zamanlarda köylerinin veya otlaklarının yakınına gelip onlara çeşitli zanaat ve hizmetleri sunmalarıdır!

Aynı şekilde kırsal bölgelerden kentlere taşınan Gacoların şehirlerdeki Çingencelere Çingene olarak hitap etmelerinin sebebi bu insanların soyunun Hint veya başka bir kökene dayandığını düşünmeleri değildir. Şehir Çingenceleri, atalarının kırsal dünyanın göçebe zanaatçı Çingenceleri olduğuna inanıldığı için Çingene olarak adlandırılırlar. Nitekim şehirlere gezmeye gelen Hintli turistlere kimse kalkıp da Çingene demez!

Uzun lafın kısı; Çingene kavimlerinin hepsini birden karşılayan Çingene ve Gypsy gibi sözcükler, Gacolar tarafından ortaya atılmıştır. Gacolar bu sözcükleri göçebe zanaatçı bir yaşam şekline sahip olan kavimleri adlandırmak için kullanırlar. Biz Çingencelerin ataları ise hiçbir zaman kendilerini insanlığın diğer kavimlerinden ayrı görmediklerinden böyle ayırıcı isimler kullanmamışlardır. Dolayısıyla tüm Çingene kavimlerini kapsayan sözcükler Gacoların kendi dillerinde ürettikleri sözcükler olmuştur. Çingene ve Gypsy belli bölgelerde çok yayginken başka yerlerde göçebe zanaatçılara verilen farklı isimler de vardır.

Neden Çingene kelimesini benimsememiz gerekir?

Geçmişte atalarımız her şeyi sineye çekip sadece ekme kavgası verdiler. Öncelik hayatta kalmaktı. Atalarımız özünde bütün insanların Tabiat İnsanlarından geldiğini bilirdi. PDFKitapCisi diğertipsanlardan ayırma-

dılar. Çingene kavimleri kendilerini ya kendi dillerinde insan anlamına gelen bir sözcükle adlandırmışlar ya da mesleklerini ön plana çıkarmışlardır.

Dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan Çingenelere kendisini ne olarak gördüğünü sorduğunuzda genellikle ya kendi dilini kullanarak insan olduğunu ifade edecektir ya da mesleğinin adını söyleyecektir size. Örneğin Roman Çingenelerinin dilindeki Rom ve Dom, Çingenelerinin dilindeki Dom⁴⁹ sözcüğü, insan veya kişi anlamına gelmektedir. Aynı şekilde dünyanın pek çok bölgesinde toplumunu kendi dilinde kalaycı, sepetçi, demirci, elekçi olarak adlandıran Çingene kavimlerine rastlayabiliriz.

Bugün ise insanlığın geldiği noktada artık bütün Çingene kavimlerini kapsayacak bir isim kullanmamız şart olmuştur. Zira hem Gacolar, hem de kendi toplumumuza tüm insanlığın bir soy olduğunu hatırlatmanın tek yolu evrensel millet olan Çingenelerin kendilerini ortaya koymalarıdır. Artık, Çingenelerin insanlığın ve doğanın kötü gidişatına el koymasının zamanı gelmiştir.

Dili, ırkı ve geldiği yer neresi olursa olsun tüm göçebe zanaatçı kavimler tarihin her safhasında aynı kaderi paylaşmışlardır. Gacolar her yerde diline, ırkına ve geldiği yere bakmaksızın göçebe zanaatçılara Çingene adını vermiştir. Bu şekilde adlandırılmanın bir sonucu olarak, Çingeneler dil, ırk ve köken temelli kavim ayrılıklarının üstüne çıkarak evrensel bir millet oluşturmuşlardır. Bu evrensel milletin adını ise doğal olarak dışarıdan bakan tüm Çingene kavimlerindeki ortaklıkları görebilen Ga-

calar koymuşlar, tüm Çingene kavimlerini kapsayan genel isimler Gacolar tarafından kullanılan Çingene, Gypsy, Luli, Eta, Abdal gibi sözcükler olmuşlardır.

Gacolar bizim hakkımızda teferruatlı bilgiye sahip olmadıklarından toplumumuza hep uzaktan bakmışlardır. Bu uzaktan bakış pek çok yanlış anlamaya neden olsa da, diğer taraftan bizlere tüm Çingene kavimlerini kapsayabilecek nitelikteki isimler vermelerini mümkün kılmıştır. Ayrıntıya takılmadıkları için Çingene kavimleri arasındaki farklılıkları değil ortaklıkları görmüşlerdir. Şüphesiz ki bu ortaklıkların en önemli olanı tüm Çingene kavimlerinin Çingene Usulü Geçim Yolları, yani göçebe zanaatçılıkla geçinmiş olmalarıdır.

Aynı şekilde Gacoların da kendilerini adlandırmak için kullandıkları kapsayıcı isimler yoktur. Bütün Gacoları kapsayan, Geben, Gaco, Şivan gibi sözcükler tarih boyunca hep Çingeneler tarafından kullanılmıştır. Gacolar kendi aralarındaki farklılıkları ön plana çıkararak kavim adlarıyla gururlanırken, onlara dışarıdan bakan Çingeneler Gacoların arasındaki ortak noktaları görerek ortak isimler geliştirmişlerdir.

Her iki evrensel millet de adeta birbirinin aynası gibidir. Birbirlerine bakmadan, birbirlerinin dillerinde nasıl ifade edildiklerini anlamadan ne Gacolar ne de Çingeneler evrensel millet kimliklerinin farkına varabilirler.

Bugün Çingeneler Gacoların kendilerine verdiği ve farklı Çingene kavimlerini kapsayan isimleri kullanarak kendilerini ifade etmelidirler. Bu şekilde kendilerini sıralan kavimler olarak değil evrensel milletin mensupları

olarak ortaya koymuş olacaktırlar. Ne var ki bu görüşümüze bazı kardeşlerimiz Gacoların bizlere verdikleri isimlere hakaret manası yüklendiğini söyleyerek itiraz ederler. Kavim adlarını veya sonradan uydurulmuş isimleri kullanmayı tercih ederler. Bu yanlış bir tavidir.

Birincisi Gacolar olumsuz manaları, hakaret anlamı taşıyan ifadeleri sözcüklere değil doğrudan doğruya toplumumuzun şahsiyetine yüklemektedirler. Hırsız, pis, ah-laksız, mundar gibi aşağılayıcı ifadelerle, bir sözcük değildir kast edilen. Ne yazık ki pek çok Gaco bireyi bizleri bu sıfatları kullanarak hakir görür. Çingene ismi yerine bir başka ismi kullanmak hiçbir şeyi değiştirmez. Roman, Teber, Lom, Dom gibi kavim adlarını çok ön plana çıkardığımızda bu sefer Gacolar kavim adlarını hakaret sözcüğü gibi kullanmaya başlayacaklardır.

Bugün birbirlerine kızdıkları zaman "Çingenelik yapma," diyen Gacolar, Roman sözcüğü yaygınlaşırsa bu sefer "Romanlık yapma," demeye başlayacaklardır. Nitekim başlangıçta Hint dilinde insan anlamına gelen Dom sözcüğü, Çingencelerin kendilerini Dom sözcüğüyle adlandırmalarıyla zaman içerisinde Hindistan'da negatif anlamlar içeren bir ifadeye dönüşmüştür. Hor görülme-ten kurtulmanın tek yolu bizzat Gacoların sözcüklerini bu anlamlardan temizlemek; kendi kültürümüzü ve yaşam tarzımızı cümle aleme anlatmaktır. Aksi halde değişen hiçbir şey olmayacaktır.

Evrensel millet adı yerine kavim adlarını ön plana çıkaran bazı Çingenceler Gacoların Çingenceler için kullandıkları hakaretleri kendilerinden daha yoksul kardeşleri

ıçın kullanmaktadırlar. Kendilerini yükseltmek için başkalarının omuzlarına basmaya çalışan bu insanlar aslında kendilerini aşağılamaktadırlar. Gacoları karşı, "Biz onlardan değiliz," diyerek kardeşlerini aşağılarken aslında Gacoların gözünde daha da küçülürler, adam yerine bile konulmazlar. Gaco, her şeyiyle Çingene kimliği ortadayken kendisini Gaco olarak lanse etmeye çalışan Çingeneleri hiçbir zaman kendisinden saymamıştır.

Evrensel bir millet olan Çingenelerin arasına kavmiyetçiliği sokmak, kavimler arasında tıpkı Gacolarda olduğu gibi kimin kimden yüksek olduğu tartışmalarını yapmak aslında Gaco olmaya çalışmaktır. Gaco veya Çingene olmak bir kişinin kendi elinde değildir. Binlerce yıl boyunca ataları Çingene Usulü Geçim Yollarıyla, göçebe zanaatçılıkla hayatını kazanmış bir insan, ne yaparsa yapsın Gaco olamaz. Gacoları taklit etmek; onlara ait makam ve mevkileri kendinde görmeye çalışmak sadece bir Çingene'nin konik duruma düşmesine yol açar. Çingene ancak kendi gibi olursa; atalarından aldığı binlerce yıllık yaşam biçimini yeni gelişmelere uyarlayarak kendisini geliştirirse Gacoların saygısını kazanabilir.

Günümüzde Çingenelerin kendilerine güvenlerini kazanmalarının ve Gacoların gözünde saygın bir pozisyona gelmelerinin tek koşulu binlerce yıl boyunca Gacolar tarafından kullanılan isimlerle kendi kültürlerini ve medeniyetlerini temsil etmeleridir. Bir mücadele verilecekse bu isimlere karşı değil, isimlere yüklenen yanlış anlamlara, hurafelere ve önyargılara karşı verilmelidir.

Çingenelerin Gözünden İnsanlık Tarihi

Bizim için tarih öncelikle insanlığın iki evrensel millete bölünmesini anlatır. Bir tarafta çobanlık ve tarımla geçinen kavimler, diğer tarafta göçebe zanaatçılıkla geçinen biz Çingenelerin ataları... Ne var ki insanlığın tarihi bundan ibaret değildir. İnsanlık binlerce yıllık zaman diliminde başka ayrılıkları da yaşamış ve bu ayrılıklardan kaynaklanan korkunç çatışmalar insanlık tarihinin büyük bir bölümünü kaplamıştır. Gacolar kendi aralarında çıkar kavgaları yapmışlar; kavimler, imparatorluklar, uluslar ve çıkar grupları arasında kanlı savaşlar yaşanmıştır.

Binlerce yıl süren bu dönem boyunca bizim atalarımız toplumun kıyısında olan biteni izlemişler, gözümüzün önünde kardeşin kardeşe yaptığı zulüm atalarımızın ciğerini yakmıştır. Ne var ki atalarımızın elinden bir şey gelmemiştir. Hatta kimi zaman şiddet dalgaları, ekmeğinden başka davası olmayan atalarımızı da vurmuştur. Buna rağmen biz Çingeneler, Gacoların acılarını da paylaştık, kimi zaman yaralarını sardık; halk hekimleri, şifacılar, destancılar ve eğlence ustaları olarak yaralıların ruh ve bedenlerini tedavi etmeye çalıştık.

Yoksulluk kuşaklar boyunca en büyük düşmanıydı atalarımızın. Bu yetmezmiş gibi köleliği yaşadık. Gaz odalarında, korku kamplarında en büyük acılara tanık olduk. Yine de bir parçası olmadık, Gacoların dünyasında dünya malı için yapılan acımasız savaşların. Hep ekmeğinin kavgasındaydı atalarımız. Savaş bize uzaktı; ölümden korktuğumuzdan değil, en eski atalarımız olan Tabiat İnsanlarından en yüce erdem olarak barışı öğrendiğimiz için...

Bir tarafta hep acıları, savaşları, ölümleri yazdı tarih. Bırbirlerine düşen kardeşleri yazdı. Kanla sulanan toprakları, insan kafatasında içilen taze insan kanını yazdı. Bizim tarihimizde yeri yoktur bunların. Savaşmak için değil barış için bahane arayan büyük Tabiat İnsanlarının çocuklarıyız biz. Burada Çingenerin tarihini anlatırken savaşlardan, katliamlardan, acı ve ölümden bahsetmiyorsak bunlardan haberdar olmadığımızdan değil elbette. Haberdarız! Ama hiçbir zaman sebebi ya da tarafı olmadığını acıların tarihini kendi tarihimizin bir parçası olarak kabul etmiyoruz, bilerek ve isteyerek, bir başka tarihin kapısını açıyoruz.

Çingener için tarih, gizli bir medeniyetin, unutulmuş, yok sayılmış bir uygarlık hazinesinin insanlıkla paylaşılmasıdır. Bizim tarihimiz barışçı bir zanaat medeniyetinin yanı başımızdaki katliamlara inat yükselişini anlatacak tüm insanlığa, ibreti alem olsun diye. Amacımız, insan olmanın şerefine leke sürmeden insanca yaşamış Çingenerin, Tabiat İnsanlarının barışçı ruhunu 21. yüzyıla taşıdıklarının müjdesini tüm insanlık alemine vermektir. Bu müjdenin dehşetle parçalanmış ruhlara huzur ve umut getireceğini biliyoruz.

Çingenerin Tarihi: Yöntem

Bizim tarihimiz falanca tarihte başlayıp filanca tarihte biten başka tarihlere benzemez. Tabiat İnsanlarının avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçindiği, her türlü doğal kaynaklara sahip cennet mekan tabiat bölgelerinden koparılmaları sonucunda Çingene Usulü Geçim Yolları-

nı benimsemek zorunda kaldığı her yerde, Çingencelerin tarihi yeniden başlar. Avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinen Tabiat İnsanlarının sepetçilik, kalaycılık, demircilik, müzisyenlik, tahta işleme, aktörlük gibi zanaat ve hizmetleri kabile mesleği olarak benimsediklerini gördüğümüz her yerde yeni bir Çingene kavminin doğduğunu da görüyoruz demektir.

Bir bölgede Tabiat İnsanları tabiattan koparıldıklarında bir Çingene kavmi dünyaya gelir. Dünyaya gözlerini yeni açan bu Çingene kavmi zamanla ya başka bölgelere doğru göç eder ya da onun doğduğu topraklara başka diyarlardan gelen Çingene kavimleri yerleşir. Farklı bölgelerden gelen Çingene kavimleri kaynaşarak ortak bir kültür meydana getirirler. Böylece yeni Çingene kavimleri ortaya çıkar.

Çingencelerin tarihi iki şekilde anlatılabilir. İlk yöntemde genel olarak Tabiat İnsanlarının hangi şartlar altında tabiattan koparıldıkları ve Çingene Usulü Geçim Yollarını benimsemek zorunda kaldıkları ortaya konulabilir. Farklı bölgelerden ve farklı tarihlerden verilen örneklerle; Tabiat İnsanlarının yaşadıkları orman veya kaynakların bol olduğu cennet mekan bölgelerin yok oluşu ve bu durumun sonucunda Tabiat İnsanlarının temel geçim kaynaklarını kaybetmesi ile Çingene Usulü Geçim Yolları'nın benimsenmesi arasındaki bağlantı aktarılabilir.

Çingencelerinin tarihinin yazılmasında kullanılabilecek olan ikinci yöntem, tek tek Çingene kavimlerinin tarihinin incelenmesidir. Burada örnek bir Çingene kavmi ele alınacaktır. Bu kavmin henüz Çingene Usulü Ge-

Yolcu Yolları'nı benimsemediği dönemde yaşadığı ormanlar veya cennet mekan bölgeler belirlenecektir. İlgili kavmin hangi nedenlerle bu kaynakları yitirdiği ve Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimseme sürecinde öncelikle hangi zanaat ve hizmetlere yöneldiği araştırılacaktır. Bundan sonraki aşama Çingene Usulü Geçim Yolları benimsendikten sonra ilgili kavmin dünya üzerinde dağıldığı bölgelerin ve kaynaştığı diğer Çingene kavimlerinin tespit edilmesidir.

Biz bu çalışmada Çingene tarihinin yazılmasında kullanılabilecek olan yöntemlerden birincisini tercih ediyoruz. Amacımız, okuyucunun Çingene Usulü Geçim Yolları'nın ortaya çıkışı ve Çingene kavimlerinin hangi şartlar altında ortaya çıktığına ilişkin genel bir fikre sahip olmasıdır.

Tabiat İnsanlarının Hikayesi

İnsanoğlunun en eski geçim kaynağı olan avcılık ve yiyecek toplayıcılığı, sayısız kuşağın geçimlerini temin etmelerine imkan sağlamıştır. Dünyanın bazı bölgelerinde, en azından bir milyon yıldır, insanların geçimlerini bu şekilde sağladığı bilinmektedir⁵⁰. Bu zaman aralığı o kadar uzundur ki bu süre boyunca insanlar tabiatı yakından tanımışlar, avlanma ve yiyecek toplama faaliyetini en uygun bir şekilde yapmalarını sağlayabilecek çeşitli aletleri geliştirmeye başlamışlardır.

[50] Morrison, Kathleen. D; Historicizing adaptation, adapting to history: Forager-Traders in South and South-East Asia; FOREGARTRAIDERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES; Morrison, Kathleen. D, Junker, Laura. D; Cambridge University Press, 2015. Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Avcılıkla ve toplayıcılıkla geçinen Tabiat İnsanlarının bir kısmı göçebe, bir kısmı yerleşiktir. Avladıkları hayvanların mevsimsel hareketliliğine uygun olarak göç eden Tabiat İnsanları olduğu gibi, sürekli aynı bölgede yaşayan avcı ve yiyecek toplayıcı gruplar da vardır⁵¹. Bu yüzden Tabiat İnsanlarının her daim göç ettikleri hakkında bir genelleme yapmak doğru değildir.

Tabiat İnsanları, insanların henüz Gacolar ve Çingeler olarak bölünmedikleri dönemde çok sayıda yeni alet geliştirmiş; bunları daha iyi avlanabilmek, daha fazla yiyecek toplayabilmek için verimli bir biçimde kullanmışlardır⁵². Oku, yayı, mızrağı ve baltayı icat etmişler, zamanla bu aletleri geliştirerek tam manasıyla iş görür hale getirmişlerdir. Balık avlama ve ulaşım amacıyla kanolar yapmışlar, balık avlamak için özel tekniklerle ördükleri balık ağlarını kullanmışlardır. ⁵³.

Toplanan yiyecek maddelerinin kolaylıkla taşınabilmesi için avcı-toplayıcı Tabiat İnsanları çeşitli taşıma kapları yapmışlardır. Başlangıçta çeşitli bitkilerin özel bir teknikle örülmesi ile hazırlanan sepet ve hasır çantalar kullanılmıştır. Zamanla bunların yanına pişmiş çamurdan yapılan çömlekler eklenmiştir⁵⁴.

Bilim adamları uzun bir süre çömleğin ilk olarak tarımcı Gacolar tarafından kullanıldığını düşünmüşlerdir. Buna karşılık bir dizi keşif, çömleğin Tabiat İnsanları ta-

(51) A.g.e; sf 28

(52) Maddox, Gregory; SUB-SAHARAN AFRICA: AN ENVIRONMENTAL HISTORY; ABC CLIO; 2006; sf 28

(53) Price, T. Douglas; a.g.e; 1991; sf 216

(54) Morrison, Kathleen; a.g.e; sf 28

ralından kullanıldığı ve üretildiğini ortaya koymuştur⁵⁵. Zaman içerisinde Tabiat İnsanları metalleri işlemeyi de öğrenmişlerdir⁵⁶.

Tabiat İnsanlarının özellikle avcılık faaliyetinin verimli geçmesi amacıyla müzik eşliğinde masal ve destan okumak gibi gelenekleri vardı⁵⁷. Bu gelenek genellikle avın bereketini arttırabilme gücüne sahip olan tabiat ruhlarının memnun etme düşüncesiyle hayata geçirilirdi⁵⁸. Destan ve masallar okunurken dönemin şartları içerisinde geliştirilmiş müzik aletleri kullanılırdı⁵⁹. Tabiat İnsanlarının bu ve benzeri gelenekleri günümüze kadar uzanan pek çok sanatın temelini oluşturmuştur. Başlangıçta dönemin dini inanışları içerisinde hayata geçirilen bu gelenekler, zamanla müzik ve dans zevkinin gelişmesine aracılık etmiştir.

İlk bitki yetiştirme ve hayvan evcilleştirme denemelerini de Tabiat İnsanları yapmışlardır⁶⁰. Bu konuda Tabiat İnsanlarının sahip olduğu bilgi oldukça ilerlemişti. Eğer bir ihtiyaç ortaya çıksaydı, Tabiat İnsanları kolaylıkla tarım ve hayvancılığa geçebilirlerdi. Ne var ki böyle bir ihtiyaç ortaya çıkmamıştır. Tabiat koşulları son derece uygun olduğundan, avlanma ve yiyecek toplama faaliyetlerine devam edilmiştir. Zira Tabiat İnsanlarının ya-

(55) Maddox, Gregory; a.g.e; sf 23

(56) Elade, Mircac; DEMİRCİLER VE SİMYACILAR; Kabalcı; İstanbul; 2003; sf 31

(57) Aça, Mehmet; Güney Sibirya Türklerinde Awa Destancı ve Masalı Götürme Geleneği; TÜBAR-XXI/Bahar/2007; sf8

(58) A.g.e; sf 9

(59) A.g.e; sf 9

(60) Kütüphane PDF; Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

şadığı cennet mekan bölgelerde çeşit çeşit meyve ve sebzeler, besili av hayvanları ve ihtiyaç duydukları her türlü kaynak fazlasıyla bulunmaktaydı.

Tabiat İnsanlarının arasında kadınlar büyük bir hürmet görürdü. Herhangi bir konuda karar alınması gerektiği zaman kadınlar ve erkekler görüş belirtirler ve ortaklaşa karar alınırdı. Hiçbir konuda kadınların fikirleri görmezden gelinemezdi⁶¹. Kadınların önemli bir manevi gücü vardı ve toplumsal kuralların belirlenmesinde gerçek manada söz sahibiydiler⁶². Geçinmek için yapılan her türlü faaliyete katılmakla beraber, özellikle toplayıcılık kadınların ilgi alanıydı. Yine de Tabiat İnsanları arasında kadınların farklı ekonomik faaliyetlere katılımına ilişkin örnekler hem günümüzün hem de geçmişin Tabiat İnsanları arasında rastlanılmaktadır⁶³.

Tabiat İnsanı: İlkel Değil Yaratıcı ve Özgür İnsan

Günümüze kadar kimileri, avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinen halklara 'ilkel' adını layık görmüşlerdir. Bu isimlendirme tam bir safsatadır. Zira yukarıda kısaca tanıttığımız Tabiat İnsanları, tabiat ürünlerine kolay ulaşılabilen bölgelerde ve özellikle ılıman bir iklimin yaşadığı ormanlık alanlarda yaşıyorlardı. Buna rağmen artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sürekli yeni

(61) Hand, L. Judith; WOMEN, POWER AND THE BIOLOGY OF THE PEACE; Quesparth Publishing; 2003; sf 53

(62) A.g.e; sf 54

(63) Crofton, R. D. E. The Role of Women in Hunter-Gathering AND GATHERERS IN THE MODERN WORLD; Berghon Books; 2006; sf 392-393-94

oketler geliştiniyor, değişen koşullara büyük bir hızla uyum uşlayabiliyorlardı. Böylesine bir uyum yeteneğine sahip olan Tabiat İnsanlarının akıldan yoksun ilkeliler oldukları naul düşünülebilir?

Tabiat İnsanları tüm insanlığın ortak atasıdır. Ama az sonra daha ayrıntılı bir şekilde açıklayacağımız gibi Çingeneleler asıllarını inkar etmeyip Tabiat İnsanlarından aldıkları mirasa uygun bir yaşam yolunu benimsemişlerken, Gacolar, Tabiat İnsanlarının soyundan geldiklerini unutmak istemişlerdir. Tabiat İnsanlarını ilkellikle, hiçbir işe yaranamakla suçlayan Gaco; tarlasını sürerken, hayvanını güderken kullandığı aletlerinin birçoğunun ortak ataları olan Tabiat İnsanları tarafından keşfedildiğini nedense hatırlamak istemez! Sanki kendisini kylekler getirmiştir.

Günümüzde halen Tabiat İnsanları yaşamlarını sürdürmektedir. Özellikle Afrika ve Güney Asya'nın bol yaşayan ormanlık bölgelerinde hayatlarını avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile sürdüren toplumlar yaşamaktadır. Tabiatın kendilerine sunduğu nimetleri israfa kaşmadan tüketen bu kardeşlerimiz değişen ortamlara uyum sağlamış, ayakta kalabilmek için çeşitli yollar bulmuşlardır.

Tabiat İnsanlarının tarihi, her yerde hayata sıkıca tutunmanın tarihidir. Bu tarih bitmiş değildir. Bir yandan Çingenelelerin, bir yandan da uygun iklim koşullarında avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile yaşamlarını sürdüren günümüzün Tabiat İnsanlarının arasında devam etmektedir. İnsanlığın medeniyet mirasında herkes kadar, ataları günümüzün tarihi günümüzde muhafaza eden Tabiat

İnsanlarının da hakkı vardır. 64.

İlk Gacolar

Gacolar, biz Çingenele ve ortak atamız olan Tabiat İnsanlarından farklı olarak yiyeceklerini doğadan veya başka insanlardan tüketilmeye hazır vaziyette almazlar. Tabiat İnsanlarının avlanırken karşılaştıkları hayvanlar ve topladıkları bitkiler doğanın dengesi içerisinde düzenli olarak kendiliğinden oluşmaktadır. Çingenele, zanaat ve hizmetleri sundukları Gacolardan çeşitli yiyecek maddeleri alırlar ama bu maddelerin üreticileri değildir. Gacolar ise tarlada ekin ekip-biçerek ya da evcilleştirdikleri hayvanları sürekli ellerinin altındaki hazır gıda maddeleriyle besleyerek, kendi yiyeceklerini kendileri hazırlarlar.

Gaco tabiatın doğal akışının dışına çıkarak kendi yiyeceğini kendi üretebiliyor oluşunu zekasına ve kabiliyetine bağlar. Güya Çingencilerden ve Tabiat İnsanlarından üstün olduğu için tarım ve hayvancılık yapmayı öğrenmiş, tabiat ve diğer insanlar üzerinde hakimiyetini ilan etmiştir. Gerçeğin bununla hiçbir alakası yoktur. Gaco tarım ve hayvancılık yapmaya başlamışsa bunun sebebi diğer insanlardan üstün olması değil, bu meslekleri yapmaya mecbur kalmış olmasıdır. Zaten hem tarımın hem de hayvanları evcilleştirmenin tekniğini Gacolar, Tabiat İnsanlarından öğrenmişlerdir.

Bitkileri toprağa ekerek bunların belli alanlarda yetişmesini sağlayanlar ilk olarak Tabiat İnsanları oldu. Aynı şekilde avcılık faaliyetine ek olarak bazı hayvanları evcil-

ıyırtmayı de ilk Tabiat İnsanları denediler. Farklı bölgelerde farklı tekniklerle yapılan bu ilk denemelerin tarihi 10.000 yıl öncesine kadar gitmektedir⁶⁵. Bu ilk denemeler iklim ve toprak koşulları gibi çeşitli koşullar göz önünde bulundurularak farklı tekniklerle yapılmıştır.

Ne var ki Tabiat İnsanları birki yetiştirmenin ve hayvanları evcilleştirmenin bilgisini çok sınırlı bir biçimde kullanmışlardır. Zira Tabiat İnsanlarının yaşadığı cennet mekan bölgelerde ne geniş kapsamlı bir tarım faaliyetine ne de hayvancılığa ihtiyaç vardı. Doğadaki hazır kaynaklar geçimlerini fazlasıyla temin ediyordu. Ciddi manada tarım ve hayvancılığın gelişmesi insanların doğada hazır olarak buldukları besinlerle karınlarını doyuramadıkları, kaynakların nispeten kısıtlı olduğu bölgelerde ortaya çıktı⁶⁶. Bu bölgeler Gacoların ortaya çıktıkları ve dünyaya yayıldıkları temel merkezlerdir.

Tarımcı Gacolar

Tarım yaparak geçinmeye başlayan Gaco toplulukları dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıktılar. Başta Nil vadisi olmak üzere Kuzey Afrika'nın günümüze göre daha ıslak ve ılıman bir iklime sahip olan çeşitli bölgelerinde tarımcı Gaco toplulukları, büyük bir kuraklığın yaşandığı 4.500 yıl öncesine kadar yoğun bir nüfusa sahiptiler⁶⁷. 6.000 yıl önce çok sayıda iç deniz, göl ve ırmaklara sahip olan Orta Asya ve Arabistan coğrafyalarında da ta-

65: Mahdooz, Gregory. SUB-SAHARAN AFRICA: AN ENVIRONMENTAL HISTORY; ABC CLIO, 2006; SF 23

66: A.G.C. sf 32

67: Mahdooz, Gregory. a.g.c. sf 32

tarımcı Gacoların yaşamlarını sürdürdüklerini biliyoruz⁶⁸.

Avrupa, 8.000 yıl öncesine kadar avcılık ve toplayıcılıkla geçinen Tabiat İnsanlarının çok yoğun bir biçimde yaşadıkları bir coğrafyaydı. Ancak bu tarihten sonra bazı tarımcı topluluklar ortaya çıkmaya başlamışlardır. Yine de Avrupa'nın Kuzey bölgelerinde Tabiat İnsanları hakim konumlarını çok uzun bir süre boyunca korumaya devam edeceklerdir⁶⁹.

Zaman içerisinde bu bölgelerde yaşayan tarımcı Gacoların düzenli yerleşmeleri ortaya çıkmaya başladı. Burada tarım yapmaya başlayanlar oldukça barışçıl insanlardı⁷⁰. Savaş kültürü henüz Gacolar arasında yaygınlaşmamıştı. Özellikle 5.000 yıl önce Kuzey Hindistan'daki Indus bölgesinde yaygınlaşmaya başlayan tarımcı toplumlara ait çeşitli yerleşim bölgeleri barışçı Gaco kavimlerinin yaşam alanlarına örnek olarak gösterilebilir⁷¹.

İlk tarımcı Gacolar, Tabiat İnsanlarının geleneklerinden tam anlamıyla kopmamışlardır. Her şeyden önce tarım genellikle kadın ve erkeğin birlikte çalıştığı, kadınların geliştirilmesi sürecinde önemli role sahip olduğu bir ekonomik faaliyetti. Tarımcı Gacoların arasında kadınlar, belli bir ölçüde, Tabiat İnsanlarının arasında sahip oldukları pozisyonu korudular. Günümüzde dahi belli bir öl-

(68) Demco, James: ATAERKİLLİĞİN SAHARASYA'DA ORTAYA ÇIKMASI VE YAYILMASI, 4000'LER: İNSAN DAVRANIŞININ İKLİM BAĞLANTILI OLARAK DÜNYA ÇAPINDA DEĞİŞİMİNİ GÖSTEREN BULGULAR:

Kyoto Review 23: 19-38, Spring, Japan: 1990

(69) Price, T. Douglas: a.g.e. sf 216

(70) A.g.e

(71) Morrison, Kathleen: a.g.e. sf 29

çüde yaşadıkları coğrafyanın sunduğu imkanlar”⁷² dolayısıyla, ilk tarımcı Gacoların kültürünü muhafaza edebilmiş toplumlarda kadınlar ekonomik yaşam içerisinde çok önemli bir pozisyonda yer almaktadırlar”⁷³.

İlk tarımcı Gacolar genellikle yerel yönetime ağırlık vermiş, merkezi ve otoriter yönetime fazla yönelmemişlerdir. Tarımcı Gaco topluluklarının geliri merkezi yönetimin masraflarını karşılayabilecek düzeye ulaşmış olsa bile”⁷⁴ küçük kabile tipi şeflikler varlıklarını devam ettirebilmişlerdir”⁷⁵. Tarımcı Gaco topluluklarının yaşadığı bölgelere büyük krallar ya dışardan gelmişler ya da kuraklık ve iç çatışma gibi özel koşulların sonucunda ortaya çıkmışlardır”⁷⁶. Nitekim çoğu tarımcı Gaco toplumunda kral yağmur yağdırabilme gibi doğaüstü güçlere sahip olduğuna inanılan kutsal bir kişidir”⁷⁷.

Çoban Gacolar

Hayvanları evcilleştirmenin hem iklim ve biriki örtüsü hem de hayvanların çeşitliliği bakımından mümkün olduğu bölgelerde Gacoların ataları çobanlık yaparak geçimlerini sağlamaya başladılar.

Çobanlık yaparak geçinen Gacoların en önemli sığın-

(72) McDonald, Fiona; Congo: Democratic Republic of: PEOPLES OF AFRICA; Marshall Cavendish; 2001; sđ 110

(73) Isichei, Elizabeth Allox; A HISTORY OF AFRICAN SOCIETIES TO 1870; Press Syndicate of The University of Cambridge; 1997; 105

(74) A.g.c. sđ 88

(75) A.g.c. sđ 88

(76) A.g.c. sđ 88-89

(77) A.g.c. sđ 106

tısı hayvanlarını besleyecek uygun otlak alanlarına ulaşabilmekti. Bu yüzden günümüzde dahi çoban Gacoların önemli bir bölümü otlak alanları arasında dolaşmakta ve göçebe bir biçimde yaşamaktadırlar⁷⁸.

Çoban Gacolar, Gacoların ve Çingenderin ortak atası olan ilk Tabiat İnsanlarının adetlerinden, tarımcı Gacoları göre daha fazla uzaklaşmışlardır. Özellikle kadınların konumu bu toplumlarda farklılık gösterir. Çoban Gacoları en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır ve avcılık zamanından beri hayvanların üzerindeki hakimiyet öncelikle erkeklerin elinde olmuştur. Büyük ölçüde bu durumun etkisiyle çoban Gacoları kadın daha çok ev ve aile hayatının bir unsuru haline gelirken toplumun genel işlerinden soyutlanır.

Erkek ise toplumun karnını doyurma görevini üstüne almıştır. Bu gelişmeyle kimi çoban Gaco toplumlarında kadın erkeğin geçim amacıyla yaptığı faaliyetleri destekleyen etkinliklere kısmen katılabilirse de, Tabiat İnsanlarının arasında sahip olduğu pozisyonla kıyaslandığında ikinci plana düşer. Kimi çoban Gaco toplumlarında ise kadın tümüyle eve kapatılır. Böyle toplumlarda kadının tek görevi erkeğin neslinin devam etmesini sağlamak için çocuk doğurmak ve yetiştirmektir⁷⁹.

Kuraklığın Çocukları; çoban-asker / asker-avcı
Dünyanın iklimi ve bitki örtüsü her zaman şimdi ol-

(78) Hodson, Rada Dynon, Hodson, Neville Dynon; Nomadic Pastoralism; ANNUAL REVIEWS ANTHROPOLOGY; Q:15-61; 1980.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>
(79) A.g.e. sf 21

duğ'u gibi olmamıştı. Bugün çöl ve bozkır olan pek çok bölge 6.000 yıl öncesinde çok daha ılıman bir iklime ve renge bir bitki örtüsüne sahipti²⁰. Arkeolojik kazılar bu dinemelerde Tabiat İnsanları ve tarımcıların yaşadığı yerleşim bölgelerinin varlığını ortaya koyar. Çeşitli bilgiler bu tarihlerde büyük çaplı savaşların, güçlü ve savaşçı nitelik taşıyan kralların, kitlesel katliamların yaygın olmadığını göstermektedir.

Neye var ki bugün Kuzey Afrika'daki Sahara çölünün ve Orta Asya bozkırlarının bulunduğu bölgelerde ciddi bir kuraklık meydana gelmiş ve bu bölgelerin doğal kaynakları büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Arkeolojik kazılarda bulunan çeşitli kalıntılar kuraklaşmayla beraber büyük kıyamların, çoluk çocuk demeden toplumların katledilmesinin başladığını göstermektedir. Kuraklık eskiden bol olan kaynakların tükenmesine yol açmıştır. Açlık ve çaresizlik içerisindeki insanlar birbirlerinin elinde kune göz dikmişler ve böylece yağmacılık bir göçim yoluna dönüşmüştür²¹.

Kuzey Afrika ve Orta Asya'yı çöle dönüştüren kuraklaşma sonrası ortaya tarımcı ve çoban Gacolardan farklı yeni bir Gaco tipi çıkmıştır. Genellikle çobanların ve kaynakların kıt olduğu bölgelerdeki yoksul avcılarının arasından çıkan bu Gaco karakteri büyük savaşların, fetihlerin ve istilaların mucidi olacaktır. Neye var ki o aslında bir kurbandır. Kuraklığın getirdiği açlık ve sefalet içerisinde Tabiat İnsanlarına özgü vicdan ve sağduyuyu tamamen

kaybetmişti. Tek amacı hayatta kalmaktı. Birlikte hareket ettiği kabile üyeleri dışında hiç kimseyi gözü görmez hale gelmişti.

Savaşçı Gacoların ortaya çıkış ve yaygınlaşmaları ile birlikte yeni bir toplum tipi şekillenmeye ve giderek dünyaya hakim olmaya başladı. Yükselen yeni toplumun temelı savaştı. Savaşçı Gacolar hayatta kalabilmek için komşunun elindeki muhtaçtı. Komşunun toprağı, komşunun evcil hayvanları, komşunun av hayvanları ve komşunun otlak alanlarına sahip olmanın tek yolu ise kuraklığın paylaşma düşüncesini tümüyle ortadan kaldırdığı koşullarda zorla ele geçirmek ve yağmalamaktı. Böylece yağma, talan ve ganimet paylaşımı savaşçı Gacolar arasında en yüce değer haline geldi.

Tabiat İnsanlarının öz evlatları nasıl bu noktaya gelebildiler? Bunu anlayabilmek için açlığın doğasını anlamamız gerekir. Açlığın insanı nasıl insanlıktan çıkarttığını anlamadan savaşçı Gacoların aslında kuraklığın kurbanları iken nasıl olup da büyük cengaverlere dönüştüğünü anlamamız mümkün değildir.

Savaşçı Gacoların ortaya çıktığı büyük kuraklaşma sırasında açlık, toplumların yapısını değiştiren bir yıkım başlattı. Günümüzde Afrika'da açlıkla karşı karşıya olan bölgelerde yapılan gözlemler bu dönem yaşananların ne kadar korkunç olabileceğı hakkında bir fikir vermektedir. Açlığın ilk aşamalarında yetişkin erkekler yiyecek bulmak amacıyla aileden uzaklaşmakta ve genellikle geri gelmemektedirler. Çocuklarıyla baş başa kalan anne uzun bir süre çocuklarına sahip çıkmaya çalışmaktadır.

Açlık koşullarında çocuklar yiyecek bulmak için çeteler oluşturmakta ve büyük bir hızla yağmacı gruplara dönüşmektedirler. Anne uzun bir süre çocuklarıyla birlikte olmakta ama açlık artık dayanılmaz bir noktaya geldiğinde çocuklarını bırakarak yalnız başına yiyecek aramaya gitmektedir. Böylelikle açlıkla karşı karşıya kalan toplum bir yandan büyük bir hızla yağmacı çetelere dönüşürken diğer yandan kuşaklar arasındaki bağ ortadan kalktığı için geleneklerini kaybeder⁸².

Günümüzde Afrika'nın açlık çeken toplumlarının başına gelenler savaşçı Gacolarla dönüşen insanların da başına gelmişti. Çobanlık veya kaynakların kur olduğu bölgelerde avcılık yapan toplumlarda kaynakların tükenmesi veya toplumun tamamına beslemeye yetmemesi sonucu gelişen açlık, Tabiat İnsanlarına özgü temel yaşam anlayışının değişmesine neden olmuştu.

Genellikle barışçı bireyler olarak kabul edilen Tabiat İnsanlarının soyundan gelen bu insanlar uzun süren açlık koşullarında yiyecek bulabilmek için diğer insanların canına kast etmeyi göze alabilecek yağmacı gruplara dönüştüler. Ganimet ve yağma kültürü bir kez ortaya çıktıktan sonra durdurulamaz hale geldi. Yağmalanan kavimler kendilerini savunabilmek için silahlandılar ve büyük bir hızla onlar da savaşçı Gacolar haline geldiler.

Gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar göstermektedir ki savaşçı Gacolar büyük ölçüde öncelikle Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'da ortaya çıkmışlar ve zamanla kül-

türlerini dünyaya yaygınlaştırmışlardır⁸³. Başka bölgelerde karşılaştığımız yerli savaşçı Gacolar genellikle istisnai örneklerdir ve bunlar da yaşadıkları bölgelerde gelişen bir dizi kuraklaşma ve kıtlığın sonucunda ortaya çıkmışlardır⁸⁴. Örneğin MÖ. 4.800'lerde Çatalhöyük'ü yok eden yağmacı akınları 400 yıl önce büyük bir kuraklığın yaşandığı Suriye bölgesinden kaynaklanmışır. Çatalhöyük'te yaşanan korkunç yıkım sonrası tarımcı Gacolar yaşadıkları bölgelerin etrafını surlarla kapatmaya başlamışlardır⁸⁵. Savaşçı Gacoların kültürü bu şekilde ılıman iklime sahip nemli bölgelere doğru, kurak bölgelerden kaynaklanan savaşçı Gacoların istila akınları ile beraber yayılmışır⁸⁶.

Savaşçı Gacolar iki tip insan toplumunun kaynakların tükenmesi gerçeğiyle yüzleşmesi sonucunda ortaya çıkarlar. Bunlardan birincisi çoban Gacolardır. Diğer tarafta ise teknik olarak gelişmiş bir avcılığı temel geçim kaynağı olarak benimsemiş Tabiat İnsanları yer alır⁸⁷.

Kimmerler ya da İskitler⁸⁸ gibi toplumlar büyük kuraklıkla birlikte savaşçı Gacolara dönüşen çoban Gacolara örnek gösterilebilir. Bunlar kuraklaşma öncesinde kendi

(83) Demco, James; a.g.e: 1990

(84) Demco, James; a.g.e: 1990

(85) Demco, James; Update on Saharasia New Findings Since The First Printing; SAHARASIA: THE 4000 BCE. ORIGIN OF CHILD ABUSE, SEX-REPRESSION, WARFARE AND SOCIAL VIOLENCE, IN DESERTS OF THE WORLD; www.saharasia.com; sf 426

(86) Demco, James; a.g.e: 1990

(87) Köhlami, Catherine Uray; How Does a Confederacy of Tribe Evolve; CENTRAL ASIA ON DISPLAY; Karschnig, Julia, Palocz, Gabriella; Palocz, Vienna Central Asian Studies; 2005; sf 11

(88) A.g.e; sf 13

halinde çoban Gaco toplumları iken kuraklıkta beraber kaynakların tükenmesi sonucu giderek savaşçı bir karakter geliştirmişlerdir. Hem kendi sürülerini ve otlak alanlarını korumak hem de kendi sahip oldukları yetersiz kaldığında başkalarının sürü ve otlak alanlarına el koyabilmek için sıklıkla savaş yoluna gitmişlerdir.

Savaşçı Gacolarla dönüşen avcı toplumların en güzel örneği ise Sibiryâ bölgesinin Taiga avcılarıdır⁸⁹. Bu gruplarda kaynakların tükenmeye başlaması sonucunda her kabile kendisi için bir avlanma bölgesi belirlemek durumunda kalmıştır. Doğal olarak her kabile kendi av alanının sınırlarını korumaya ve diğerlerinin sınırlarını ihlal etmeye çalışmış; bu süreç Taiga avcılarının savaşçı bir kültür geliştirmelerine neden olmuştur. Bozkırlara doğru ilerleyen savaşçı avcılar, savaşçı nitelikleri sayesinde hızla hayvan sürüleri edinmiş ve çoban Gacolar arasında kendilerine bir yer açmışlardır⁹⁰. Kimi zaman savaşçı avcılarla savaşçı çoban kabileler birleşerek ortak bir kültür de meydana getirebilmiştir⁹¹.

Savaşçı Gaco: Yeni Bir Kültür, Yeni Bir İnsan

Kökü ister çobanlara ister savaşçı avcılara dayansın, savaşçı Gacolar, hızla farklı bölgelere yayılırlar. Onlar için savaş çok önemlidir. Bir topluma ya da bireylere verdikleri değer o toplum ya da bireylerin savaşçılığı ile bağlan-

(89) A.g.e; sf 12

(90) A.g.e; sf 15

(91) Amor, S. Crubczy, C. Keyser, C. Alekseev, A. N. Ludes, B; Early
Ücretsiz PDF Kitap Arama ve İndirme Sitesi: <http://www.kitaploggy.com>
KITAPLOGGY; V 78; N 5; PP 531-549; 2006; sf 532

tılıdır. Savaşçı Gacoları toplumun önde gelen kişilikleri savaşçı nitelikleri ile ön plana çıkan erkeklerdir. Tüm diğer kişilikler ikinci plana itildiği gibi barışçı toplum ve bireyler giderek hor görülmeğe başlanır.

Kadının konumu savaşçı Gacolar arasında değişkendir. Çobanlarda kadının konumu zaten zayıflamış ve büyük ölçüde ikinci plana düşmüş olduğundan savaşçı bir topluma dönüşen çoban Gacoları kadın tümüyle ikinci plana atılacaktır⁹². Kutlukla karşı karşıya kalan avcılarda ise kadın nispeten daha güçlü bir pozisyona sahiptir. Erkek fizik güç üstünlüğü dolayısıyla kısa zamanda savaşlarda ön plana çıkar. Kadın ise sembolik düzeyde kabilenin birliğini simgeleyen bir figür olarak saygın bir konumda kabul edilir.

Savaşçı avcı ve savaşçı çoban kültürlerin karışımıyla oluşan Gaco toplumlarında kadınların konumu da tam manasıyla ortadadır. Bu grubun tipik bir örneği olan Yakutlarda Şaman adı verilen din adamlarının çoğunlukla kadınlardan çıktığı bilinmektedir ve kadın Şamanların daha yüksek bir güce sahip oldukları düşünülür⁹³. Buna karşılık Yakutlarda kadın ev işlerine yoğunlaşmıştır ve avlanan hayvanlara, avcılık araçlarına dokunması yasaktır. Kadının etkinliği ve gücü ev hayatıyla sınırlıdır⁹⁴.

Savaşçı Gacoların hem ekonomisinde hem de kültüründe ganimet kavramının önemli bir yeri vardır. Fet-

(92) Demer, James; a.g.e. 1990

(93) http://lucy.uks.ac.uk/EthnoAtlas/Hmar/Cult_dir/Cultu

re 7883

(94) www.ethnomuseum.ru

hedilen toprakların sahip olduğu zenginliklere el konulur ve bu zenginlikler öncelikle fetihçi kabilenin çıkarları için kullanılır. Bu süreçte yaşanan acıların gerekli olduğuna öncelikle savaşçı Gacolonun kendisini ikna etmesi gerekmektedir. Belki de tam da bu yüzden savaşçı Gacolarla birlikte asalet düşüncesi; yani kimi grupların doğuştan diğer insan gruplarından üstün olduğu düşüncesi popüler hale gelir. Çoban Gacolar nasıl hayvanları güden çobanlarsa, savaşçı Gacoların da diğer toplumların çobanları olduğu düşüncesi savaşçı Gacoların fetih ve ganimetle dayanan ekonomisini haklı göstermek için ileri sürülür ve insanlar bu düşünceye ikna edilir.

Savaşçı Gacolar Dünyaya Hükmetmeye Başlıyor

Büyük kuraklıklar ve kaynakların tükenmesi sonucunda ortaya çıkan açlık savaşçı Gacoların ortaya çıkmasına neden oldu. Onlar hayatta kalabilmek için, ataları olan Tabiat İnsanlarının hayvanlara karşı kullandıkları silahları diğer insanlara yönelttiler. Büyük bir hızla başka bölgelere yayıldılar. Gittikleri yerleri fethederek elde ettikleri ganimetlerle zenginleştiler, güçlendiler. Kısır zamanda dünyanın hakimleri savaşçı Gacolar oldu.

Kuzey Afrika ve Arabistan bölgesinde başlayan kuraklaşma savaşçı Gacoların ortaya çıkmalarına neden oldu. Bunlar kendi kültürlerini giderek güney bölgelere doğru yaygınlaştırdılar¹⁴. İlk kuraklık dalgasının ardında Nil nehrinin etrafında oluşan vadiye gelen savaşçı Gacolar, burarlarda yerleşik bir halde yaşayan tarımcı Gacolarla karşılaş-

(14) Demco, James: a.g.e

tılar. Tarımcı Gacoları kendilerine bağlayan savaşçı Gacolar daha sonra ortaya çıkacak olan Firavun Medeniyetinin öncüleriydi⁹⁶. Savaşçı Gacoların dalgalar halinde hareketi daha sonraki devirler boyunca tekrarlandı. Sahara çölünden gelen deve çobanları güneye indiler. Sığır çobanlarını daha güneye inmeye zorladılar. Baskı altında kalan tarımcı Gacolar dar alanlara sıkıştılar ve savaşçı Gacoların egemenliği altına girmeye mecbur kaldılar⁹⁷.

Orta Asya'nın kuruması ile ortaya çıkan savaşçı Gacolar birbirini izleyen kavimler halinde Avrupa'nın ve Asya'nın nemli bölgelerine doğru hareket ettiler. Buralarda yaşayan yerli topluluklar çaresiz bir biçimde savaşçı Gacoların tahakkümü altına girdiler⁹⁸. İngiltere ve İskandinavya'ya daha geç dönemlerde ulaşabilen savaşçı Gacolar Doğu Avrupa ve Akdeniz'de çok erken dönemlerde egemenliklerini kurdular. Kendi kültürlerini buraların hakim kültürüne haline getirdiler⁹⁹. Uzakdoğu'da 3.000 yıl öncesine kadar kendilerini savaşçı Gacoların etkisinden korumayı başarabilen yerli kavimler bu tarihten itibaren savaşçı Gacoların etkisi altına girdiler¹⁰⁰.

Güney ve Güney Doğu Asya'da ise 3.800 yıl önce başlayan kuraklaşma, tarımcı Gacoların Indus Medeniyetinin sonunu getirdi. Hem kuraklaşmanın etkisi ile bölgede ortaya çıkmaya başlayan yerli savaşçı Gacolar hem de kuzeyden gelen savaşçı Gacolar bu bölgede oyunun ku-

(96) Maddox, Gregory, *a.g.e.* sf 65

(97) *A.g.e.* sf 65

(98) Demco, James *a.g.e.*

(99) *A.g.e.*

(100) *A.g.e.*

rallarını değiştirdiler¹⁰¹. Hindistan ve çevresinde savaşçı Gacoların ilk ortaya çıkışı Aryanların egemenlik kurmaları ile kendini gösterecek, daha sonra başka bölgelerden gelen savaşçı çobanların etkileriyle tamamlanacaktır¹⁰².

İlk Çingenciler:

Çingene Usulü Geçim Yolları'nın Keşfi

Çingenciler tabiatın koparılmış Tabiat İnsanlarıdır. Atalarımız yaşadıkları cennet mekân bölgelerde huzurlu bir yaşam sürmekteydiler. Ne yazık ki Gacoların tarla ve orlak alanları açmak için bu bölgeleri tahrip etmesi bizim atalarımızı büyük bir açlığın içerisinde sürüklemiştir. İlk Gacoların yaşadıkları bölgelere komşu alanlarda yaşayan Tabiat İnsanları, avlayacak hayvan, toplayacak meyve ve sebze bulamaz hale gelmişlerdir. Çingencilik, Tabiat İnsanlarının onlara ölümü ve kitlesel bir yok oluşu getiren bu meydan okumaya verdikleri cevaptır. Çingencilik, Tabiat İnsanlarının kendi kültürlerini gelecek kuşaklara taşımasını mümkün kılan bir hayatta kalma stratejisidir.

Tabiat İnsanları ile Gacolar ilk karşılaştıkları anda aralarında bir değişim ilişkisi kurulmaya başlar¹⁰³. Tabiat İnsanları henüz Çingene Usulü Geçim Yolları'nın uygulamaya sokulmadığı bu aşamada çeşitli orman ürünlerini (bal, av hayvanlarının derileri, bitki lifleri) Gacoların ürettik-

(101)Ağr

(102)Ağr

(103)Lukacs, John R: Hunting and Gathering Strategies in Prehistoric India: a Biocultural Perspective on Trade and Subsistence, FOREGAR-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES, Morrison, Kathleen, D, Jambet, Laura, D: Cambridge University Press, 2002, s. 42

leri gıda maddeleri karşılığı onlarla takas ederler. Gacolar Tabiat İnsanlarının yaşadıkları cennet mekan bölgelerin sınırlarını daralttıkça Tabiat İnsanlarının yaşayabilmek için Gacolarla olan bağımlılığı daha fazla artmaya başlar.

Dünyanın çok farklı bölgelerinde bulunan çeşitli arkeolojik kanıtlar ve tarihi bilgiler bu ilişkinin varlığını doğrulamaktadır⁽¹⁰⁴⁾. Günümüzde Kuzey Hindistan sınırları içerisinde yer alan Gujarattaki Langhnaj isimli yerleşim bölgesi Tabiat İnsanlarının yaşadığına inanılan bir bölgedir. Burada bulunan bazı kalıntılardan 6.000 yıl önce Tabiat İnsanları ile yakın bir tarımcı Gaco yerleşimi olan Harappa arasında bir takım değiş tokuş ilişkilerinin kurulduğu anlaşılmıştır⁽¹⁰⁵⁾.

Gujaratta Langhnaj dışında Tabiat İnsanlarının yaşadığı pek çok başka bölge bulunmaktadır⁽¹⁰⁶⁾. Bu bölgelerdeki Tabiat İnsanları ile başka yerleşim bölgelerinde yaşayan tarımcı Gacolar arasında benzeri değişim ilişkilerinin gelişmiş olabileceğine dair deliller bulunmuştur. Hatta Lothal adı verilen yerleşim bölgesinin bir dönem Tabiat İnsanları ve Gacolar arasında çeşitli ürünlerin değişiminin yapılabildiği bir çeşit pazar olduğuna inanılmaktadır⁽¹⁰⁷⁾. Tabiat İnsanları bu bölgelerde yaşayan tarımcı Gacolardan çeşitli gıda maddelerini ve kendilerinde olmayan bazı zanaat ürünlerini almışlardır⁽¹⁰⁸⁾.

2.300 yıl önce Kuzey Hindistan'daki Mauryan İmpa-

(104) Morrison, Kathleen D: a.g.e: sf 30

(105) Morrison, Kathleen. D: a.g.e: sf 30

(106) Lukacs, John. R: a.g.e: sf 45

(107) A.g.e: sf 31

(108) A.g.e: sf 31

ratoruna ait Ashoka yazıtlarında imparatorluğun sınırlarında yaşayan Tabiat İnsanlarından bahsedilmektedir. İmparator buradaki Tabiat İnsanlarını vergiye tabi kılmak, kontrol altına almak istemektedir⁽¹⁰⁹⁾. Bu dönemde Gacolarla Tabiat İnsanları arasında önemli ticari ilişkilerin kurulmaya başlandığı bilinmektedir. Fildişi ticareti için fil avcılığı ya da asil ve kralların av partilerinde danışmanlık bu bölgelerde yaşayan Tabiat İnsanlarının savaşçı Gacolarla kurdukları ilk ilişkilerin örnekleri olarak tarihi kayıtlarda bulunurlar⁽¹¹⁰⁾.

Daha sonraki dönemlerde aynı bölgede yaşayan savaşçı Gupta Gacolarının kralı Şamadrugupta'nın orduları Vindhya bölgesindeki Atavika Rajyas adıyla bilinen "orman krallıklarını" kontrol altına almışlardır⁽¹¹¹⁾. Bir takım çatışmalı süreçlerin sonucunda bu "orman krallıklarının" yöneticilerine hizmetçilik statüsünün kabul ettirildiği anlatılır⁽¹¹²⁾. Bu süreçte Gupta savaşçı Gacoları tarafından çoğu Orta Hindistan'da yer alan 18 orman topluluğu egemenlik altına alınmıştır⁽¹¹³⁾.

Günümüze yakın zamanlara kadar geniş ormanlık arazilerde varlıklarını korumayı başarmış olan Tabiat İnsanlarının da çevrelerindeki Gaco toplulukları ile böylesi ilişkiler kurdukları bilinmektedir. Bu konuda çeşitli gez-

(109) Morrison, Kathleen. D: *ag.c*: sf 33

(110) *Ag.c*: sf 33-34

(111) Chaurasia, Ramesh Shyam: *HISTORY OF EARLIEST INDIA*: Atlantic: 2008: sf 161

(112) Sharma, Tej Ram: *A POLITICAL HISTORY OF EMPIRIAL GUPTAS*: Ashok Kumar Mittal: 1989: sf 84

(113) Sharma, Tej Ram: *PERSONAL AND GEOGRAPHICAL NAMES IN THE GUPTA INSCRIPTIONS*: Natarang Rai: 1978: sf 128

gin ve araştırmacıların çalışmalarında çok sayıda örneğe yer verilmektedir.

Bangladeş'te yaşayan günümüzün Tabiat İnsanları Bawalies ve Mawaliesler bir yandan avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçimlerini devam ettirirken, diğer taraftan ek gelir olarak ormandaki arı kovanlarından bal toplayıp, balı civardaki Gacoların ürettiği yiyecek maddeleri ile değiştirirler¹¹⁴. Hindistan'ın Nilgiri bölgesindeki dik ve ormanlarla kaplı dağlık bölgelerde yaşayan Irula ve Kurumbas Tabiat İnsanları çeşitli orman ürünlerini bölgede yaşayan tarımcı ve çoban Gacolarla yine gıda maddeleri karşılığında takas ederler¹¹⁵.

Kongo'nun ilk yerleşimcileri olan Tabiat İnsanları Mbuti ve Efe'ler meyveleri, bitki köklerini ya da tutsüleme yoluyla kovanlarından uzaklaştırdıkları arıların ballarını topluyorlardı. Daha sonra bölgeye doğru hareket eden Bantu tarımcı Gacoları büyük nehirlerin kıyısında ve tarıma uygun arazilerin yakınlarında köyler kurarak bölgeye yerleşmeye başladılar. Kongo'nun Tabiat İnsanları olan Mbuti ve Efe'ler kısa zaman içerisinde tarımcı Gacolarla ilişki kurmuşlar, orman meyveleri karşılığında Bantulardan tarım ürünleri almışlardır¹¹⁶.

Malapandarams Tabiat İnsanlarının Gacolarla olan iliş-

(114) International Monetary Fund 2005; Bangladesh: Poverty Reduction Strategy Paper; IMF COUNTRY REPORT; No: 05/410; November, 2005; s186

(115) Zagaral, Allen: Gender and Social Organization in The Nilgiri Hills: FORAGER-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES; Cambridge University Press, 2002; sf 77

(116) McDonald, Fiona; a.g.e. 2001; sf 111-112

kileri orman ürünleri ile pirinç ve kirni zanaat ürünlerinin değişilmesi üzerine kurulmuştur¹¹⁷. Kusundas Tabiat İnsanları avladıkları geyiklerin derilerini sessizce tarımcı Gacoların köylerinin yakınlarına bırakmakta ve karşılık olarak Gacolar tarafından üretilen tarımsal gıda ürünlerinin bırakılmasını beklemektedirler¹¹⁸.

Tabiat İnsanları ile Gacolar arasında orman ürünlerinin değişimi üstüne kurulan ticari ilişki sürekli devam edemez. Zira sürekli yeni tarım arazileri ve otlak alanlarına, sürekli yeni doğal kaynaklara ihtiyaç duyan Gacolar, Tabiat İnsanlarının avcılık ve yiyecek toplayıcılığı yapabileceği alanları ortadan kaldırırlar veya Tabiat İnsanlarının bu bölgeden uzaklaşmalarına neden olurlar. Bu koşullarda akla ilk gelen ihtimal Tabiat İnsanlarının da Gacolar gibi tarım ve hayvancılık yapmaya başlamalarıdır. Ne var ki Gacoların hakim olduğu bir bölgede yaşayan Tabiat İnsanlarının tarım ve hayvancılık yapmaları hiç de kolay değildir¹¹⁹.

Gacolar bu bölgelerdeki arazi ve evcil hayvanları kendi mülkiyetleri olarak görürler. Kimi zaman Tabiat İnsanlarının hayvan ya da arazi sahibi olmaları doğrudan doğruya Gacolar tarafından yasaklanır¹²⁰. Bazı durumlarda ise

(117) Fornier, *Jaak* a.g.c. sf 108

(118) A.g.c. sf 108

(119) Rao, Aparna: *The Other Nomads. Peripatetic Minorities in Cross Cultural Perspective*. ED BÖHLAU, COLOGNE: XIV. 1987: 381 PP

(120) Bollig, Michael: *Hunter, Forager, and Singing Smelter: Metamorphoses of Peripatetic Peoples in Africa*. CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers, 2004; sf 196

resmen böyle bir yasaklamaya gidilmese bile tarım veya hayvancılık için gereken tüm kaynaklar fiilen Gacoların kontrolü altında olduğu için Tabiat İnsanlarının verimli bir biçimde ve geçinmelerine yetecek kadar tarım veya hayvancılık yapmaları mümkün olmaz.

Doğal yaşam alanları yok edilen, avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinen Tabiat İnsanları, hayatta kalabilmek için zanaat konusundaki hünelerlerini ve çeşitli alanlardaki üstün becerilerini kullanarak Gaco toplumunun bir parçası haline gelirler. Ormanlar ve Tabiat İnsanlarının yaşadığı cennet mekan bölgeler yok oldukça Tabiat İnsanları zanaat ve sanat hünelerlerini gıda maddeleri karşılığı Gacounun hizmetine sunmaya başlarlar.

Gaco, Tabiat İnsanlarını tabiattan koparmış ama onların içindeki Tabiat İnsanlarına özgü yaşam azmi, kurnazlık ve cesareti öldürememiştir. Bütün kapıların kapandığı, bütün ümitlerin tükendiği bir anda Tabiat İnsanları göçebe zanaatçılığı, Çingene Usulü Geçim Yolları'nı keşfederek hayatta kalmanın bir yolunu bulmuşlardır.

Tabiat İnsanlarının Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemeleri dünyanın çeşitli bölgelerinde yakın zamanlarda dahi gerçekleşmiş ve kimi yerlerde halen yaşanmakta olan bir süreçtir. Somali'de yaşayan Yibirler, Afrika'nın Sahel bölgesindeki Lawbelar, Avrupa ve Anadolu'daki Romanlar; avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile bağlarını tamamen koparmışlar ve tamamen Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemişlerdir.

Angola'daki Thwalat ve Etiyopya'daki Fugalar ise bir yandan avcılık ve yiyecek toplayıcılığına devam ederken

diğer taraftan Çingene Usulü Geçim Yolları ile hayatlarını devam ettirirler. Esas olarak avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinen Kenya'daki Waatalar⁽¹²¹⁾ ve Kalahari'deki Basarwalar⁽¹²²⁾ ise hayatta kalabilmek için yeni yeni Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemeye başlamışlardır.

Günümüzde Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemiş olan pek çok kavmin kültüründe, Çingene Usulü Geçim Yolları'nın benimsenmesi sürecini anlatan çeşitli efsane ve hatıralar halen canlı bir biçimde yaşamaktadır⁽¹²³⁾. Özellikle Tabiat İnsanları ile Gacoların ilk karşılaşmaları sonrası Tabiat İnsanlarının Gacolarla orman ürünlerinin ticaretini yapmaya başlamalarına ilişkin anılar hala çok sayıda Çingene kavminin ortak hatıraları arasında yerini korumaktadır.

Angola'daki Thwaların efsanelerinde, masallarında ve en yaşlı üyelerinin hatıralarında fil avcılığının önemli bir yeri vardır. Gacolar tarafından tutulan bir ürün olduğu için fil avcılığı ve fil dişi ticareti uzun bir süre Thwaların geçimlerini temin etmelerinin yegane yolu olmuştur⁽¹²⁴⁾. Ne var ki fildişi ticareti bitip, kaynakları iyiden iyiye tükenince Thwalar büyük ölçüde Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemişler, çevrelerindeki tarımcı ve çoban Gacolar için demircilik ve çömlekçilik yapmaya başlamışlardır. Aynı zamanda yerli inançlarının bir parçası olan kötü ruhlardan korunma amaçlı çeşitli etkinliklerde de

(121) A.g.e. sf 197

(122) A.g.e. sf 214-215

(123) A.g.e. sf 196

(124) A.g.e. sf 212

rol almaktadırlar¹²⁵.

Günümüzde çok çeşitli zanaat ve hizmetlerde çalışan Narikuravarlar, esasen Hint Gacolarının gözünde kuş avcılığı ile özdeşleşmişlerdir. Kendilerini ormanların lordları olarak anan ve esas yurtlarının Rajasthan-Gujarat civarı olduğunu söyleyen Narikuravarlar bugün büyük ölçüde Orta Hindistan'da yaşamaktadırlar¹²⁶. Orman kültürü ve avcılığa ilişkin söylence, efsane ve hatıraların Narikuravarların arasındaki yaygınlığı, Gacolarla orman ürünlerinin takasından Çingene Usulü Geçim Yolları'na geçiş sürecinin toplumun ortak hafızasında tazelikliğini koruduğuna işaret eder.

Yakın zamanlara kadar avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçinen Tabiat İnsanlarının doğal kaynakların yok edilişi ile beraber Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemelerine ilişkin çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bu örnekler Tabiat İnsanlarının Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimseyerek Çingeneleşme sürecini daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Geride bıraktığımız iki yüzyıl içerisinde geniş ormanlık alanlarda varlıklarını korumayı başarmış olan Tabiat İnsanları, doğal kaynakların yok oluşu sürecinin hızlanması sonucunda büyük bir hızla Çingene kavimlerinin arasına katılmışlardır.

Orta Hindistan'daki Bihhor Tabiat İnsanları avcılığı ve yiyecek toplayıcılığını oldukça yakın bir dönemde bırak-

(125) Age; sf 212

(126) Meshack, Daniel, Griffin, Kriss; Meshack, Daniel, Griffin, Kriss; Displacement and Forced Settlement: Gypsies in Tamilnadu; Chatty, Dawn, Colchester, Marcus; CONSERVATION AND MOBILE INDIGENOUS PEOPLES; Bergham Books; 2002; sf 264

mışlar ve Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemişlerdir⁽¹²⁷⁾. Günümüzde 10 farklı czaletin sınırları içerisinde dağılmış durumda yaşayan Birhorlar alt-kasttan Hindu-larla ticari ilişkiler içerisinde yaşamaktadırlar. Bu gruplar Birhorları kast-dışı, dokunulmaz olarak kabul ederler⁽¹²⁸⁾.

Kuzey Hindistan'daki Korwalar kaynakla rın azalmasıyla birlikte avcılığa ayırdıkları zamanlarını yarıya indirmişler ve bambulardan ördükleri sepetleri çevrelerinde yaşayan tarımcı Gacolara satmaya başlamışlardır⁽¹²⁹⁾. Güneydoğu Hindistan'daki Sabraslar benzer bir sürecin sonucunda Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemişlerdir. Tabiat İnsanları olan Sabraslar 1970-80 arası yaşadıkları ormanların büyük çapta ortadan kalkması ve orman kaynaklarının yok oluşu ile beraber eğlence sektöründe çalışmaya başlamışlardır. Günümüzde Sabraslar göçebe cambazlar, sihirbazlar ve panayırıclardır. Meslekleri dolayısıyla Hindu-lar onlara Mondapotta demektedirler⁽¹³⁰⁾.

Günümüzün Ruanda Çingeneleri ve Tabiat İnsanları olan Twalar Ruanda'ya yerleşen ilk insanların soyundan gelmektedirler⁽¹³¹⁾. Zamanla bölgeye Bantu dilini konuşan tarımcı Hutu Gacoları gelmeye başlamıştır⁽¹³²⁾. Uzun bir süre boyunca seyrek ağaçlık bölgeler ve sık ormanlar-

(127) Rao, Aparna; a.g.e: 2004; sf 272

(128) Warf, Rickie; Cahand, Katherine, Neill, Judy; THE BIRHOR (OF INDIA: A VANISHING TRIBE; 2008; <http://www.hopc-chapel.org/mediafiles/birhor-report.pdf>; SF 2

(129) Fortier, Jana; a.g.e: sf 108

(130) Rao, Aparna; a.g.e: 2004; sf 273

(131) King, David C; CULTURES OF THE WORLD: RWANDA; Marshall Cavendish Benchmark; 2006; sf 19

(132) A.g.e: sf 19

dan oluşan¹³³ Ruanda, Hutular ve Twalar arasında paylaşılmıştır¹³⁴. 15-16. yüzyıllarda Ruanda'ya savaşçı / çoban Gacolar olan Tutsiler gelmişlerdir. Tutsiler bölgeye gelir gelmez burada bir imparatorluk kurmuşlar ve diğer toplumsal grupları egemenlik altına almışlardır. Sığır sahibi olma hakkını sadece kendi toplumlarından olanlara tanıyan Tutsiler bu konuda çok katı davranmışlardır¹³⁵. Büyükbaş hayvan sahibi olmak Tutsiler için bir prestij meselesi olmuştur¹³⁶. Tutsi savaşçı Gacolarının kültürel etkisi altına giren Hutular zamanla onlara benzemeye başlamışlardır. Nitekim aralarında bazı evlilikler yaşanmış ve belli bir ölçüde her iki Gaco grubu da birbirlerine karışmışlardır¹³⁷.

Hutu ve Tutsiler tarım ve hayvancılık yapabilmek için ormanlık alanları yok ettikçe Twaları ormanların derinliklerinde yaşamaya zorlamışlardır. Kaynakları tükenen Twalar giderek daha fazla yoksullaşmışlardır¹³⁸. Günümüzde Twaların bir kısmı avcılık ve yiyecek toplayıcılığına devam etmekte, aynı zamanda komşu Gaco toplumları ile çeşitli değiş tokuş ilişkileri içerisinde bulunmaktadır. Diğer bir grup Twa ise tabiattan tamamen koparıldıkları için zanaata yoğunlaşmışlar, çömlekçi olarak çalışmaya başlamışlar ve böylece Çingene Usulü Geçim

(133) Adekunle, Julius: CULTURE AND CUSTOMS OF RWANDA: Greenwood Press; 2007: sf 2-3

(134) A.g.e. sf 4

(135) A.g.e. sf 5

(136) A.g.e. sf 5

(137) A.g.e. sf 5

(138) Taylor, C. Christopher: Dual Systems in Rwanda; ANTHROPOLOGICAL THEORY; 4: 353; 2004: sf 353

Yolları'nı benimsemişlerdir.

Tabiat İnsanlarının Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemeleri sürecinde yaşananlar nadir de olsa tarihi kayıtlara girmiştir. MS. 400 yıllarında Hindistan'a gelen bir Çinli gezgin bu bölgede yaşayan ve Hintlilerin Chandala adını verdiği bir grup insandan bahseder. Ona göre Chandallalar hayvancılıkla uğraşmamakta; domuz, hindi ya da sığır beslememektedirler. Sadece ayıkladıkları deniz kabuklarını ve avladıkları hayvanları satmaktadırlar. Hindular onlara Şeytan adam adını vermekte ve onlarla her türlü temastan kaçınmaktadır¹³⁹.

Çinli göçmenin aktardıkları Gacolarla kısa bir zaman öncesinde temasa girmiş Tabiat İnsanlarının yaşam biçimini anlatıyor gibidir. Muhtemelen gezginin gözlem yaptığı bölgede Tabiat İnsanları henüz avcılık ve yiyecek toplayıcılığıyla olan bağlarını koparmamışlardır. Bu dönemde Gacolarla olan ilişki ise toplanan veya avlanan doğal kaynakların Gacolarla değiş-tokuş edilmesine dayanmaktadır.

Yukarıda anlattığımız gözlemi yapan Çinli gezginin Hindistan seferinden 200 yıl sonra bir başka Çinli gezgin Hindistan'a gelir. MS. 600'lerde gerçekleşen bu ziyaret sırasında yine Chandallalarla karşılaşır gezgin. Ne var ki bu sefer onların yaptıkları işlerden bahsederken eğlence sektörünü, kasaplığı, balıkçılığı ve çöp toplayıcılığını sayar. Gezginin aktardığına göre Chandallalar Hindu-larla aynı yerleşim bölgelerinde yaşamakta ama Chandallaların konutları Hinduların konutlarından uzakta inşa

(139)Shyamal: THE BHANGI: A SWEEPER CASTE; Department of Sociology, University of Rajasthan; 1992; s/1

edilmektedir¹⁴⁰.

MS. 600 yılında Hindistan'ı ziyaret eden Çinli gezginin anlattıklarına göre Chandalar'ın yerleşim bölgeleri Gacoların yaşadıkları bölgelerin uzağında olmasına dikkat edilen tipik Çingene mahallelerine dönüşmüştür. Gezgin Chandal, meslekleri arasında avcılık ve deniz kabuğu toplayıcılığını saymamaktadır. Buna karşılık gezgine göre eğlence sektörü, çöp toplayıcılığı ve kasaplık tamamıyla Chandal Çingeneleri tarafından Gacolar'a sunulan zanaat ve hizmetler kapsamında yer almaktadır. Burada eğlence sektörü özellikle önemlidir. Zira her yerde olduğu gibi Hindistan'da da *Tabiat İnsanlarının* doğal müzik yeteneği, ritim duygusu ve dansa yatkınlığı Çingene Usulü Geçim Yolları'nın benimsenmesiyle beraber Gaco toplumu içerisinde rağbet gören mesleklere dönüşmektedir.

Tabiat İnsanları tabiatı tümüyle koparıldıkları noktada hayatta kalabilmek için zorunlu olarak Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemekte ve Gaco toplumunun bir parçası olmaktadır. Bu süreç içerisinde Gacolar da Çingeneleri kendi bakış açılarına göre bir yere oturtmaya çalışırlar. Çoban ve tarımcı Gacolar için Çingeneler sundukları zanaat ve hizmetler ölçüsünde yararlı kişilerdir. Buna karşılık bu Gaco grupları Çingeneleri kendilerinden kabul etmez ve her türlü yakın ilişkiden kaçınırlar.

Atalarımıza en büyük acıları yaşatan ve toplumumuzu dünyanın her yerinde en büyük adaletsizliklerle yüz yüze bırakan ise savaşçı Gacoların bizim hakkımızda sahip oldukları akıl almaz düşüncelerin diğer toplum kesimleri

arasında yaygınlaşması olmuştur. Bu noktadan sonra Çingenelelerin büyük azabı başlayacaktır.

Savaşçı Gacolar ve Çingeneleler

Savaşçı Gacoların büyük bölümü için Çingene hem bir korku ve dehşet kaynağı hem de günlük hayatın her safhasında ayrı tutulması gereken tiksinti verici bir varlıktır. Tüm insanlığın ortak ataları olan Tabiat İnsanlarının tabiatıtan koparılmış çocukları olan biz Çingeneleler hakkında savaşçı Gacoların aklından geçen bu korkunç düşüncelerin hiçbir mantıklı tarafı yoktur. Buna karşılık dünyanın her tarafında Çingeneleler bu korkunç önyargıların ve hurafelerin baskısı altında acı çekmişlerdir. Savaşçı Gacolardan günümüz Gacolarına miras olarak aktarılan bu hurafeler pek çok trajediye neden olmaya devam etmektedirler. Üstelik bu bakış açısı savaşçı Gacolarla sınırlı kalmamış tarihin her döneminde savaşçı Gacoların hakim olduğu bölgelerde diğer grupların Çingenelelere dönük bakış açılarını da etkilemiştir.

Nil vadisinde yaşayan Masai savaşçı / çoban Gacoların demirci Çingeneleler olan Il Konnonolan dehşetle izlerler. Onların düşüncesine göre bir Çingene kadınıyla evlenen ya da ilişkiye giren kişi hayat boyunca aklını kaybedecek ve çocukları sakat doğacaktır. Masailer arasında 'Ol Kononi' sözü Çingene olmayan birine söylendiğinde küfür anlamı taşır. Yine Masailerin inancına göre gece olduktan sonra Ol Kononi sözünü tekrarlayan bir kişi aslanlar tarafından parçalanacak ya da düşmanların tuzağına düşecektir.

Masai savaşçı Gacolarının gözünde demircilik murdar bir meslektir⁽¹⁴¹⁾. Bu bakış açısının sonucunda Masailerle demirci Çingenerin evliliğine hiçbir biçimde izin verilmez. Masai savaşçı Gacoları ile birlikte göç etseler dahi Çingenerin kampları mutlaka Gacoların kampından uzakta kurulur. Bu konularda Masai Gacoları çok katı davranırlar ve her türlü ihlale sert tepki gösterirler⁽¹⁴²⁾. Buna karşılık çeşitli zanaatlarda, özellikle Masailerin fazlasıyla ihtiyaç duydukları silah üretimi konusunda Çingenerlere büyük bir bağımlılıkları vardır⁽¹⁴³⁾.

Hindu savaşçı Gacoların dünya görüşünü yansıtan Manusmriti isimli metinde Çingenerler doğuştan kirli olarak ilan edilmişlerdir⁽¹⁴⁴⁾. Toplumu farklı mevkilerdeki kастlara ayıran Hindu savaşçı Gacoları göre rüm kастlar Hindu Tanrısının organlarından yaratılmışlardı. En alt kастta yer alan tarımcı Sudralar bile bu inanca göre Hindu tanrısının ayaklarından yaratılmışlardır. Sadece Çingenerler bunun istisnasını teşkil eder. Hindu savaşçı Gacolarına göre biz Çingenerlerin ataları diğer insanlardan farklı olarak Hindu tanrısının vücudundan yaratılmamışlardır⁽¹⁴⁵⁾.

Her türlü toplumsal haktan yoksun kabul edilen Çingenerlerin bu şekilde yaşamak zorunda kalmış oluşu Hin-

(141) Eliade, *Mançar*, a.g.e; sf 97

(142) Lowie, Robert H: AN INTRODUCTION TO CULTURAL ANTHROPOLOGY; J. J. Little and Ives Company; 1940; sf 107

(143) Eliade, *Tarım Olurken*; THE NATURE OF AFRICAN CUSTOMARY LAW; The University of Manchester at The University Press; 1956; sf 109

(144) Ghose, Sakarisa; The Dalit In India; SOCIAL RESEARCH, Vol. 70, No. 1 Spring 2003; sf 84

(145) A.g.e; sf 85

du savaşçı Gacolarına göre Çingenelerin kendi suçlarıdır. Onlara göre ruh ölümden sonra başka bedenlerde dünyaya gelmektedir ve Çingeneler önceki hayatlarında yaptıkları yanlışların sonucunda bugün kast-dışı bir grup olarak dünyaya gelmektedirler. Bu yüzden Hindu inanç sisteminde göre murdar olarak kabul edilen bütün pis işleri yapmak Çingenelerin ve Tabiat İnsanlarının görevidir¹⁴⁶.

Masai ve Hindu savaşçı Gacolar farklı görüşler ileri sürerek Çingenelerin hor görülmesini haklı göstermeye çalışmaktadırlar. Farklı örnekleri incelediğimizde de karşılaştığımız sonuçlar hemen hemen birbirinin aynısıdır. Savaşçı Gacoların Çingenelere ve Tabiat İnsanlarına bakışı bölgelere göre değişmekle beraber genel olarak olumsuzdur. Peki nedir Çingeneleri ve Tabiat İnsanlarını savaşçı Gacoların gözünde bu derece korkunç, tiksinti verici ve düşkün kılan şey? Bu sorunun yanıtını verebilmek için savaşçı Gacoların temel karakterini tekrar hatırlamakta yarar var.

Onlar büyük bir kıtlık ve kuraklık dalgası içerisinde Tabiat İnsanlarından aldıkları barışçı gelenekleri büyük ölçüde yitirmişlerdir. Hayatta kalabilmek için diğer insanların sahip olduklarına el koymaya, ganimet toplama-ya başlamışlardır. Savaş erkeğin av aletleri ve fizik gücüyle yapıldığından savaşçı Gacoları erkek ön plana çıkmış, kadın toplumun en altına itilmiştir. Kaynakların kıt olduğu bölgelerde avcılıktan savaşçı Gacoluğa geçen top-

(146) Narola, *Smriti: BROKEN PEOPLE: CASTE, VIOLENCE AGAINST INDIA'S UNTOUCHABLES*; Human Rights Watch: 1998: cf 25

lumlarda kadın olumlu konumunu bir süre muhafaza etse de, uzun vadede savaşçı Gacoların genel yapısına uygun olarak kadınlar ikinci plana atılır¹⁴⁷.

Savaşçı Gacoların gözünde gerçek insan erkektir. Hem savaş hem de çobanlık savaşçı Gacoların iki temel geçim kaynağıdır ve her ikisi de genellikle erkeğin sorumluluk alanlarıdır. Hayvan ya da toprak sahibi olmak ve savaşçılık savaşçı Gacoların gözünde erkeğin temel şartıdır. Sonuç olarak insan sayılmak için erkek olmak, erkek olabilmek içinse savaşçı olmak ve hayvan ya da toprak sahibi olmak gereklidir. Savaşçı Gaco nasıl kadınları ikinci sınıf, yarım insanlar olarak görüyorsa; savaşmayan, hayvan ya da toprak sahibi olmayan insanları da yarım insanlar olarak görür, çoğu zaman insan statüsünde bile kabul etmez.

Tabiat İnsanları ve Çingeneler arasında ise savaşçı Gacoların bu değer yargıları hiçbir anlam taşımaz. Uygun şartlara sahip oldukları özel zamanlar dışında hayvan ya da arazi sahibi olmazlar. Çingenelerin toprak ya da hayvan sahibi olmaları ya Gacolar tarafından bizzat engellenir ya da bunun için gerekli kaynağı bulamazlar. Tabiat İnsanları ise zaten tabiata ait olan hiçbir şey üzerinde insanın sahiplik hakkının bulunamayacağını düşünürler.

Savaş, Tabiat İnsanları ve Çingeneler için oldukça yabancı bir kültürdür. Tabiat İnsanları usta avcılardır. Savaşçı Gacoların kullandığı pek çok araç Tabiat İnsanları tarafından avcılık amacıyla keşfedilmiştir. Tabiat İnsanları bu araçları kullanmak konusunda uzmandırlar. Buna karşılık savaşçı değillerdir. Zira silahlarını insanlara değil

(147) Tutarçıklar bu durumun istisnası olarak gözükmüyor.

av hayvanlarına doğrulturlar. Avcılık ve yiyecek toplayıcılığı imkanı ellerinden alınıp tabiattan koparıldıklarında, zanaat ve hizmetlerin sunumunda uzmanlaşarak kıt kanaat da olsa geçinirler. Atalarımız işlerini oldukça iyi yaptıkları için genellikle geçinmenin bir yolunu her zaman bulmuşlardır. Günümüze kadar Çingenciler savaş kültürünün uzağında yer almışlar ve mecbur kalmadıkları takdirde kitlesel bir biçimde savaşmamışlardır.

ingenciler ve Tabiat İnsanları arasında kadın ve erkeğin yaptığı işler arasında katı bir ayrım yoktur. Kimi zaman erkekler kadınlara özgü kabul edilen işlere katılır, kimi zamansa kadınlar erkeklere özgü işlere. Aralarında tam bir ahenk hakimdir¹⁴⁸. Ne ingene kadını ne de ingene erkeği Gaco toplumundaki karşılıklarına benzer. Çingene kadını Gaco kadınından farklı olarak ikinci sınıf olmayı, eve kapatılmayı, hayattan koparılmayı kabul etmez. Ekmek kavgasının tam ortasında yer alır. Çingene erkeği ise kadını kendi malı olarak görmez. Erkekle bir hayatı paylaştığının bilincindedir ve buna uygun olarak davranır.

Çingene toplumunda kadınlar toplumda her zaman saygın bir pozisyondadırlar. Hatta kimi zaman ingene kadınının toplumun merkezinde yer aldığını da görebiliriz. Bazı örneklerde ingene kadını toplumun en önünde yer alır¹⁴⁹. Konuyla ilgili çalışan pek çok uzman, ingene kadınlarının aynı zamanda geçim kavgasında da çok

(148) Byrne, Bryan: Subsistence Strategies and the Division of Labor by Gender Among Clothes Makers in Nonindustrial Societies; CROSS CULTURAL RESEARCH; 33: 307; 1999; sf 308-309

(149) Aksüt, Ali; Kısaca Gegeller ve Yaşayan İki Ozan; SEREşME; 26: Ocak-şubat; 2007; sf 26

güçlü bir şekilde yer aldığını belirtmiştir¹⁵⁰. Çingene kadınlarının Çingene toplumunun gerçek yöneticileri olduğunu fark eden uzmanlar erkek yöneticilerin daha ziyade Gaco kurumları ile ilişki kurdukları ve toplumu onlara karşı temsil ettiklerini ifade etmektedirler¹⁵¹. Bunların yanı sıra toplumda kültürün koruyucuları ve devamlılığını sağlayanlar büyük ölçüde Çingene kadınlarıdır¹⁵².

Günümüzde dahi Avrupa'daki bazı Roman Çingenele-ri arasında evlenen erkek karısının ailesine katılır¹⁵³. Benzer uygulamalar Orta Asya'daki Çingene grupları arasında da görülmektedir¹⁵⁴. Aynı şekilde günümüzde Anadolu'da yaşayan Orta Asya kökenli bir Çingene kavminde de çocuklar babanın değil annenin adıyla çağrılmaktadır¹⁵⁵. Gaco kültürünün etkisi, yerleşik yaşama geçiş ve resmi nüfus kayıtlarının baba adını esas almasına rağmen bu geleneklerin kismi de olsa yaşatılabilmesi, Çingene toplumunda kadının nasıl bir rol oynadığının delilidir. Aynı şekilde pek çok Hint kökenli Çingene kavmi arasında yaşatılan Kali isimli dişi kutsal varlığa dönük inanç, bu olgularla beraber değerlendirilebilir¹⁵⁶.

Sonuç olarak Çingene kadın ve erkekleri, Tabiat İnsanlarının yaşam yolundan fazla uzaklaşmadan yaşamla-

(150) Eycken, Maurits; *Guardians of Distinctiveness: CHANGING GENDERS IN INTERCULTURAL PERSPECTIVES*; Saunders, Barbara, Foblets, Marie Claire; Leuven University Press; 2002; sf 32

(151) Eycken, Maurits; a.g.e; sf 43

(152) Eycken, Maurits; a.g.e; sf 34

(153) Birnbaum, Lucia Chiovola; *DARK MOTHER: AFRICAN ORIGINS AND GOD MOTHERS*; universe; 2001; sf 132

(154) Özkun, A. R. Polat, K; a.g.e; sf 475

(155) Zelyut, Rıza; *Nikar'daki Amerikalılar / I*; GÜNEŞ; 14 Nisan 2005

(156) Birnbaum, Lucia Chiovola; a.g.e; sf 132

rını sürdürmektedirler. Biz Çingenceler için son derece sıradan olan bu durum savaşçı Gaco için tiksinti vericidir. O Çingene kadınının özgür bir biçimde hayatın içinde yer almasını kabullenemez. Çingene erkeğin barışçı karakterini ve tarım ya da hayvancılıkla uğraşmamasını bir kusur olarak algılar. Bütün bunları yapmadığı için Çingene; savaşçı Gaconun gözünde yarım insandır, hatta insan bile değildir.

Kimi Gaco toplumları, Çingencelere dönük olan duygularının gerçek nedenlerini ağızlarından kaçırmışlardır. Örneğin Ngwaz Çingenceleri, Vavay Gacoları tarafından savaşmayan ve toprağı olmayan insanlar olarak tanımlanırlar. Aslen tarımcı bir Gaco toplumu olan Vavaylar, savaşçı Gacoların etkisi altında savaşçı bir kültür benimsemişlerdir. Vavay erkekleri savaşçıdır ve toprak mülkiyeti hakkı Vavay Gacoları arasında sadece erkeklere aittir¹⁵⁷. Vavayların gözünde Çingenceler ve kadınlar genel olarak benzer bir statüye sahiptirler. Çünkü hem kadınlar hem de Çingenceler mülkiyet hakkından ve savaşçılık kabiliyetinden yoksundurlar¹⁵⁸. Bölgenin dini inançları gereği yapılan bazı törenlerde Vavay Gaco erkekleri ile kadınları birbirlerinden ayrı otururlar. Buna karşılık Ngwaz Çingenceleri kadınlar ve erkekler birlikte olarak Vavay Gaco kadınlarının yanında otururlar. Vavay Gaco erkekleri insanlığın hayatını karartan savaşçı bir geleneği marifet sayarak boy gösterirken, Çingene erkekleri her zamanki mü-

(157) Seerner, Judy. Seerner, Judy. Gender and Caste in The Mandara Highlands: Northeastern Nigeria and Northern Cameroon: ETHNOLOGY, 30:4, 1991 OCT, s/ 358

(158) A.g.e. s/357

tevazilikleri içerisinde beklemektedirler¹⁵⁹.

Hint savaşı Gacoların Çingencelerin statüsünü belirlediği temel metinlerden olan Manusmriti'de Çingencelerin kirliliğini belirtmek için kullanılan sözcük aynı zamanda adet görmekte olan kadınlar ve dul kadınlar için de kullanılır. Adet dönemi geçen bir kadın bu kirlilikten kurtulabilir ama savaşçı Gacoların düşüncesine göre bir Çingene asla bu kirlilikten kurtulamaz¹⁶⁰. Akla mantığa sığmayan tüm bu deli saçması düşüncelerin arka planında savaşçı Gacoların yanlış düşünceleri vardır. Bu takıntılar; onlar Tabiat İnsanlarından ayrıldıktan sonra başlarına gelen büyük kuraklık ve kutluk içerisinde yaşadıkları acıların sonucunda yüreklerine işlenmişlerdir. Savaşçı Gacolar bize nasıl bakarlarsa baksınlar, bizim gözümüzde onlar, kendilerini açlığa mahkum eden doğal koşulların kurbanlarıdır.

Savaşçı Gacolar her ne kadar kendilerini Tabiat İnsanlarından üstün görseler de bir tarafları nereden geldiklerini anımsar. Ne de olsa onlar da yüz binlerce yıl boyunca Tabiat İnsanları olarak yaşamışlardır. Gacoların tarihi taş çatlasa 10.000 yıl geriye gitmektedir. Geride bıraktıkları yüz binlerce yıl onların kültürlerinde ve belki de genetik yapılarında bütün çabalarına rağmen silemedikleri izler bırakmıştır. Savaşçı Gaco toplumlarının kadın ve erkekleri; Çingenceleri ve Tabiat İnsanlarını gördükleri zaman gizliden gizliye bir özlem duyarlar. Ne kadar itiraf edemeseler de bir tarafları bizlerin arasında yaşadıkları mut-

(159)A.g.e. sf 364

(160)Chow, Sakarız a.g.e. sf 84

lu günleri özlemektedir. Ne var ki bu özlem duygusunu şiddetle bastırmak zorundadırlar. Bunun için de bizi dokunulmaz ilan ederler, toplum dışında yaşamak zorunda bırakırlar.

Bizden nefret edenler, tiksinti duyanlar ve dokunulmaz ilan edenler, aslında dışarı çıkmak için kıpırdanan içlerindeki Tabiat İnsanıyla, içlerindeki Çingene'yle çarpışmaktadır. Bütün insani özelliklerinden soyutlanmadığı sürece her insanın içinde sessizce bekleyen bir Çingene vardır. Savaşçı Gaco şartların zorlamasının sonucunda her açıdan Tabiat İnsanlarının ve Çingenelerin zıttı olan bir yaşam şeklini benimsemiştir. İçindeki Çingene'nin ortaya çıkması onun katı ve acımasız savaşçı ruhunu zayıflatacaktır. Bu ruhun zayıflaması merhamet, merhamet ise içinde yaşamak zorunda kaldığı acımasız dünyada yok olup gitmek demektir... Her canlı varlık gibi savaşçı Gaco da yaşamak zorundadır. Savaşçı Gaconun hayatta kalabilmek için içindeki Çingene'yi öldürmesinin bedelini ise toplum dışı, kast-dışı, dokunulmaz ve mundar olarak ilan edilen biz Çingencilerin ataları ve Tabiat İnsanları ödeyeceklerdir. Bugün aynı bedeli ödemeye devam etmekteyiz.

Savaşçı Gacoların Etkisi Alunda Tarımcı Gacolar

Savaşçı Gacoların tarımcı Gacoların yaşadıkları bölgelerde hakimiyet kurmaları aynı zamanda savaşçı Gacoların kültürlerinin bu bölgelerde hakim hale gelmesine neden oldu. Zaman içerisinde tarımcı Gacolar da savaşçı Gacolarla benzemeye başladılar. Tıpkı savaşçı Gacolarla olduğu gibi asalet iddiası ile kendilerini diğerlerinden üstün tut-

ruklar. Eskiden tarımcı Gacoların kadınları Tabiat İnsanları'nda olduğu gibi toplum içinde saygı görürken savaşçı Gacoların erkisiyle giderek ikinci plana atıldılar Bu değişiklikler tarımcı Gacolarla takas ve ticaret ilişkisi kurmuş olan Çingene'leri ve Tabiat İnsanlarını da etkiledi. Daha fazla dışlanmaya ve hor görülme'ye başlandılar.

Tarımcı Gacoların etkisiyle Afrika'nın Wolof toplumunun tarımcı Gacoları büyük bir değişim yaşadılar. Geçmişte kadınlar adeta toplumun merkezindeyken özellikle kuzeyden gelen bedevi deve çobanlarının baskısı altına girdiklerinde kadının konumu ikinci plana atılmaya başlanmıştı. Yine de Wolof tarımcı Gacolarında kadınların pozisyonu, savaşçı Gacoların toplumlarıyla kıyaslanamayacak düzeyde iyidir¹⁶¹.

Savaşçı Gacolar olan ve Takkur Hanedanı'nın etkisi altına giren Mande tarımcı Gacoları da benzer bir dönüşümü geçirdiler. Özellikle demircilikle uğraşan Çingene'lerin pozisyonu daha önce bu gruplar arasında çok daha olumluyken, Takkur erkisi altında kötüleşti. Nitekim Takkurlar Mande tarımcı Gaco bölgelerini tamamen egemenlikleri altına almadan önce de bu bölgede yaşayan, Sahara çölünden bölgeye gelen göçmenler ve irili ufaklı Takkur kolonileri arasında, demirciler aşağılanmakta ve hor görülmekteydiler¹⁶².

Somali'de yaşayan Çingene'lerin ikinci plana atılmaları, hor görülmeleri ve toplumun dışına itilmelerinde bu böl-

(161) Tang, Patricia: MASTERS OF SARAR: WOLOF GRIOT PERCUSSIONIST OF SENEGAL: Temple University Press: 2006; s/ 38

(162) Ogot, B.A: GENERAL HISTORY OF AFRICA: University of California Press: 1999; s/17

gede yaşayan tarımcı Gacoların topraklarının kuzeyden gelen savaşçı Gacolar tarafından işgal edilmesi büyük bir rol oynar¹⁶³. Savaşçı Gacolar bu bölgede kendileri ile diğer grupların karışmasını engellemek amacıyla katı toplumsal kurallar koymuşlardır. Kendi kafalarına göre toplumda yaşayan herkese çeşitli mevkiler vermişler, en düşük mevkii de Tabiat İnsanlarına ve biz Çingeneleere vermişlerdir. Bölgede yaşayan farklı kavimlerden Tabiat İnsanları ve Çingeneleer konuşukları dillere ve kökenlerine bakılmaksızın savaşçı Gacolar tarafından bir grup olarak kabul edilirler. Avcılık, toplayıcılık, balıkçılık, demircilik, çömlekçilik, ozanlık ve ağaç oymacılığı savaşçı Gacoların toplumsal işbölümünde en düşük mevkii verdikleri mesleklerdendir¹⁶⁴.

Savaşçı Gacoların baskısı altında tarımcı Gacoların Çingeneleere bakışı değişmekle beraber, savaşçı Gacolarla aynı keskinlikte olmaz. Geçmişte tarımcı Gacoların egemenlik sahası iken zamanla savaşçı Gacoların kültürünü şekillendirdiği Batı Bengal'de bu durum çok net bir biçimde görülebilir. Burada savaşçı Gacoların Hindistan genelinde yerleştirdiği kast sistemi yürürlüktedir. Nüfusun % 19'unu Çingeneleer oluşturur ve dış kast olarak kabul edilirler¹⁶⁵. Buna karşılık kast sistemi diğer bölgelerle kıyaslandığında Bengal'de oldukça esnek bir biçimde uygulanmaktadır.

(163) Dedlich, Frederick. FOSTERING ETHNIC REINVENTION: *Cabiers d'Études africaines*. 157, XL-1, 2000, pp. 25-53; sf 28

(164) A.g.e; sf 30

(165) Shami, S. S; ENCYCLOPEDIA OF INDIAN TRIBES; Anmol Publication; 1994; sf 13

Savaşçı çobanların etkisi ile oldukça geç bir tarihte tanıştıkları için Batı Bengal'de kast sistemi tarımcı Gacoların Çingencelere bakışı ile savaşçı Gacoların Çingencelere bakışının kendine özgü bir karışımını yansıtır¹⁶⁶. Bölgenin iklim koşulları uzun devirler boyunca yaygın bir biçimde tarım yapılabilmesine izin vermiştir. Bölgenin hemen hiçbir zaman geniş kapsamlı bir kuraklığı yaşamamış oluşu burada savaşçı Gacoların ortaya çıkmamasına neden olmuştur. Savaşçı Gacolar Batı Bengal'e daha sonra başka bölgelerden gelmiştir. Tam bu yüzden askeri kast olan Ksathriyalar Batı Bengal'de bulunmaz¹⁶⁷. Yine kast sisteminin Çingencelerin hor görülmesine yol açan olumsuz etkilerinin bölgede hiç görülmediği söylenemez. Savaşçı Gacoların kültürel baskısı herhalükanda Çingencelerin hayatını olumsuz etkilemiştir.

Bağlı Çingenceler, Bağımsız Çingenceler

Özellikle çoban ve savaşçı Gacolarla ilişki içerisindeki Çingene kavimleri bazı durumlarda tümüyle çoban ya da savaşçı Gacolarla bağlanabilir. Çingencelerin tek bir çoban Gaco kavmi için zanaat ve hizmetler sunduğu bu tarz bir ilişkide söz konusu Çingene kavmi Gaco kavminin bir unsuru olarak kabul edilir.

Bağımsızlığını ve esnekliğini büyük ölçüde kaybeden bağlı Çingene kavimler her zaman için daha büyük zorluklarla karşılaşır ve bunlara tahammül etmek zorunda kalırlar. Özellikle avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile ge-

(166) A.g.c. sf 14

(167) A.g.c. sf 14

çinme şanslarını tamamen kaybeden ve ek gelir kaynakları olmayan bağlı Çingene kavimleri tamamıyla Gacoların eline bakar duruma gelmişlerdir. Pek çok bağlı Çingene kavmi sadece Çingene Usulü Geçim Yolları ile geçimini temin etmez. Bağlı oldukları Gaco kavmi kendilerine hangi işi verirse onu yapmak zorunda kalırlar. Cellarlık ve benzeri, insan şeref ve haysiyetini incitenler de dahil olmak üzere düşük gelirli ve uygulaması zor pek çok meslek, bağlı Çingene kavimlerin günlük hayatının bir parçası haline gelir.

Bu durum onların düşünce dünyalarına da yansır. Bağlı Çingene kavimleri Gacoların kendilerinden üstün insanlar olduklarına ve Gacoların zanaatları karşısında kendilerine verdikleri karşılığın Gaconun lütfu olduğuna inanmaya başlarlar. Özellikle savaşçı Gacoların insanları asiller ve asil olmayanlar şeklinde ayırma eğilimi, bağlı Çingene kavimlerinde de ortaya çıkar. Kendilerini düşkün pozisyondan kurtarabilmek için Gacolara yaklaşımaya, onların asilliklerinden kendilerine pay çıkarmaya çalışırlar.

İran'daki Luti Çingeneleri Lur çoban Gacoları ile beraber göç ederler. Genellikle onlar için müzisyenlik yaparlar. Sünnet ve düğün törenlerinde gösteri yapmaları için Luti Çingeneleri davet edilir¹⁶⁸. Beluchi çoban Gacoları arasında her aile grubunun kendilerine bağlı Lori Çingene aileleri ile birlikte hareket ettikleri gözlemlenmiştir. Lori Çingeneleri Beluchi Gacoları için müzisyenlik yapar ve Beluchi Gacolarına çeşitli zanaat hizmetlerini sunarlar. Lori Çingenelerinin yanı sıra Beluchi Gaco-

(168) Phillips, David J.; a.g.e. sf 295

larına bağlı olarak yaşayan Dom Çingenceleri de vardır¹⁶⁹.

Çeşitli kaynaklarda Anadolu'da halen yaşamakta olan Abdal Çingencelerinin güneydoğu kolunun Beydili çoban aşireti ile birlikte Anadolu'ya girdikleri belirtilmektedir¹⁷⁰. Aynı zamanda bağlı bulundukları aşiretin ismiyle Beydili Abdalları olarak anılan bu grup çoban aşiretlere çeşitli zanaat ve hizmetleri sunarlar¹⁷¹.

Güney Afrika'daki Karretjieler çoban Gacolarının konunlarını kırpmakta ustalaşmışlardır. Çoban Gacoların göç yollarını izleyerek onların hareketine çok benzer bir rota içerisinde hareket etmektedirler¹⁷². Tüm bu örneklerde geleneksel geçim yollarının ortadan kalkmasının Tabiat İnsanlarını nasıl bağlı Çingene kavimleri haline getirdiğini net bir biçimde görebiliyoruz.

Sahara Çölünün çoban-savaşçı Gacoları olan Tuaregler İnadan Çingencelerini bağlı Çingene kavimleri haline getirmişlerdir. İnadanlar Tuareg kamp alanı içerisinde kendilerine ait özel bölgelerde yaşamlarını sürdürürler¹⁷³. Çöl ticaretini kontrol eden, savaşçı Gacolar olan Tuareglerle birlikte yaşayan İnadan Çingenceleri taşıma araçları olarak kendi develerine sahiptirler. Hazırladıkları zanaat ürünleri karşılığında ücretlerini genellikle aynı olarak alır-

(169) Kenrick, Donald; *Romances in The Middle East*; ICOM RESEARCH CENTER; Part 3; <http://www.dontresearchcenter.com/reprints/kenrick3.html>

(170) Ölkütaşır, M. Şakir; *Abdallar Maddesi, Etnografya Folklor Sözlük Taslağı*; HALK BİLGİSİ HABERLERİ; Yıl 5; Sayı 51; İstanbul; 1936; sf 45-47

(171) Ölkütaşır, M. Şakir; *Anadolu Etnografyasına Ait Araştırmalar*; Abdallar; TÜRK KÜLTÜRÜ; 64; 251-255; 1968

(172) A.g.e; sf 205

(173) Phillips, David J; a.g.e; sf 170

lar. Demircilik, tahta işleme, takı üretimi, müzisyenlik ve dansçılık yapan İnadan Çingenceleri genel olarak Tuareg savaşçı Gacolarının tüm zanaat ihtiyaçlarını karşılarlar.¹⁷⁴

İnadan Çingencelerinin ürettikleri zanaat ürünleri Tuareg savaşçı Gacoları için çok önemlidir. Bu zanaatlara fazlasıyla ihtiyaç duydukları halde savaşçı Gacoların Çingencelere bakış açısı onları da etkiler. Tuareglerle İnadanlar arasında evlilik yapılmaz. Her iki kavim de kendi içindeki insanları ile evlenirler. Tuaregler, İnadanları kendi toplumlarının dışında tutmaya çalışırlar¹⁷⁵.

Savaşçı Gacolar, pek çok yerde yaptıkları gibi Ruanda'da da Tabiat İnsanlarını kendilerine bağlayarak onları kendilerine ya kıstıramadıkları ya da gerçekleştirilmesi en zor işleri yapmaya mahkum etmişlerdir. Twaların bir bölümü savaşçı Gacolar olan Tutsilerin emri altında cellatlık yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. Aynı şekilde hokkabazlık ve müzisyenlik yaparak geçimlerini temin eden Twa grupları da vardır¹⁷⁶.

Çingene kavimlerinin Gacolar tarafından bağlı Çingene kavimleri haline getirilmelerine ilişkin bazı örneklerle çeşitli tarihi kayıtlarda da rastlamak mümkündür. Bu kayıtlarda kimi zaman Çingencelerin Gacoların zanaat köleleri olarak anıldıklarını görebiliriz.

Kimi Çin kaynaklarında Asihna kavminin Yuan Yu-

(174) A.g.e. sf 173

(175) Rasmussen, Susan; *Afflictions of the Stomach: Smith as "Stranger" among Tuareg*; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA; Berland, Joseph C. Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004; sf 97

(176) Taylor, C. Christopher; a.g.e. sf 360-361

anlar olarak adlandırılan bir kavmin demirci köleleri olduklarından bahsedilmektedir¹⁷⁷. Buna göre Çin kaynaklı bir saldırı sonucu büyük bir yıkımla karşılaşan Asihna boyundan 500 aile, Yuan Yuanların demirci köleleri olmuşlardır¹⁷⁸. Kaynaklarda geçen Juan Juanların Avarlar olduğu düşünülür¹⁷⁹.

13. yüzyılda Doğu Talas'ta bulunan Bolat bölgesinde Alman kökenli bir kavmin Moğollar için silah imal ettiği ve altın madenlerinde çalıştığı çeşitli kayıtlarda yer almaktadır. Kaynaklarda savaş esirleri oldukları vurgulanan bu topluluk çok büyük bir ihtimalle Moğol savaşçı Gacoları tarafından bağlı hale getirilmiş bir demirci Çingene

(177) Won, *Chai Han*; a.g.e; sf 3

(178) Divitçioğlu, Sencer; *OKTA ASYA TÜRK İMPARATORLUĞU*; Imge; 2005; sf 39

(179) Asihnalar ise Çin kaynaklarında Göktürklerin arası olan kavim olarak gösterilirler. Kaynaklar Juan Juanların kağanı olan Anakusi'nin bir Asihna olan Bumin'i düşünün bir kavim olan Tıngşinglerin üzerine sefer gönderdiğini söyler. Bu seferde 50000 çadırlı insanı esir alarak dönen Bumin, Juan Juan kağanında kızını kendine vermesini ister. Kağan ise öfkelenerek "Bu ne cürettir, siz bizim demirci kölelerimisiniz," diyerek Bumin'e meydan okur.

Yani efsane formunda Çin kaynaklarında aktarılan bu hikayede bir çelişki bulunmaktadır. Bumin 50000 çadırlı insanı esir alabilecek bir orduya komanda ederken onun kavmi aynı anda Juan Juanların demirci kölesi nasıl olabilir? Tarihi kaynaklar savaşçı Gacoların, zaman zaman kendilerini yenen krallıkların hizmetinde askerlik yaptıklarını göstermektedir. Hatta kimi zaman savaşçı Gacolar gönüllü olarak büyük krallıkların hizmetine girerler. Buna karşılık Çingene kavimleri büyük Gao krallıklardan tarafından egemenlik altına alındıklarında onlara savaş hizmeti sunarlar. Çok büyük ihtimalle kaynaklarda Asihnaların Juan Juanların demirci köleleri olmaları ile ilgili olarak dile getirilenler dili ve soyu olarak olmasına rağmen farklı etnikal millletlere mensup Asyalı kavimlerin varlığını ifade etmektedir. Konuyu daha ayrıntılı bir biçimde incelemekse sayfa var.

kavmidir¹⁸⁰. Zira Moğollar gibi önemli bir savaşçı Gaco kavmi için silah imalatının özel bir uzmanlık gerektirdiği açıktır. Geleneksel olarak bu işte uzmanlaşmamış bir kavme Moğollar gibi usta savaşçıların silah imalatını emanet etmeleri hiç de mantıklı gözükmemektedir.

Afrika'da savaşçı Gacolar tarafından kurulan Kushitic devleti, savaşçı Gacoların Çingeneleli bağlı Çingene kavimleri baline getirmesinin bir başka örneğidir. İlginçtir, bu devleti kuranlar savaşçılıkları kadar sabip oldukları demir silahlarla da övünmektedirler¹⁸¹. Kushitic kralları bir dönem Mısır'da da bükûm sürmüşlerdir. Bazı kaynaklara göre Mısır Firavun Medeniyetini yöneten 25. sülale onlardandır¹⁸². Kushitic krallığının demirci Çingeneleli üzerinde sağladığı tam kontrol krallığın gelişiminde büyük bir rol oynamıştır¹⁸³. Çingeneleli yaşadıkları ve üretim yaptıkları bölgeler özellikle savaşçı Gacoların yaşadıkları ve iyi korunaklı olan bölgelere yakın tutulmuş ve böylelikle Çingeneleli bağlı konumları muhafaza edilmeye çalışılmıştır¹⁸⁴. Bölgedeki Çingene zanaatçılar konum olarak savaşçı Gacoların kontrolündeki bölgelerde yerleştirilmişlerse de toplumdan ayrı tutulmuş ve büyük yarar-

(180) Sinor, Denis: The Inner Asian Warriors: THE JOURNAL OF THE AMERICAN ORIENTAL SOCIETY: Vol 101: No 2: Apr-Jun: 1981: pp 133-144: sđ 143

(181) Haaland, Gunnar, Haaland, Randi: God of War, Worldly Ruler, and Craft Specialist in The Merotic Kingdom of Sudan: Inferring Social Identity From Material Remains: JOURNAL OF SOCIAL ARCHEOLOGY: 7: 372: 2007: sđ 375

(182) A.g.e: sđ 375

(183) A.g.e: sđ 379

(184) A.g.e: sđ 382

lılıklarına rağmen hor görülmüşlerdir¹⁸⁵.

İran MS. 633-641 arasında Araplar tarafından istila edildiğinde bölgede çok sayıda Hindli göçmen yaşamaktaydı. Bunların arasında çoban Gacolar, savaşçı Gacolar bulunduğu gibi Çingenciler de yer almaktaydı. Arap orduları bunlar arasında ayrıma gitmeden, gencler olarak Hintli göçmenlerce Zott adını vermişlerdir¹⁸⁶. Zottlar arasında savaşçılar ve saray memurları gibi çok sayıda Gaco bulunuyordu. Bunların yanı sıra belki Gacolardan daha fazla sayıda Çingene zanaatçısının varlığından bahsedilebilir¹⁸⁷. Zanaat yetenekleri işlevsel bulunan çok sayıda Zott Çingene'si Arap savaşçı Gacoları tarafından kendilerine bağlanmıştı¹⁸⁸.

Hindistan'a yönelen işgal ordularına karşı bazı özel askeri grupların organize edildiğini tarihi kaynaklardan öğreniyoruz. Rajput adı verilen bu savaşçı gruplarına adeta bir aşiret gözüyle bakılıyordu. Gazneli Mahmut'un Hindistan seferleri sırasında Rajput grupları ile savaştığı anlaşılmaktadır. Söz konusu grupların arasında cephe- de savaşan askerlerin yanı sıra cephe gerisi işlerini halle- den zanaatçı gruplar da bulunuyordu. Rajput gruplarına katılan Çingene zanaatçılar bu grupların bir parçası ola- rak kabul ediliyor ve ait oldukları Rajput klanının adıyla çağrılıyorlardı¹⁸⁹. Rajput askeri klanlarının bünyesinde-

(185) A.g.e; sf 383

(186) Kenrick, Donald; a.g.e; sf 34

(187) A.g.e; sf 34

(188) A.g.e; sf 34

(189) Hancock, Ian; *On Romani Origins and Identity: Questions for Discussion: GYPSIES AND THE PROBLEM OF IDENTITIES*; March, Adrian; Strand, Elin; Kizap Yayınevi; İstanbul; 2006; sf 81

deki Çingene kavimleri tipik, bağlı Çingene kavmi özelliklerine sahipti.

Bazı Çingene kavimleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bağlı Çingene kavimlerine dönüştürülmüşlerdir. Çok uzun bir süre boyunca ordu birlikleri bünyesinde zanaatçılar olarak geri hizmet yapan kimi Çingene kavimleri Trakya'da, Yayalar Teşkilatı'nın kuruluşu ile birlikte sistemli bir biçimde çalıştırılmışlardır⁽¹⁹⁰⁾. Kanuni Sulran Süleyman döneminden itibaren bu gruplar daha ziyade inşaat işlerinde görevlendirilmişlerdir⁽¹⁹¹⁾. Ordu bünyesinde ellici unvanı ile geri hizmette çalıştırılan ve nöbetle sefere gönderilen bağlı Çingene kavimleri de bulunmaktadır⁽¹⁹²⁾.

Osmanlı İmparatorluğu'nda bağlı Çingene kavimlerine kimi zaman bazı kolaylıklar sağlanmıştı. Örneğin Bosna'daki bir Çingene kavmi madenlerde çalışmalarını karşılığı her türlü vergiden muaf tutulmuşlardır⁽¹⁹³⁾. Fatih Sultan Mehmet tarafından ellerinde kendisi tarafından görevlendirildiklerini belirten belge veya beylerbeyinin mektubu olan demirci Çingenelerden haraç vergisi alınmamasını bildiren bir ferman yayınlanmıştı⁽¹⁹⁴⁾.

Orduda geri hizmette çalıştırılan Çingeneler, merkezi Kırk Kilise bölgesinde bulunan Çingene Sancığı altın-

(190) Altınöz, İsmail: 19. yy'da Osmanlı Devlet Yönetimi İçerisinde Çingeneler: YERYÜZÜBÜN YABANCILARI ÇİNGENELER: Kulu-
lenik, Sazır, Samsun, 2007; sf 15

(191) A.g.e; sf 15

(192) A.g.e; sf 25

(193) Marzeshkova, Elena, Popov, Vesselin: OSMANLI İMPARATOR-
LUĞUNDA ÇİNGENELER: Huerer: İstanbul : 2006; sf 40

(194) Şenafıl, Faver: 16. yy'da Rumeli Eyaleti'ndeki Çingeneler: TÜRK
DÜNYASI ARAŞTIRMALARI: 15: ARALIK: 1981; sf 122

da organize olmuşlardı. Bu sancaktaki Çingenceler askeri birlikler gibi gruplara ayrılmışlardı. Bu birliklerin en üst yöneticisi olan binbaşı Çingene değildi. 16. yüzyılda çeşitli zanaat ve hizmetleri sunmaları için orduya alınan Çingencelerin sayısının 15.000 ila 20.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir¹⁹⁵.

Zor koşullar ve baskı altında çoğu Çingene kavminin bağlı Çingene kavimlerine dönüşmesine rağmen, çoban ve savaşçı Gacolarla ilişki kuran kimi Çingene kavimleri kendi bağımsızlıklarını korumayı başarabilirler. Birden fazla Gaco kavmiyle müşteri ilişkisi kurmak ve gerekli hallerde avcılık ve yiyecek toplayıcılığı yapılabilecek doğal kaynaklara sahip bölgelerde bulunmak bu açıdan çok avantajlıdır. Tek bir Gaco kavmine bağlanmayan Çingene kavimleri kendi kültürlerini muhafaza edebildikleri gibi aynı zamanda ekonomik ve sosyal konumlarını da daha yüksek bir düzeyde tutmayı başarabilirler.

Günümüzde Güney Etiyopya ve Kuzey Kenya'nın yarı kurak bölgelerindeki düzlüklerinde çobanlık esas itibarıyla temel ekonomik faaliyettir. Çoban Gacolarla takas ve ticaret ilişkisi kurmuş olan Tabiat İnsanları tamamıyla Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsememişlerdir. Bir bölümü imkan bulabildikleri ölçüde avlanmaya devam eder¹⁹⁶. Avcılık ve Çingene Usulü Geçim Yolları'nı birlikte uygulayan Waata Tabiat İnsanları; Borana Galla, Galla, Sidamo ve Amhara gibi çoban Gacolarla ticaret iliş-

(195) A.g.e; sf 40-41

(196) Bollig, Michael; a.g.e; sf 212-213

kileri içerisine girmişlerdir¹⁹⁷. Farklı gruplarla çalışmakta ve tek bir çoban Gaco grubu ile bağımlılık ilişkisi içerisine girmemektedirler¹⁹⁸. Waatalar çoban Gacolar için deri tabaklara ve ağaç kesimi yaparlar. Bunun yanı sıra çoban Gacolar için çeşitli manevi-dini hizmetler de verirler.

Yakın dönemlere kadar avcılığın temel geçim kaynakları olduğu Waata Tabiat İnsanlarını Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemeye iten sebep özellikle hayvan sahibi olmalarının yasaklanması ve büyükbaş hayvanlara çobanlar tarafından el konulmuş olmasıdır. Buna karşılık her fırsatta avlanmaya ve yiyecek toplayıcılığına devam eden Waata Tabiat İnsanları çoban Gacolarla tamamiyle muhtaç hale gelmemektedirler¹⁹⁹.

Anadolu'ya kendi liderleri Kara Yağmur'la beraber geldiklerini söyleyen Abdal grupları farklı Gaco kavimleri ile müşteri ilişkisi kurmak suretiyle herhangi bir gruba bağlanmamışlardır. Demircilik, elekçilik, sepetçilik, müzisyenlik, cambazlık gibi Çingene meslekleri ile geçinen bu Abdal grupları arasında Fakçılar, Tencili, Gurbet / Cesis gibi çeşitli alt gruplar yer alır²⁰⁰. Bağımsızlıklarını koruyan Abdal grupları kendi özgün kültürel özelliklerini daha güçlü bir biçimde koruyabilmişlerdir.

Anadolu'da yaşayan pek çok Roman, Dom, Lom, Geygel grubu hiçbir dönem herhangi bir Gaco grubuna bağlanmamışlardır. Bu gruplar farklı farklı çoban ve tarımcı Gaco gruplarına zanaat ürünleri ve hizmetler sunmuş-

(197) A.g.e. sf 213

(198) A.g.e. sf 213

(199) A.g.e. sf 213

(200) Ölkütayır, M. Şakir, a.g.e. 1968

lar, bağımlı Çingene kavmi haline gelmedikleri için gerekli hallerde yer değiştirebilmişler ve kendi özgünlüklerini başarıyla muhafaza edebilmişlerdir.

Çingene Usulü Geçim Yolları'nın Geliştirilmesi ve Alternatifler

Atalarımız, hayatta kalmak için her türlü sorun karşısında son derece yaratıcı çözümler bulabilmişlerdir. Ürettikleri zanaat ürünleri ve sundukları hizmetleri sürekli geliştirmişler ve hemen her zaman Gacoları kendilerine sabit bir müşteri kitlesi olarak bağlamayı başarabilmişlerdir²⁰¹. Bunun yanında her fırsat bulduklarında Çingene usulü geçim yollarının dışına taşmaya ve Gacoları ait bir alan olarak kabul edilen tarım ve hayvancılığı geçim yolu olarak benimsemeye çalışmışlardır.

Hangi zanaat ve hizmeti sunuyor olursa olsun bütün Çingenciler her zaman işlerini mümkün olan en iyi biçimde ve en yeni usullerde yapmaya çalışmışlardır. Kimi zaman yeni teknikler geliştirmişler, kimi zamansa başka yerlerde geliştirilen teknikleri kendi zanaatlarına uyarlamışlardır. Pek çok bölgede tahtacı, kalaycı, demirci, marangoz ya da müzik aleti imalatçısı olarak çalışan Çingene grupları motorlu makinelerin yaygınlaşmasından sonra bunları kendi üretim faaliyetlerinde kullanmaya başlamışlardır. Hatta motorlu araçların yapısı hakkında kısa zamanda bilgi sahibi olup bu araçları kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlayan Çingene grupları dahi olmuştur.

Çingenerlerin zanaat ve hizmetlerini geliştirmeleri konusunda belki de en çarpıcı örneklerden biri Roman müzisyenlerin Anadolu, Orta Doğu ve Avrupa'da yaşadıkları her bölgede sanatlarını farklı bir tarzda icra ediyor oluşlarıdır. Flamenko, Balkan ve Anadolu Roman müzikleri karşılaştırıldığında şüphesiz ki benzerliklerden çok farklılıklar ön plandadır. Bu durumun nedeni Roman müzisyenlerin gittikleri ülkelerin müzik zevkine hızla adapte olarak yerel müzik piyasası içerisinde tutunma çabalarıdır. Yerel müzik dilini bir kez yakaladıktan sonra ona eklemeler yaparak kendi özgün tarzlarını oluşturmaktadırlar.

Eski Anadolu ve Yunanistan'da her gittikleri bölgede bölgenin gelenek ve adetlerine uygun oyunlar sergileyen aktör Çingencer de Çingene Usulü Geçim Yolları'nın bu şekilde zenginleştirilmesine geçmişten bir örnek olarak verilebilir. Bu gruplar bir bölgede oyunlarını sergilemeden önce gittikleri bölgenin dini inançları ve gelenekleri hakkında bilgi sahibi oluyor ve oyunlarının içeriğini gittikleri her bölge için yeniden düzenliyorlardı.

Çingencerlerin tarım ve hayvancılıkla uğraşmaları genellikle engellenmiş ya da Çingencer bu işlerle uğraşmak için uygun kaynaklara sahip olmamışlardır. Buna karşılık kimi zaman talih yaver gider. Bu gibi istisnai durumlarda hem hayvancılık hem de tarım Çingencer tarafından kullanılan geçim yollarından olmaya başlar. Çingencelere kimi yerlerde kiraladıkları arazilerde küçük ölçekli tarım yaparlar. Ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde keçi ya da tavuk beslemek yaygın bir tercihtir. Aynı şekil-

de yük taşımak için çeşitli hayvanlar beslenir²⁰².

Bazı bölgelerde çoban Gacoların belli bir hayvan türünü beslemeyi tercih ettikleri durumlar olabilir. Böyle zamanlarda Çingene kavimleri taşımacılık veya hayvan ticareti yapmak için çoban Gacoların tekellerine almadıkları hayvan türlerini beslemeye başlayabilirler. Arabistan'daki Hutaym Çingenceleri genellikle koyun, keçi ve zayıf develerden oluşan hayvan sürülerine sahiptirler. Hayvanlarını çölün çevre bölgelerinde veya vahaların çevresindeki alanlarda otlatırlar. Buna karşılık deve çobanları olan Bedevi Gacolar çölün merkezi ortak alanlarını ve irili ufaklı vahaları kontrol eder, hayvanlarını bu alanlarda otlatırlar²⁰³. Büyük deve sürüleri Bedevi Gacolarına aittir.

Bazı hallerde Gaco grupları şu veya bu nedenle yaşadıkları arazileri bırakabilirler. Bu tip araziler genellikle tarım için çok da verimli olmayan kıraç arazilerdir veya bulundukları bölgenin iklimi tarımı zorlaştırır. Çingene Usulü Geçim Yolları ile gerekli sermaye gücü ve teknik olanaklara sahip olmayı başaran bazı Çingene kavimleri bu tip boş arazilere yerleşerek küçük çaplı tarım yapmaya başlayabilirler. Genellikle tarım geleneksel meslekle birlikte sürdürülse de bazı hallerde tamamen tarıma da yönelen Çingene kavimlerine de rastlanabilir.

Türkiye'deki Tokat Ormancık köyü 1930 yılında Sivas'tan gelerek bölgeye yerleşen ve burada bir çiftlik satın alan Şadoğ isimli bir kişi ve onun ailesi tarafından ku-

(202) A.g.e: s/ 217

(203) Smeeth, Louis E: Camel Riding of North Arabian Bedouins: A Mechanism of Ecological Adaptation. AMERICAN ANTHROPOLOGICALIST, Vol 67: No 5, Part 1; Oct 1965; s/ 1134

rulmuştur. 1939 depreminde Şadoğulları ailesi maddi ve manevi yönden büyük zarar görünce bu bölgeyi terk etmeye karar verirler. Köyü ve tarım arazilerini civar bölgelerde göçebe olarak yaşayan Geygel demircilerine satarak komşu köy olan Haydarbey'e göç ederler. Bölgeye yerleşen Geygel demircileri ise tarım yapmaya başlarlar⁽²⁰⁴⁾.

Henüz avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile bağlarını tümüyle koparmayan Çingene grupları, eğer imkan bulurlarsa avlanma ve yiyecek toplama fırsatını kaçırmazlar. Özellikle Gacolardan gelen kaynağın kesildiği durumlarda tabiatın sunduğu nimetler hayatta kalmayı mümkün kılabilir. Afrika'nın bazı bölgelerinde Çingene grupları için Tabiat İnsanlarının geleneksel geçim yollarını kullanmak oldukça yaygın bir durumdur⁽²⁰⁵⁾.

Avcılık ve yiyecek toplayıcılığına dönüş genellikle tabiatla bağıni tümüyle koparmamış Çingene gruplarında görülmekle beraber kimi zaman bu durumun istisnaları da ortaya çıkar. Örneğin İstanbul'da yaşayan bazı Roman gruplarının yakın zamanlara kadar fırsat buldukça ormanlarda kirpi avına çıkışları söylenmektedir. Özellikle hammaddesini tabiatın sağlayan Süpürgeci Romanlar çalı çırpı toplamaya gittiklerinde avlanmayı da ihmal etmemişlerdir. Aynı şekilde hemen hemen bütün Çingene kavimlerinde kadınlar her imkan bulduklarında bitki toplarlar. Hangi bitkilerin yenebileceğine ilişkin kültür özel-

(204) Cilda, Mesur, Köyümüzün Tarihi: <http://www.ormancik.com/index.php?ormancik-tarihce> : www.ormancik.com

(205) Bollig, Michael: a.g.e. sf 216

likle göçebe Çingene kavimlerinde büyük ölçüde canlılığını korumaktadır. Bitki toplayıcılığı aynı zamanda ticari faaliyettir. Dükkanlarda çeşitli bitki ve baharatları satan aktarların en önemli hammadde sağlayıcıları arasında Çingene kadınları da yer almaktadır²⁰⁶.

Hem avcılık ve yiyecek toplayıcılığının bir ek gelir kaynağı olarak kullanılması hem de tarım ve hayvancılık, Çingene kavimleri için ancak nadiren bir geçim yolu teşkil eder. Çingene kavimlerinin büyük çoğunluğu evrensel ölçekte Çingene Usulü Geçim Yolları'na mahkum edilmişlerdir. Günümüzde dahî pek çok bölgede Çingenelerin toprak ve hayvan sahibi olması yasaklanabilmektedir.

Tarihini Unutan Çingeneler ve Uydurulan Sahte Tarih: Hurafe

Gacolar Çingeneleri hor görmelerinin, aşağılamalarının ve onları hayatın dışına itmelerinin vicdan azabını her zaman içlerinde hissederler. Özellikle savaşçı Gacoların hakim olduğu bölgelerdeki kimi uygulamalar açıktan açığa adaletsizdir ve sadece Çingeneler değil, akli başında olan herkes tarafından zulüm olarak değerlendirilebilir. Buralarda Gacolar Çingenelerin yaşadıkları ıstırapların kendi suçları olduğunu öne sürebilmek için bir takım efsaneler uydurmuşlardır. Gerçekle uzaktan yakından alakası olmayan akıldışı hurafelere dayanan bu efsaneler Gacoların vicdanını rahatlatmaktan başka bir işe yaramaz.

(206) Baytop, Turhan; Baharatçı Aktar, TÜRKİYE'DE BİTKİLERİLE TİCARETİ; <http://www.cemherditaabaharatcisi.com/aktarcedokman.html>; <http://www.cemherditaabaharatcisi.com/>

Efsaneler de ortak olan görüş, geçmişte toplum içerisinde şimdi olduğundan daha iyi bir pozisyonda bulunan Çingencelerin kendi yaptıkları bir hata sonucu bu pozisyonlarını kaybettikleridir. Genellikle bu hatanın bir kadının tarafından yapıldığı ileri sürülür²⁰⁷. Çingenceleri bugün içinde bulundukları zor koşullara sürükleyen sözde hatanın bir kadın tarafından yapıldığının iddia edilmesi oldukça anlamlıdır. Zira özellikle savaşçı Gacolar için Çingencelerin en anlaşılmayan özelliği, Çingene kadınlarının sahip olduğu kendine özgü karakterdir.

Hindistan'da yaşayan Richi Çingencelerinin durumunu açıklamak için uydurulan bir Gaco efsanesi onların Hindu tanrısına kurban olarak adanmış bir hayvanı yedikleri için lanetlendiklerini ileri sürer. Bu lanetin sonucunda Çingenceler Hindu inancında kirliliği kabul edilen işleri yapmak zorunda bırakılmışlardır²⁰⁸. Gacolar tarafından uydurulan pek çok efsanede olduğu gibi burada da Çingencelerin açgözlü oldukları iddia edilir ve bu özelliğin en çok Çingene kadınında var olduğu vurgulanır²⁰⁹. Gacolar tarafından tabiatın koparılmasının sonucu olarak içine düştüğü açlık koşullarında ailesini doyurabilmek için çırpınan Çingene kadınının şerefli mücadelesi Gacoların gözünde açgözlülüktür. Yasak gıdaların tüketilmesi ile ilgili hurafeler Afganistan'daki Jat Çingenceleri ile ilgili olarak da uydurulmuş ve dilden dile yayılmıştır²¹⁰.

(207) Zene, *Cosmos: Myth, identity and belonging: The Rishi of Bengal/Bangladesh*; RELIGION: 37 (2007) 257-281; s259

(208) A.g.c. sf 261

(209) A.g.c. sf 261

(210) Rao, *Aparna*; a.g.c. 2004; sf 274

Afrika'nın Nyamakalaw Çingencelerinin yenilmesi yasaklanmış etleri tükettikleri için lanetlendiklerine dair pek çok efsane uydurulmuştur²¹¹. Özellikle Orta Afrika'da farklı Çingene gruplarına ilişkin anlatılan efsaneler arasında yasak etleri yeme hurafesi çok yaygındır. Hatta kimi yerlerde demirci Çingencelere insan-hayvan karışımı varlıklar gözüyle bakılır²¹².

Ngwaz Çingencelerinin durumunu açıklamak için Mandara Gacoları tarafından uydurulan efsanelerde yine yasak etleri yeme hikayesi ile karşılaşırız. Ama bu efsaneler daha ayrıntılıdır. Yasak etlerin tüketilmesinden önce insanların çömlekçi-demirci Çingenceler ve tarımcı Gacolar olarak ayrıldıkları vurgulanır²¹³. Ayrıca bu efsanede demir işlemeyi kadınların keşfettiği ve Çingene erkeklerine öğrettiği de iddia edilir²¹⁴. Mandara Gacolarına göre Ngwaz Çingenceleri yılanları yedikleri ve dokunulması yasak nesnelerle temas ettikleri için lanetlenmişlerdir²¹⁵.

Etiyopya'nın demirci, dokumacı, çömlekçi ve derici Çingenceleri hakkında anlatılan efsanelerde de yine yasaklanmış etleri yeme vurgusu yapıldığını görmek şaşırtıcıdır²¹⁶. Aynı şekilde Mısır'da Arap Gacoları, Halabi Çingencelerin kedi ve köpekleri yediklerine ilişkin yaygın bir

(211) Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network; www.dalitfreedom.org; sf5

(212) A.g.e; sf 5

(213) Stetner, Judy; a.g.e; sf 363

(214) A.g.e; sf 363

(215) Stetner, Judy; a.g.e; sf 362

(216) Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network; www.dalitfreedom.org; sf7

inanca sahiptirler²¹⁷.

Çingener hakkında uydurulan kimi Gaco efsanelerinde Çingenerlerin bugünkü durumunu açıklamak için farklı iddialar ileri sürülür. Yine suçlu Çingenerlerdir ama her şeyin nedeni olan sözde hata başkadır. Afrika'daki Borana Gacolarının Waata Çingene ve Tabiat İnsanlarının durumunu açıklamak için ortaya attıkları bir efsanede Borana ve Gabra çoban Gacoları ile Waata Tabiat İnsanlarının aslında aynı adamın çocukları olduğu ileri sürülür.

Adam ihtiyarlayıp elden ayaktan düşmüş, gücünü kuvvetini kaybetmiştir. Birgün üzerindeki elbise sıyrılır ve adam çıplak kalır. Çocuklarından biri ona bakıp güler. Diğer kafasını başka yöne çevirir. Sonuncusu ise gelip kendi elbisesini babasının üzerine örter. İhtiyar adam bunun üzerine kendi elbisesini çıkarıp babasını örten çocuğuna, "Sen sığırlara sahip olacak, düşmanlarının üzerinde hükümdarlık kuracaksın. Düşmanların senden korkacaklar," der. Kafasını çeviren çocuğuna ise, "Sen develere sahip olacaksın ve banş içinde yaşayacaksın," der. Kendisine gülen çocuğuna ise, "Sen köpeklerle birlikte olacak, ekmeğini avcılıktan kazanacaksın," der. Boranalar Waata Çingenerlerinin soyunun babasına karşı işlediği kusur yüzünden hayvan sahibi olma şansından yoksun kalan bu çocuktan geldiğini ileri sürerler²¹⁸. Bütün Gaco efsaneleri gibi bu efsane de yoksulluğun ve hor görülmenin su-

(217) Capr. Newbold; *The Gypsies of Egypt*; JOURNAL OF ROYAL ASIATIC SOCIETY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND; Vol 16; 1856; pp 285-312; sf 293

(218) Tablino, Paola; *THE GABRA : CAMEL NOMADS OF NORTHERN KENYA*; Paulines; 1999; sf 137

çunu Çingencelerin sırtına yüklemeye çalışır.

Arap savaşçı / çoban Gacoları tarafından anlatılan Hutaym adındaki bir başka efsane ise Çingencelerin hor görülmesini haklı göstermek için belden aşağı vuruşlar yapar. Buna göre bir Arap asili olan Hutaym kendi öz annesiyle enstest ilişki yaşamış, bu yüzden de Tanrı tarafından cezalandırılarak statüsü düşürülmüştür. Lanetlenmiştir²¹⁹. Muhtemelen İslam dininin yaygınlaşmasından çok daha öncesine uzanan bu efsane İslam'ın kabulünden sonra kimi dini kavramlar da içine sokularak yeniden anlatılmaya başlanmıştır. İpin doğrusu her yerde olduğu gibi Arabistan'da da Çingene kadınlarının toplum içerisindeki güçlü konumu ve hürriyeti Gacolar tarafından çok çarpık bir biçimde algılanmış ve ortaya bu tarz tiksinti verici efsaneler çıkmıştır.

Sherpa ve Tibet'te, Ya-Wa adı verilen Çingene kavimlerinin garip bir biçimde şeytani varlıklar oldukları kabul edilir. Ya-Wa Çingencelerine Orta Doğu kültüründeki cinlere benzer özellikler atfedilir. Güneydoğu Asyalı Tamanglar, Kani Çingencelerinin insanın içindeki canlılığı emme yeteneği olduğuna ve Kani kadınlarının çocukların gölge ruhlarını çalabildiklerine inanır. Tamangların şeytan çıkarcıları, çocukların ruhundan Sarkini, Damini ve Kamini isimli kötü ruhları çıkardıklarını iddia ederler. Adları anılan kötü ruhlar aynı zamanda dağlık bölgelerde ya-

(219) Danish, J. M: Hutaym: Muslim Tribe of Arabia, Egypt and Sudan; ENCYCLOPAEDIC ETHNOGRAPHY OF MIDDLE EAST AND CENTRAL ASIA; Volume 1; Khanum, R: Global Vision Publishing House, 2005: sf 286

şayan Tabiat İnsanlarının ve Çingencelerinin adlarıdır²²⁰.

Güney Doğu Asyalı Gacoların bu akıl almaz inançları Gacounun Çingenceler karşısında hissettiği korku ve dehşet duygusunun ne derece büyük olduğunu ortaya koyar. Çingencelerin doğaüstü ve şeytani varlıklarla ilişkili olduğu düşüncesi Sudanlı Gacolar arasında da görülür. Bunlar Halabi Çingencelerini, şeyhleri olmadığı için şeytani kendilerine şeyh olarak kabul etmiş şeytanlar olarak düşünürler²²¹.

Kimi Gaco toplulukları başka konularla alakalı efsaneleri Çingencelere uyarlayarak bizim toplumumuzun anlayamadıkları taraflarını kendi mantıklarına göre açıklamak istemişlerdir. Örneğin Thaletis'in efsanevi Amazon kadınları ile ilgili anlattığı efsane daha sonra değiştirilerek Çingenceler hakkında anlatılmaya başlanmıştır. Bu efsaneye göre bütün Çingene erkekleri bir savaşta öldürmüşlerdir. Dağlara çekilen Çingene kadınları başka kavimlerden erkekleri kaçırmaya başlamışlardır. Onlardan doğan çocuklar babalarına benziyorlarsa çocukları öldürmüşler, kendilerine benziyorlarsa yaşamalarına izin vermişlerdir²²². Bu hikaye Gacoların tarihi olayları karıştır-

(220) Holmbeck, David: Outcasts In An Agrarian Society: Tamang / Blacksmith Relations From Tamang Perspective; OCCASIONAL PAPERS IN SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY; Vol 10; 2007; sf 131

(221) Sereck, Bernhard: The Nile Valley Gypsies In The Ethnic Mosaic of Sudan; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA; Berlant, Joseph C, Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004; sf 182-189

(222) Benicovich, Kamade: STORY OF THE GYPSIES; Little and Ives Company; 1928; sf 28

ma yeteneklerinin de en azından hayal güçleri kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir.

İslam ve Hristiyanlık gibi kurumsal dinlerin yaygınlaşmasından sonra Gacolar kendi uydurdıkları hurafeleri, masalları ve efsaneleri bu dinlerin içine sokmaya çalışmışlar; Çingencileri hor görmelerini haklı göstermek için ortaya attıkları akıl dışı inanışları dini bir kisve altında gizlemeye çalışmışlardır. Mısır'da, Nil vadisinde anlatılan ve aynı zamanda Avrupa'da da yaygın olan bir efsaneye göre Çingenceler Hz. İsa çarmıha gerilirken kullanılan çivileri yaptıkları için Tanrı tarafından lanetlenmişler ve bitmeyecek bir göçebelikle cezalandırılmışlardır. Bu hikayenin farklı versiyonlarının Hristiyan nüfusun yaygın olduğu topraklarda anlatıldığını görürüz²²³.

Somali'de yaşayan Gaco toplulukları Müslüman olduktan sonra Çingencileri hedef alan eski efsaneleri de İslami terimlerle perdelemeye çalışmışlardır. Geçmişteki efsanelerde anlatılan yenilmesi yasak etlerin yerini haram gıdalar almış ve yeni efsanelere göre Çingenceler güya haram gıdaları tükettikleri için lanetlenmişlerdir. Bu nedenle Somalili Gacolar için Çingenceler doğuştan kirdi bir topluluk haline gelmişlerdir²²⁴.

İslam dünyasında yenilmesi yasaklanmış gıdaların yerini haram gıdaların aldığı ve Çingencelerin bunları tükettikleri iddiası ile din dışı kabul edildikleri bir başka örnek ise Doğu Türkistan'da karşımıza çıkar. Bu bölgede yapı-

(223) Michael Bollig, a.g.e. s. 220

(224) Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network www.dalitfreedom.org s. 66

lan bir araştırmada bölgedeki Gacoların müzisyenlik, sü-pürgencilik ve rahtacılıkla uğraşan Abdal Çingenelerin tav-şan ve kertenkele gibi haram olduğu iddia edilen gıdala-rı tükettikleri için gerçek Müslüman sayılmadıkları ile-ri sürülmüştür²²⁵.

Tuareglere göre Çingeneler Davut Peygamberin soyun-da gelen demircilerdir. Ne var ki sözde Hz. Muhammed'e nankörlük ettikleri için Tuareglerin hizmetinde demirci-ler olarak çalışmak zorunda kalmışlardır²²⁶. Benzeri özel-lik gösteren bir başka efsane yine Çingeneleri din ulu-larına nankörlükle suçlar. Buna göre sözde Slayb Çin-geneleri, Kerbela kuşatması sırasında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i yalnız bırakarak kaçmışlar ve onların katledil-melerine göz yummuşlardır. Bu yüzden Allah Slayb Çin-genelerini lanetlemiş ve onları kadınların seviyesine in-dirmiştir. Bu yüzden ata değil ancak epeğe binebilmekte-dirler²²⁷. Her iki örnek de Çingenelerin hor görülmesini meşrulaştırabilmek için uydurulan efsanelerin hiç olma-mış olayları nasıl da tarihi gerçekler gibi ortaya sürebil-diğinin en güzel ispatıdır.

İslam dünyasında yaygın olan ve tarihi gerçeklerle hiç-bir biçimde uyumayan bir Gaco efsanesinde Çingenele-rin Hz. İbrahim'in Nemrud tarafından ateşe atılması sıra-

(225) Gülççek, Ali Daran; Abdallar: EVRENSEL BOYUTUYLA ALEVİLİK-BEKTAŞILIK-KIZILBAŞLIK: <http://www.alevialok-demisi.de/site/content/view/full/115/>

(226) Phillips, David: PEOPLES ON THE MOVE: Piquant, United Kingdom: 2001; sf 170

(227) Jabbar, Jibrail S: THE BEDOUINS AND THE DESERT ASPECTS OF NOMADIC LIFE IN THE ARAB EAST; State Univer-sity of New York Press: 1995; sf 432

sında zina ederek melekleri uzaklaştıran Cin ve Gan isimli iki kardeşin soyundan geldiği iddia edilir²²⁸. Bu efsane kimi ufak değişikliklerle Kırgızistan'daki Çingene grupları arasında da görülür²²⁹. Ne var ki burada kardeşlerin ismi değişmiştir. Bölgede Gacolar tarafından Çingenelere genel olarak Luli ismi verildiği için ensest ilişkiye giren kardeşlerin isimlerinin Lu ve Li oldukları iddia edilir.

Söz konusu efsaneler insaf sınırlarını aşan alçakça bir iftiranın ne kadar pervasızca ortaya konulabileceğinin en güzel örneğidir. İsimler değişir ama iftira aynı kalır. Zaten maksat üzüm yemek değil bağcıyı dövmektir. Açıktır ki, Cin ve Gan'a ya da Lu ve Li'ye işaret eden efsanelerin kökü Çingenelerin durumunu açıklamak için uydurulan ve yine ensest ilişki iftirasını ileri süren Hutaym efsanesine dayanmaktadır. Putperest Arapların hayal mahsulü fantezilerinin dini terimlerle maskelenerek bizlere karşı bir iftira makinesine dönüştürülmeleri insanlık için yüz karasıdır.

Gacoların Çingenelerin hor görülmelerini akla yatkın göstermek için uydurduğu efsanelere karşı Çingeneler de kendi efsanelerini ortaya atmışlardır. Kimi zaman Gaco efsanelerindeki aynı kavramların, aynı kişilerin kullanıldığı Çingene efsanelerinde olaylar bu kez Çingenelerin gözünden anlatılır²³⁰. Tamamıyla Çingenelerin kendi kavramlarıyla anlatırları özgün efsanelere rastlamak hiç de

(228) Koltukçuk, Suzat; Türk Toplumunda Çingene İmgesi ve Önyargısı: SOSYOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ; Cilt 8; Sayı 2; Güz 2005; sf 63

(229) Özkan, A. R. Polat, K.; a.g.e. sf 473

(230) Zene, Cosimoc; Myth, identity and belonging: The Rishi of Bengal/ Bangladesh; RELIGION; 37 (2007) 257-281; sf 259

kolay değildir. Zira özellikle savaşçı Gacoların egemenliği altındaki bölgelerde Çingener kendi atalarının yaşadıkları olaylara ilişkin anıları kaybederler. Çoğu zaman kendi dillerini dahi unuturlar veya unutmaları için zorlanırlar. Çok nadir olarak gelecek kuşaklara bırakılan özgün Çingene efsaneleri ise Gacolar tarafından çarpıtılarak yine Çingenerin aleyhine döndürülebilir”.

Tamamıyla Çingenerin kendi özgün deneyimlerini ve bakış açılarını yansıtan sadece bir efsaneye ulaşabildik. Doğruluğu ve hangi koşullarda aktarıldığından tam emin olmasak da oldukça önemli olduğu için burada aktarıyoruz. Hindistan Jullundur'da derlenmiş olan bu Dom Mahasha efsanesi tam anlamıyla özgün bir Çingene efsanesidir. Efsaneye göre Domların ormanlarda kurdukları büyük bir krallıkları vardır. Buradaki hayatları son derece zengin, mutlu ve huzurludur. Bütün ihtiyaçları tabiatta bulunmaktadır; neye ihtiyaç duyarlarsa duysunlar -odun, su, gıda maddeleri vb- hepsi yaşadıkları bölgede hazır bir biçimde kendilerine sunulduğundan savaşmaya hiç gerek görmemişlerdir. Bir orduları varsa da ordunun varlığının sebebi savaşmak değil, komşularına, Dom erkeklerinin ne kadar yakışıklı olduğunu göstermektir.

Bir gün Hindistan'ın her köşesine hakim olmak isteyen Brahmanlar gözü kara askerleri Ksathriyalan ormanların derinliklerine yollarlar. Askerler burada zenginlik ve mutluluk içindeki Dom Krallığını bulunca bölgeyi işgal etmeye karar verirler. Bulabildikleri, zayıf gördükleri herkesi katlederler. Domlara ait ne varsa çalarlar. Ha-

yatta kalabilen Domların bir bölümü ağaçların aralarında saklanır, ormanın derinliklerine doğru ilerlerler. Bir bölümü ise Brahmanların kölesi haline gelir. Bir bölümü ise hiç bilinmeyen bölgelere doğru göç eder.

Sağ kalmayı başaran Kalo ve Bango isimli iki kardeş oldukça cesur insanlar olarak kendilerinden çalınan her şeyi çalanlardan geri çalarlar. Mücevherler, altınlar, sanat eserleri, görkemli müzik aletleri ve kutsal anneye ait heykeller, hepsini geri alırlar. Bunlarla birlikte ormanın derinliklerine doğru ilerlerler. Kimsenin bugün dahi bilmediği bir bölgede Dom hazinelerini ağaç kavuklarının altına gizlerler. Efsaneye göre Dom hazinelerinin yeri bugün dahi bir sırdır.

Ne yazık ki Kalo ve Bango Brahmanların adamları tarafından yakalanırlar. Brahman şefinin huzuruna çıkarılırlar. Brahmanlar Dom hazinelerinin yerlerini öğrenmek için kardeşleri en ağır işkenoelerden geçirirler. Kalo ve Bango tek kelime dahi söylemezler. Bunun üzerine kardeşler kaynayan balmumunun içerisine atılır ve burada feci bir biçimde can verirler. Ne var ki Kalo ve Bango, kavimlerinin intikamını almak için geri dönerler. Her gece geri dönerek Brahmanların rüyalarına girerler, onların yüreklerine korku salar, pek çoklarını uykularında boğarlar, yara bere içinde bırakır, onları avlarlar!

Dom Krallığına el koyan yeni yöneticiler ne yapacaklarını bilemez. Korku içinde beklerlerken bir gece onlardan birinin rüyasında Kalo ve Bango belirir. İstekleri Domgau köyüne kendilerini ve Dom kavmini anlatan bir anıt dikilmesidir. Böylece Dom kavminin gelecekte kuşak-

ları bu bölgeye gelecekler ve Domların anıları unutulmayacak, nesilden nesle aktarılacaktı. Brahmanların bu isteği yerine getirmeleri üzerine Kalo ve Bango onları rahat bırakırlar. Kalo ve Bango'nun son sözü ise şudur; "İnsanlar Domlara da diğer insanlar gibi davranmayı öğrenene kadar dünyaya barış gelmeyecektir"²².

Savaşçı Gacolarla Tabiat İnsanlarının karşılaşmaları sırasında yaşananları simgesel bir dille anlatan bu efsane eğer gerçekse, Çingenerin kendi kavramlarını, kişilerini kullanarak ve kendi bakış açılarından ortaya attıkları; bir biçimde nesilden nesle aktarılacak günümüze kadar gelebilmiş efsanelerin çok özel bir örneğini teşkil etmektedir. Her efsane gibi olanla olması dilenenin birbirine karıştığı bu öyküde Kalo ve Bango'nun geri dönerek intikamlarını almasına ilişkin anlatılanlar Dom Çingenerin savaşçı Gacoların baskısı karşısında derinden derine hissettikleri öfkeyi yansıtır.

Domların efsanesinde olduğu kadar net bir şekilde olmasa da bazı başka efsanelerde de Çingenerin özgün bakış ve kavramlarının yansımaları görülebilir. Dokumacı Maaube Çingeneri, Tukolar Gacoları için üretim yaptıklarından, Tukolar Gacoları, Maaubelerle birlikte dokuma tezgahını da kendilerinin sayarlar. Onların iddiasına göre dokuma tezgahını önce balıkçı Tabiat İnsanları yapmış ama kendi işlerine yaramadığı için Tukolarlara vermiştir. Buna karşılık Maaube Çingenerinin do-

(22) Hübschmannova, Milena; Rom-DOM; ROMBASE: <http://romani.uni-graz.at/rombase>; <http://ling.kfunigraz.ac.at/~rombase/cd/data/ethn/topics/data/rom-pt.en.pdf> : sf 2

kuma tezgahının ortaya çıkışına ilişkin bir başka efsanesi vardır. Onlara göre Maaube Çingenelerinin atası olan Junter Jabali kursal bir kişidir. Dokuma tezgahını ruhlar aleminden almıştır. Maaube Çingenelerine göre dokuma tezgahı ruhlar ve insanlar aleminin karşılaşma noktasıdır.

Dokumacı Çingene, tezgahının başındayken ruhlar alemiyle temas halindedir. Maaubeler bu efsaneleri sayesinde Tukolar Gacoları Maaubelerin büyü ustaları olduğunu düşünürler. Zaten Maaube Çingenelerinin yerli dinlerin törenlerinde her zaman özel bir rolleri olmuştur²³³. Kim bilir belki de bu efsanelerde anlatılan ruhlar Tabiat İnsanları, ruhlar alemi de Tabiat İnsanlarının dünyasıdır. Böyle bakıldığında tabiattan koparılmış Tabiat İnsanları olan Çingenelerin iki alem arasında bir köprü olarak görülmesi daha iyi anlaşılabilir.

Lawbe Çingeneleri arasında anlatılan bir efsane oldukça gerçekçi bir biçimde Gacolar ve Çingeneler arasındaki ilişkiyi yansıtır. Buna göre tahtacı Çingeneler olan Lawbelerin, müzisyen ve ozan Çingeneler olan Bambaabelerin ve çoban Gacolar olan Fulbelerin ataları 3 kardeşler. Ruhlar tarafından her bir kardeşe ayrı görevler, ayrı zanaatlar verilmiştir. Ne var ki Fulbe çoban Gacoları bütün hayvanlara el koydukları için ruhlar Fulbelere, Lawbelere süt vermek zorunluluğunu getirmişlerdir²³⁴.

Efsane, Gacoların doğal kaynaklara el koyarak Tabiat İnsanlarını aç bırakmasını çok güzel anlatmaktadır. Aynı şekilde efsanede vurgulanan Gacoların Çingenelere

(233) Phillips, David: a.g.e. sf 169

(234) A.g.e. sf 166

süt verme sorumluluğu da, Çingenele tarafından sunulan zanaat ürünleri ve hizmetler karşılığı Gacoların Çingenelere verdikleri hayvansal gıda maddelerini işaret etmektedir. Efsanenin en güçlü tarafı geçim faaliyetlerine dayalı işbölümü ve Tabiat İnsanlarının tabiatı koparılışı arasındaki bağı başarılı bir biçimde kuruyor olmasıdır.

Ne yazık ki bütün Çingene efsaneleri sorunu bu kadar açık bir biçimde ortaya koymaz. Kimi efsanelerde Çingenele içinde bulundukları durumun sorumlusunun kısmen de olsa kendileri olduklarını ileri süren görüşleri kabullenirler. Özellikle savaşçı Gacolarla bağımlı yaşayan bağılı Çingene gruplarında böyle bir eğilimin gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Tabiat İnsanları ile Gacoların karşılaştığı ilk andan itibaren iki kültür arasında ciddi bir etkileşim süreci başlamıştır. Gacolarla takas ve ticaret ilişkileri içerisine girmiş Tabiat İnsanları kimi örneklerde komşu Gaco kavimlerinin aşiret isimlerini benimserler. Aynı şekilde aile ve soy isimlendirmesini komşu Gaco topluluklarının adetlerine göre yapmak bazı Tabiat İnsanlarında rastlanılan bir eğilim olmuştur²³⁵. Yine de Çingenelerin benliklerini kaybederek, kendilerini Gacoların gözünden görmeye başlamaları; kendilerini ve başka kavimleri Gacoların kavimleri ile sınıflandırmaya başlamaları, Gacoların Çingene kavimleri üzerinde tam egemenlik kurduğu ve Çingenelerin bağılı Çingenele haline geldikleri durumlarda mümkün olabilmiştir.

Tek bir savaşçı Gaco kavmine bağlanan bağılı Çinge-

ne kavimleri hem günlük yaşamlarında hem de efsanelerinde savaşçı Gacoların toplumu sınıflandırmak için kullandığı mevki sistemini kullanırlar. Hindistan'da bu şekilde savaşçı Gaco kavimlerine bağlı olarak yaşayan Çingene grupları; kendileri dışındaki daha yoksul veya kendileri ile aynı seviyedeki Çingene gruplarını, kast-dışı, dokunulmazlar olarak görürler. Üstelik bunu yaparken bağlı yaşadıkları savaşçı Gacoların kendilerini de kast-dışı olarak gördüklerinin farkındadırlar. Büyük bir çelişki içerisinde, tıpkı Gacoların kendilerine yaptıkları gibi diğer Çingene kavimlerini hakir görürler. Diğer Çingene kavimlerine dokunulmaz, mundar, kirli gibi sıfatlar yakıştırırlar²³⁶.

Ne var ki bunu yaparken onlarla kendileri arasına ciddi bir sınır koymadıklarını çok iyi bilmektedirler. Bütün yapmak istedikleri Gacoyla aynı dili konuşarak kendilerini Gacoya yaklaştırmaktır. Balkanların pek çok yerinde kendileri dışındaki grupların Çingene olduğunu, kendilerininse Gaco olduğunu iddia eden kardeşlerimizin durumu da aşağı yukarı böyledir. Bunların tarihleri iyi incelenirse, bir dönemde savaşçı Gacolar tarafından yarı-köle statüsünde, bağlı Çingeneler haline getirildikleri görülecektir.

Bu düşünce tarzı savaşçı Gacolar tarafından kendilerine bağlanmış Çingenelerin efsanelerine de yansır. Sindhi Müslüman askerlerinin müzisyenleri olan Langhalar kendi kökenlerini Rajput savaşçı klanına dayandırarak açıklarlar. Buna göre Rajput savaşçı gruplarına mensup iki kardeşten biri medreseye gider ve Urduca dilini öğrenir. Bir camide bir müzik alayına rastlar, bunları takip eder. On-

lardan kendisine çalgıcılık zanaatını öğretmelerini ister. Buna karşılık alayın üyeleri ancak Müslüman olursa kendisine zanaatlarını öğreteceklerini söylerler. Bunun üzerine Müslüman olur ve müzisyenliği öğrenir. O günden beri onun soyundan gelenler Sindhi askerleri için şarkı söyler ve onları eğlendirirler”.

Bu efsane çok büyük bir ihtimalle Rajput savaşçı Gacolarına bağlı müzisyen Çingencelerin bir başka savaşçı Gaco klanına geçişini anlatmaktadır. Vahim olan şey bunun hikaye boyunca Çingencelerin kendilerini Gacoların dilinden anlatmasıdır. Ne yazık ki müzisyen Çingenceleri, Gacoların gözünde düşük bir toplum olarak görüldükleri için kendi köklerini böyle bir efsaneyle gizleme yoluna gitmektedirler. Kendilerini Rajput klanına bağlı müzisyen Çingenceler yerine, müzik zanaatını öğrenmek için din değiştiren ve Sindhi askerleri için düğün müzisyenliği yapmaya başlayan savaşçı Gacolar olarak lanse etmenin daha üst bir statüye erişmelerini sağlayacağını ummaktadırlar. Ne yazık ki boş bir umuttur bu.

Savaşçı Gacolara bağlı halde yaşayan Çingencelerin durumu sürekli aynı biçimde kalmaz. Muhtelif nedenlerden dolayı herhangi bir Gaco grubu ile kurulan bağımlılık ilişkisi bir şekilde ortadan kalktığında Çingencelerin düşünce yapısında Gacoların etkisi de kırılmaya başlar. Bunlar ara dönemlerdir. Bağlı Çingencelerin farklı Gaco grupları ile de ticari ilişkiler kurduğu ama henüz tam manasıyla bağımsız Çingene kavimleri haline gelmedikleri bu ara

dönemlerde üretilen Çingene efsanelerinde, bir yandan eski düşünce alışkanlıklarının izleri görülürken bir yandan da farklı bakış açıları oluşmaya başladığı hissedilir.

Avrupa Romanları arasında anlatılan bir efsanede Çingencelerin bir zamanlar özgürce dolaşan kuşlar olduğundan bahsedilir, uzun bir kıtlık sonrası tahılla dolu bir bölge bulurlar. Burada artık uçamayacak derecede şişmanlayıncaya kadar yemek yerler ve göç mevsimini de bu yüzden kaçırdıktan kanatlarını kaybederler. Efsane, "Çingenceler bir gün kanatlarını geri alacak," sözüyle biter²⁴.

Efsane ilk bakışta, çoğu Gaco efsanesinde anlatılan Çingencelerin bugünkü durumlarının kendi açgözlülükleri sonucu olduğu iddiasını onaylar gibi gözükmektedir. Bir taraftan bu bakış açısı efsanenin içine karıştırılmışken, diğer taraftan Çingencelerin özgün bakış açısı da yansıtılarak, uzun bir açlık döneminin ardından zorunlu bir yerleşikleşmenin gerçekleştiği hatırlatılır. Efsanedeki tahılla dolu bölge uzun bir dönem bağlanılan Gaco grubunu simgelemekte ve bu bağlılığın sonuçlarına son derece eleştirel bir şekilde yaklaşılmaktadır. Hele hele Çingencelerin bir gün kanatlarını geri alacaklarının bir kehanet olarak ortaya atılması, efsaneyi üreten toplumun zihnindeki zincirleri kırmaya başladığını gösterir. Şüphesiz ki bir gün gerçekten özgür olacaklardır.

Gacolar, Çingencelerin yaşadıkları adaketsizlikleri haklı göstermek ve ürettikleri efsaneleri daha güçlü bir hale getirmek için onları kurumsal dinlerin kavramlarını kullanarak yeniden anlatmaya çok meraklıdırlar. Buna kar-

şılık Çingencer de kendilerine karşı anlatılan bu efsaneleri değiştirerek kendi bakış açılarını yansıtan kontra efsaneler üretirler. Bu kontra efsanelerde de doğal olarak Çingencelerin içinde yaşadıkları ülkenin dini hassasiyetlerinin izine rastlanabilir. Örneğin Romanlar arasında anlatılan bir efsanede, büyük bir katliamla karşı karşıya kalan Çingencelerden sadece iki kardeş kurtulur: Cin ve Gene. Onları kurtaran ise Hristiyan evliyalari St. George ve St. Vassil'dir²⁹. Bu efsaneyi anlatan atalarımız, Gacoların ıftıraları ile baş edebilmek için kendilerini Hristiyan azizleri tarafından kurtarılmış kutsal insanlar olarak takdim etmişlerdir.

Çingencer, çok geniş bir alanda Gacolar arasında anlatılan Hz. İsa'nın çivilerini yaptıkları ve bu yüzden lanetlendiklerini iddia eden efsaneye kendi karşı-efsaneleri ile cevap vermişlerdir. Alsace Çingenceleri arasında anlatılan bu efsaneye göre iki Yahudi kardeş vardır: Schmul ve Rom-Schmul. Kardeşlerden Schmul, Hz. İsa çarmıha gerilirken sevinmiş ve hiçbir şey yapmamıştır. Rom-Schmul ise Hz. İsa'yı kurtarmak için çabalamış, bunu başaramayacağını anlayınca çarmıha gerilme sırasında kullanılacak olan çivilerden birini çalmıştır. Rom-Schmul, Rom kavminin kurucusu olmuştur. Hz. İsa'nın çarmıha gerileceği çivilerden birini çaldığı için Rom-Schmul'a yılda bir kez çalmak helal kılınmıştır ve bu onun için günah

(239) Marešinskova, Hana, *Popov, Vecher, Myth as Process: SCHOLARSHIP AND THE GYPSY STRUGGLE: Action, Thomas, University of Hordfordshire Press, 2000; sf 82*

sayılmayacaktır²⁴⁰.

Çingenerlerin kendi efsanelerini dinsel kavramları kullanarak güçlendirmelerinin bir başka örneği M'allaemin Çingenerleri arasında görülebilir. Buna göre gökten yeryüzüne inen Adem Peygamber, metali ve metal işlemeye yarayan aletleri M'allaeminlere getirmiş, bunları kullanmayı ise Davut Peygambere öğretmiştir. Buna karşılık büyü M'allaeminlere veren ise Ehel Balhamar isimli şeytani bir halktır²⁴¹. Büyüye ilişkin aktarılan anekdot şüphesiz ki konunun cazibesini artırmaktadır. Diğer taraftan demirciliğin gökten inen kutsal bir kişi tarafından insanlara öğretilmesi pek çok halkın mitolojisinde olan bir temadır ve M'alleminler bunu İslami kavramlarla ifade etmişlerdir. Örneğin Buryatlar, göksel demirci Boshintoı'nın 2 oğlu olduğuna ve bu çocukların yeryüzünden kızlarla evlendiklerine, demircilerin onların soyundan geldiklerine inanırlar²⁴².

Özellikle 19. yüzyılda Roman Çingenerlerin uzak ataları arasında Hindistan Çingenerlerinin var olduğuna ilişkin tezlerin ortaya atılması ve bunların sözlü kültür yoluyla Çingenerler arasında yaygınlaşması Hindistan temasını işleyen efsanelerin eski efsanelerle karışarak yaygınlaşmasını sağlamıştır. 1960 yılında Şumnu'da Hint-Roma bağlantı-

(240) Croome, Francis Hinde; GYPSY FOLK TALES; Kessinger Publishing; sf xxx

(241) Corvello, Marielle, Villacorta; "They work to eat, They eat to work" M'allemin Craftsmen, Classification, and Discourse Among Bidan Nobility of Mauritania; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES; Rao, Aparna, Berlind, Joseph C.; Praeger Publishers; 2004; sf 144

(242) Woo, Chai Han; a.g.e. sf 2

su konusunda özel hassasiyeti olan bir Romandan⁽²⁴³⁾ derlenen efsanede, Sind adı verilen bir ülkede hükmeden büyük bir Rom kralından bahsedilir. Kralın adı Mar Amengo Dep'tir. Romano ve Singan isimli iki kardeşi vardır. Arap ordularının istilası sırasında burada bir savaş olur. İstilacılar memleketlerini Çingenerin başına yıkarlar. Bunun üzerine memleketlerinden uzaklaşan Çingener yoksul insanlar olarak ülkeler arasında dolaşmaya başlarlar. 3 kardeş yollarını ayırır ve her biri farklı bir yöne gider. Kimi Arabistan'a kimi Bizans'a kimi Ermenistan'a⁽²⁴⁴⁾.

Yine Hindistan temasını Çingenerle Büyük İskender'in ilişkileri üzerine anlatılanlarla birlikte işleyen bir efsanede, aynı zamanda Çingenerin hakkında anlatılan en çirkin hurafelerden birine de yanıt verilir. Gacolar arasında anlatılan ve Çingenerin Cın ve Ganc adlı ensest ilişki yaşayan iki kardeşin soyundan geldiğini ileri süren uydurulmuş efsaneye yanıt verme amacıyla geliştirilen karşı-efsanede Gacoların kavramlarının kullanılması ayrıca ilginçtir. Efsaneye göre Ganj'da yaşayan Çingenerin çok büyük bir şefi vardır. Tek oğlu olur ve adını Çen koyar. Aynı dönemde ülkeyi yöneten Hint kralının da tek bir kızı vardır ve ismi Gandır.

Bir gün bir büyücü büyük bir istilacının ülkeye yaklaşacağını ve kralın ailesini öldüreceğini söyler. Kızını korumak için Çingenerin şefine yollayan Hint kralı, Gan'ı kendi kızı gibi büyütmesini ve onun Hint kralının çocuğu olduğunu kimseye açıklamamasını rica eder. Bu isteğe

(243) Marzubakora, Elma, Popok, Vostok, a.g.e. sf. 87

(244) A.g.e. sf. 81

uyan Çingencelerin şefi Gan'ı alır ve kendi kızı gibi büyütür. Cin ve Gan birlikte büyürler. Evlilik çağları geldiğinde Cin, Gan'a aşık olur. Ne var ki onun kardeşi olduğunu sandığı için büyük vicdan azabı çekmektedir. Bu yüzden intihara teşebbüs eder.

Oğlunun acısına dayanamayan annesi ona gerçeği açıklar. Böylece Cin ve Gan evlenirler. Ne var ki Cin'in annesi, Cin ve Gan dışında kimse için aslını bilmediğinden gençlerin kardeşler arası evlilik yaptığı sanılır. Bir büyücü gençleri lanetler ve bu yüzden onların soyundan gelenler aynı yerde 2 kez su içemez ve aynı nehri bir yıl içerisinde 2 kez dolaşamazlar²⁴. Bu efsanenin Gaco versiyonundan farklı olarak Çingenceler tarafından anlatılan versiyonunda, Çingencelerin aslında bir yanlış anlamamanın kurbanı olarak lanetlendikleri vurgulanarak Gaco efsanesinde işlenen iftiralara yanıt verilir.

Çingenceler her ne kadar kendi ürettikleri efsanelerle Gacoların ürettiği efsane ve hurafelere yanıt vermeye çalışsalar da, Gacoların Çingencelerin hor görülmesini haklı göstermek için uydurdukları hurafeler daha yaygındır. Bu efsane ve hurafelerin etkisiyle yetişen çocuklar bizlerden korkmakta, Çingenceler de nesilden nesle aynı acıları çekerek büyümektedirler. Hurafelere karşı mücadele etmenin doğru yolu yeni efsaneler üretmek değil hain yalanların karşısına gerçeklerle çıkmaktır.

Hurafelerin Sırtında Yükselen Adaletsizlikler

Dünyanın her yerinde Gacoların Çingenceler hakkın-

da ortaya attığı hurafeler yüzünden büyük adaletsizlikler yaşanmakta ve insanlar acı çekmektedir. Bu adaletsizlikler hakkında sayısız örnek verilebilir. Farklı ülkelerde farklı boyutlarda adaletsizlik, ayrımcılık, ırkçılık ve hor görmelerle karşılaşılmaktadır. Bunların biçimi ve derecesi ülkeden ülkeye değişmektedir.

Kimi ülkelerde adaletsizlikler açıktan açığa uygulanmaktadır. Ayrımcılık gizli değildir, hatta kimi zaman kanunlar eliyle desteklenmektedir. Bu ülkelerde Çingencelerin kendi haklarını arayabilecekleri hiçbir kurum ve merci mevcut değildir. Buralarda Çingencelerin kendilerini dile getirebilecekleri, haklarını arayabilecekleri bütün kapılar kapatılmıştır. Dünyanın her yerinde bu özellikte çok fazla ülke olmasına rağmen birkaç tanesi hakkında bildiklerimizi paylaşmayı bu çalışma için yeterli görüyoruz.

Somali'de Çingencelerin hayvan ya da arazi sahibi olmaları kesinlikle yasaklanmıştır. Hiçbir şekilde siyasete atılamazlar ve iş dünyasına girmeleri kabul edilmez. Burada yaşayan pek çok Çingene kavmi adeta geleneksel meslekleri yapmaya mahkum edilmişlerdir. Örneğin Yibir Çingencelerinin in sahil kasabalarında yaşayanları sadece balıkçılık ve demircilik yapabilir. Bunun dışında çalışabilecekleri alanlar temizlikçilik, mezarcılık, berberlik, kunduracılık ve metal zanaatı gibi geleneksel mesleklerden ibarettir²⁴⁶.

Bangladeş'te Müslüman ve Hindu Çingencelerin kendilerine tahsis edilen yerleşim bölgeleri dışında ev alma-

(246) Farah, İbrahim; THE YIBIR IN SOMALIA: A PLIGHT OF A CASTE GROUP, Institute of Diplomacy and International Studies University of Nairobi; 2006; sf 7

ları veya kiralamaları yasaklanmıştır. Çoğu yerde Çingencilerin mezarlıkları ve dini mekanları Gacolarınkinden ayrılmıştır⁽²⁴⁷⁾. Müslümanlar arasında ibadet yerlerinin ayrılması uygulamasına daha az rastlanmaktadır. Buna karşılık Hindu Gacoları için berberlik ve süt satıcılığı yapan Çingencilerin Gaco evlerinin kapısına kadar yaklaşmalarına izin verilmektedir. Genel olarak Çingencilerin Gacoların evlerinin içine girmesine izin verilmemektedir⁽²⁴⁸⁾.

Afrika'nın Sahel bölgesinde yaşayan Wolof toplumunun arasında yaşayan Neeno Çingencilerinin toprak sahibi olma hakları yoktur. Politik veya askeri hiçbir etkinliğin içerisinde yer alamazlar⁽²⁴⁹⁾. Buna karşılık Wolof toplumunda yaşayan ev kökleri ve savaşçı köklerin dahi toprak sahibi olma hakkı vardır⁽²⁵⁰⁾. Geers Gacoları için Çingenciler, kirlili, açgözlü, kaba ve geveze insanlardır. Geers Gacolarının bu bakış açısına karşılık Neeno Çingencileri zanaat konusundaki yetenekleri ile gurur duyarlar⁽²⁵¹⁾.

Kimi ülkelerde Çingencilerin karşı karşıya kaldığı sorunlar gizli kapaklı bir biçimde ortaya konulmaktadır. Çoğunlukla anayasa ve yasalarda Çingencileri dışlayan herhangi bir madde bulunmaz. Ayrımcı, ırkçı veya aşağılayıcı bir muamele ile karşılaşan bir Çingene hakkını aramak için çeşitli kurumlara başvurabilir. Sonuç her zaman olumlu olmasa da bu kurumlara başvurabilme hak-

(247) Indian Institute of Dalit Studies: CASTE-BASED DISCRIMINATION IN SOUTH ASIA: 2008; www.idsa.org; sf52

(248) Indian Institute of Dalit Studies: CASTE-BASED DISCRIMINATION IN SOUTH ASIA: 2008; www.idsa.org; sf53

(249) Tang, Patricia a.g.e. sf 48

(250) A.g.e. sf 48

(251) A.g.e. sf 52

kının varlığı bile önemlidir. Bu tip ülkelerde problemler esas olarak binlerce yıl içerisinde Gacoların zihnine işlemiş olan yanlış düşüncelerden kaynaklanır. Bireyler veya bazı kurumlar Çingencelerin toplumsal hayattan dışlanmasına yol açan çeşitli eylemler içerisinde olabilirler. Hatta kimi yerlerde aşırı şiddet eylemleri dahi görülebilir. Bu kategoride yer alan ülkeler arasında çok ciddi derece farklılıkları olduğunu vurgulamakta fayda vardır.

Angola'da yaşayan Thwa Çingenceleri, Gacolar tarafından her vesileyle hırsızlık ve büyücülükle suçlanmaktadır. Her olayda suçlu olarak ilk akla gelen Thwa Çingenceleri olmaktadır. Gacolar için Thwa Çingenceleri ile evlenmek kesinlikle kabul edilemez. Bir Thwa ile ilişki kuran Gaco kendi inancına göre temizlenebilmek için çeşitli ayinler yapmak zorundadır. Gacolar için Thwa Çingenceleri ile evlenmek çok ciddi bir tabuyken Thwalar gibi tabiatı koparılmış Tabiat İnsanları olan Timba ve Koroko kavimleri ile Thwalar arasında her zaman evlilikler yaşanmaktadır²².

Kenya'daki Waata Çingenceleri ile Gacolar arasında evliliklerin yaşanması günümüzde hala Gacolar tarafından kabul edilmemektedir. Kimi zaman bu konuda istisnalar görülsa de istisnalar kaideyi bozmamaktadır. Waata Çingenceleri ile Sakute devocileri arasında zaman zaman evlilikler yaşanmaktadır. Ama bu evlilikler 1960'larda Sakuterler Shifta savaşı sırasında hayvanlarının büyük bölümünü kaybedip Gaco konumları sarsıldıktan sonra mümkün olabilmıştır. Bantu ya da Boran Gacolarından ge-

(222) Bollig, Michael a.g.e. s/ 212

lip yoksulluğa düşmüş bazı aileler de Waata Çingencelerinin arasında yaşamakta ve aralarında evlilikler yapabilmektedir. Gaco konumlarını koruyan ailelerle Çingencer arasında yaşanan çok nadir evlilikler olsa da, Gaco toplumunun büyük çoğunluğu halen bu evlilikleri onaylamamaktadır²⁵³.

Ruanda'da da Twa Çingencelerinin yemek yemesi için ayrı mabazemeler kullanılmaktadır. Burada bir Çingencenin yemek yediği tabaktan bir daha Gaco yemek yemez. Bu yüzden yemek takımları ayrılır. Bu uygulamanın sebebi Ruanda'da Gacoların, Çingencelerin ve Tabiat İnsanlarının doğuştan kirli olduğuna inanmasıdır²⁵⁴. Ruanda'da Hutu ve Tutsi Gacoları arasında yaşanan iç savaş sırasında her iki grup da Twa Çingencelerini kendilerine kurban olarak seçmişler ve pek çok Twa Çingencesi bu gruplara bağlı savaşçı grupları tarafından katledilmiştir.

Tamang Gacoları Kani Çingencelerinin dokundukları kapları yıkarlar ve onların evlerine girmelerine izin vermezler. Tamanglar, Kani Çingencelerinin elinden yemek yemez, su içmezler. Kami ve Tamanglar arasında evlilik yasaklanmıştır²⁵⁵.

Çingencelerin yaşadıkları problemler yukarıda örneklerini verdiğimiz her iki kategorideki ülkelerde de can yakmaktadır. İstisnasız her yerde çeşitli toplum kesimlerinde yaygın olan önyargılar ve doğru olarak kabul edilen ipe sapa gelmez hurafeler yüzünden Çingencer arasında

(253)Agc. sf 214

(254)Taylor, C. Christopher; a.g.c. sf 358

(255)Holmberg, David; a.g.c. sf 128

işsizlik, yaşadıkları ülkelerdeki işsizlik oranının çok üstüne çıkmakta, Çingenerler kendilerini geliştirebilmelerine imkan sağlayacak çeşitli olanaklardan yoksun kalmaktadırlar. Belki de bu yüzden Çingenerler dünyanın her yerinde fukaralıkla özdeşleşmektedirler.

Tarihe Katkılarıyla Çingenerler

Çingenerler pek çok hizmet ve zanaatı çok uzun tarih devirlerinden beri icra eden, icat eden, yaygınlaştıran ve dünyaya tanıtan evrensel millettir. İnsanlık tarihine yapmışımız katkılara öncelikle bu açıdan bakulmalıdır. Bizi yok sayan, görmezden gelen, doğuştan kirlî ve mundar olarak kabul eden herkes, bu zanaatların ve hizmetlerin olmadığı bir dünyanın nasıl bir yer olacağını kendisine sorsun. Gaco medeniyeti hırs, savaş ve intikam üzerinde yükselirken, Çingene kavimleri Gaco medeniyetine paralel barışçı bir medeniyet geliştirmişlerdir. Ne yazık ki Çingenerlerin tarihe katkıları çoğunlukla görmezden gelinmiştir.

Çingene Uygarlığı temelde zanaata dayanır. Zanaatların keşfedilmesi, keşfedilmiş zanaatların geliştirilmesi ve farklı bölgeler arasında yaygınlaştırılması, tarihin çeşitli dönemlerinde Çingenerler tarafından insanlığa sunulmuş bir katkıdır. Unutulmamalıdır ki bu temel zanaatlar günümüzün ileri sanayisinde kullandığımız pek çok unsurun temelini teşkil etmektedir. Farklı Çingene kavimleri tarihin her döneminde birbirleriyle ilişki içerisinde zanaatlarını geliştirmişler ve yaygınlaştırmışlardır. Ne yazık ki Çingenerlerin bu konuda insanlığa sunduğu büyük katkılar konusunda yeterli araştırma yapılabilmemiş değildir. Yine

de mevcut bilgilerden Çingene Uygarlığının ulaştığı noktada konusunda genel bir bilgi edinme şansımız mevcuttur.

İnsanlığın en eski yerleşik medeniyetlerinden olan İndus Medeniyetinde özellikle zanaat temelli faaliyetler konusunda Çingencelerin önemli bir katkısının olduğu pek çok uzman tarafından savunulmaktadır. Bu medeniyetin ürettiği gelişmiş zanaat ürünlerini Arap dünyası ve Mezopotamya'ya taşıyanlar büyük ihtimalle Çingenceler olmuşlardır²⁵⁶. Kimi uzmanlar İndus Medeniyetinde üretilen metal zanaat ürünlerinin bu kadar geniş bir alana, Gacolara, ait askeri veya sivil organizasyonlar olmaksızın yayılmasının ancak Çingencelerin devreye girmesi ile mümkün olabileceğini düşünmektedir²⁵⁷.

İndus Medeniyeti ve Çingenceler arasındaki bağlantı ile ilgili daha somut kanıtlara da ulaşılmıştır. Hindistan'ın ünlü Cire Perdeu zanaatı günümüzde her türlü metal işlemenin ustaları olan Dhokra Çingenceleri tarafından icra edilmektedir. Dhokra adıyla anılan ve son derece estetik bir biçimde işlenmiş Dhokra heykelticiklerinin en eski örneklerine İndus Medeniyetinin sınırları içinde yer alan Mohenjo Daro yerleşiminde rastlanılmıştır²⁵⁸. Bu ör-

(256) Rao, Aparna: a.g.e, sf 2

(257) Wright, Rita. P. Context of Specialization: V. Gordon Childe and Social Evolution: CRAFT SPECIALIZATION AND SOCIAL EVOLUTION IN MEMORY OF V. GORDON CHILDE; Childe, Vere. Gordon, Wailes, Bernard; Science Press; The University of Pennsylvania Museum; 1996; sf 126

(258) Smith, David, Konchaz, Rajesh; The Dhokra Artisans of Bankura and Durgapur, West Bengal: A Case Study and Knowledge Archive of Technological Change in Progress; ADVANCED CONTROL STRATEGIES FOR SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS; Kopardi, P; Elsevier Ifac Publications; 2005; sf 3

neklerden olan 4.500 yıllık dans eden kız heykeli belki de Çingencer tarafından ortaya konulan en eski zanaat ürünlerinden biri olarak düşünülmelidir. Günümüzün imal edilmiş Dhokra zanaat ürünleriyle Indus Medeniyetinden bugüne kalanlar arasındaki benzerlik gerçekten düşündürücü bir durumdur.

Başka bölgelerde de, Çingencelerin zanaatların yaygınlaşması konusunda oynadıkları role ilişkin birtakım deliller keşfedilmiştir. MÖ. 2.000-1.200 yılları arasında İrlanda'da çeşitli bronz aletleri üreten ve yerleşim birimleri arasında dolaşarak ürettiklerini satan Çingene kavimlerinin varlığına dair kimi deliller bulunmuştur²⁵⁹. Güney Hindistan'daki kimi zanaat ürünleri, özellikle demir kullanılarak yapılmış materyaller, adeta bir elden çıkmış gibidir. Farklı bölgelerde karşılaşılan bu ortaklık büyük ihtimalle demirci Çingencelerin yerleşim bölgeleri arasında dolaşarak icra ettikleri zanaatlarının bir işaretidir²⁶⁰. Bal kanlar ve Tuna nehri civarında bronz kullanılarak yapılmış zanaat ürünlerinin yaygınlaşmasında Çingencelerin önemli bir katkısı olduğu fikri uzun zamandan beri tartışılmaktadır. Kimi eleştiriler ileri sürülmüş olsa da, bu süreçte Çingencelerin bir şekilde etkide bulunmuş olabileceği bürünüyle reddedilememektedir²⁶¹.

(259) Flanagan, Laurence: ANCIEN IRELAND: LIFE BEFORE CELTS: St Martin's Press: 1998; sf 131

(260) Rao, Aparna; a.g.e; sf 2

(261) Gibson, D. Blair: Death of a Salesman: Childe's Itinerant Craftsman in The Light of Present Knowledge of Late Prehistoric European; CRAFT SPECIALIZATION AND SOCIAL EVOLUTION IN MEMORY OF V. GORDON CHILDE; Childe, Vew, Gordon, Wailles, Bernard; Science Press; The University of Pennsylvania Museum;

Yakın zamanda yapılan bir araştırma, Güneydoğu Asya'da yeşim taşından yapılmış zanaat ürünlerinin yaygınlaşmasına aracılık eden göçebe zanaatçıların varlığını ortaya koydu. 5.000 yıl kadar önce yeşim taşı hammadde-sini Tayvan'dan alan bir göçebe zanaatçı kavim, Vietnam, Tayland, Malezya ve Filipinler'de dolaşmış; gittiği yerler-de hammaddeyi işleyip çeşitli süs eşyaları ve mücevher-ler hazırlamıştı. Bilim adamlarını hayretler içinde bırakan şey ise bu göçebe zanaatçı kavmin Güney Çin Denizi'nde 3.000 km'lik bir yol boyunca hareket edebilmiş olmasıydı²⁶². Muhtemelen yerleşik tarımcı Gaco gruplarının en zengin unsurlarına, imal ettikleri yeşim taşı takıları sunan söz konusu Çingene kavminin 5.000 yıl önce bu kadar geniş bir alanda hareketli bir yaşam sürdürmesi, Çingene evrensel milletinin ulaştığı barışçıl medeniyet seviyesi hakkında bir fikir vermektedir.

Arkeologlar Girit'te yapılan kazılarda bir takım bronz eserler buldular. Bu eserler incelendiğinde yerli olmayan bazı özellikler taşıdıkları anlaşıldı. Büyük ihtimalle Giritli olmayan göçebe zanaatçılar, Çingenciler veya Çingenciler-den etkilenmiş, onların tarzlarını benimsemiş yerli zanaatçılar tarafından yapıldıkları kanaatine vardılar²⁶³. Yine bir dizi arkeolojik bulgu Girit'te fildişinden çeşitli süs eşyaları üretip bunları satan Çingencilerin varlığına işaret et-

1996:af 108

(262) Barry, Carolina: Jade Findings Reveal Ancient S.E. Asian Trade Route; NATIONAL GEOGRAPHIC; 20 November 2007

(263) Hoffman, Gail L: Imports and Immigrants: Near Eastern Contact With Iron Age Crete; University of Michigan; 1997; sf 155

mektedir²⁶⁴. Ege denizini çevreleyen coğrafyalarda Çingencilerin zanaat ürünlerinin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynadığını gösteren çok farklı bulgulara rastlanmıştır. Banışçı karakterleri sayesinde sınırlar arasında rahatça hareket edebilen atalarımız, medeniyetimizin ürünlerini çok geniş bir coğrafyada yaygınlaştırmıştır.

Çingene kültürü Tabiat İnsanlarının kültürünün yeni ihtiyaçlar doğrultusunda zenginleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Böylece Tabiat İnsanlarının kültüründe yer alan pek çok unsur Çingene kültüründe yaşamaya devam etmiştir. Dünyanın farklı bölgelerindeki Çingencelerin günlük hayatlarının pek çok farklı noktasında müzik ve dansa yer vermeleri, tabiat insanların kültürlerini devam ettirmeyi başarmış olmalarının bir sonucudur.

Çok küçük yaşlardan itibaren müzik ve dansla iç içe yetişen Çingencelerde ritim duygusu ve müzik kulağı gelişir. Doğal olarak pek çok Çingene kavmi müzik ve dansın merkezinde yer aldığı eğlence sanatlarında ustalaşmışlardır. Çingencelerin eğlence sanatlarında oynadıkları rol çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Her devirde müzisyenleri, dansçıları, aktörleri küçümseyenler her nasılsa onlarsız da yapamamışlardır. Her zaman sanatkarlar arasında en fazla hor görülenler Çingene sanatçılar olmuş, buna karşılık en geniş kitlelere sanatı sevdirenler yine Çingene sanatçılar vasıtasıyla sevdirmişlerdir.

Çingenceler eğlence kültürüne Tabiat İnsanlarından devraldıkları hayvan eğitimi bilgisini katarak, çeşitli hayvanlarla eğlence amaçlı performanslar sergilemişlerdir.

Maymun, yılan, ayı ya da at gibi hayvanları eğiterek bunlarla hayranlık uyandıran gösteriler hazırlayan Çingene ustalar, dünyanın çok farklı coğrafyalarında efsanevi bir üne sahip olmuşlardır.

Hayvan oynatan Çingene ustalarının izine arkeoloji hiç beklenmedik bir zaman ve yerde rastlamıştır. Günümüzün İtalya'sında yapılan kazılarda Etrüsklere ait bir takım eşyalar bulunmuştur. Bu eşyaların üzerine ayı oynatan hayvan terbiyecisi zanaatçıları tasvir eden resimlerin işlendiği görüldüğünde bilim dünyasında büyük bir şaşkınlık ortaya çıkmıştır. 2.800 yıl öncesinin İtalya'sında geleneksel bir Çingene mesleğinin izlerine rastlamak eğlence alanında Çingenelerin ne kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunun en açık ispatıdır⁽²⁶⁵⁾.

Ayıların eğitilerek gösterilerde kullanılması günümüzde çok geniş bir coğrafyada Çingeneler tarafından eğlence sanatlarında kullanılan bir tekniktir. Bangladeş ve Hindistan'da ayı oynatıcılık yerel folklorun bir parçası durumundadır⁽²⁶⁶⁾. İlginç bir biçimde Etrüsk işlemlerinde karşımıza çıkan ayı oynatıcısının kullandığı teknik günümüzde bu işle uğraşan Çingene kavimlerinin tekniklerine neredeyse birebir benzemektedir.

Eğitilmiş hayvanların Çingeneler tarafından sahne sanatlarında kullanılmasının tek örneği ayı oynatıcılık değildir. Bunun yanında yılan ya da maymun eğiticilerinin

(265) Aparna. Rao: a.g.e: sf 3

(266) Krishnaiah, S. A; Animal Performances: SOUTH ASIAN FOLKLORE; Mills, A. Margaret, Claus. Peter J. Diamont, Sarah; Routledge: 2003; sf 19

adını anmadan geçmek olmaz. Özellikle yılan oynatıcılar, yüz binlerce yıl boyunca tabiatla kurulan doğrudan ilişki içerisinde öğrendikleri bilgiler sayesinde bu çok zor zanaatı icra edebilmektedirler.

Hindistan'da farklı Çingene kavimleri tarafından yapılan yılan oynatma şovu hem yerli halkın hem de turistlerin ilgisini çektiği için, Çingene kavimleri için önemli bir gelir kaynağı durumundadır²⁶⁷. Yılan oynatıcılığı zaman içerisinde Hindistan kökenli Çingene kavimleri tarafından dünyanın başka bölgelerine doğru taşınmıştır.

Eski çağlara ait çeşitli kaynaklarda eğlence sanatlarında çalışan Çingenelerin varlığından bahsedildiğini görebiliriz. En eski Hint metinlerinden olan Mahabharata'da aktif bir biçimde eğlence sektöründe çalışan Çingenelerin varlığından bahsedilmesi çok anlamlıdır²⁶⁸. Eski Yunan medeniyetinde Çingene sanatçılar, yerleşim merkezleri arasında dolaşarak çeşitli performanslarını sergilemişlerdir. Tarihi kayıtlarda büyük Yunan filozofu Sokrates'in Çingencelerin gösterilerini hayranlıkla izlediğinden bahsedilir²⁶⁹. MÖ. 8-11 yüzyıllarda yazıldığı düşünülen Tamil Tolkaappiyam metinlerinde müzisyenler, dansçılar ve tiyatrocular olarak Çingencelerin adının anıldığını görürüz²⁷⁰.

Geleneksel eğlence sanatları içerisinde haklı bir üne sahip olan gölge oyununda, en başından beri Çingene ustaların çok önemli bir rolü olmuştur. Anadolu topraklarında çok yaygın olan Karagöz-Hacivat gölge oyunu Or-

(267) A.g.e. sf 18

(268) Apurva Rao a.g.e sf 2

(269) A.g.e. sf 3

(270) A.g.e sf 2

manlı İmparatorluğu döneminde büyük ölçüde Çingene ustalar tarafından sahnelenmiştir. Çoğu oyun metinlerinde Çingene dillerinden olan Romanes kökenli sözcüklere rastlamamız bu nedenledir. Hatta kimi oyun metinlerinde gölge oyununun başkarakteri olan Karagöz, kendisinin Çingene olduğunu söyler.

Hacivat: Fransızca bilir misin?

Karagöz: Bilirim.

Hacivat: Vönezisi.

Karagöz: Yandı yorganın eskisi.

Hacivat: Şu halde Çingence bilir misin?

Karagöz: Süt be süt.

Hacivat: Öyleyse uçlan.

Karagöz: (atlar) Soskiros.

Hacivat: Ben ne diyeceğim?

Karagöz: Somborloskeros.

Hacivat: Bu ne din kelamı ve ne dil lisanı?

Karagöz: Çingene işi.

Hacivat: Anlamadım.

Karagöz: (hafifçe) Çingene.

Hacivat: Çengelde mi?

Karagöz: Hayır sınıkta asılı.

Hacivat: Doğru söyle siz kimlendensiniz?

Karagöz: Biz Unkapanı'nda elek yapar elek satırız¹

Hacivat: Siz Unkapanı'nda börek yapar börek mi satarsınız?

Karagöz: Sen de benden Zeyrek'te bir tokat yer misin (vurur)?

Hacivat: Karagözüm doğru söyle siz kimlendensiniz?

Karagöz: Çiinn... gaa... neee... (vurur). Bizim Çingene-
neliği meydana vuruncaya kadar uğraştı.

Hacivat: Aman Karagözüm sen Çingene değilsin.
sana Çingene diyenler bühtân ederler, senin ahlakın
Çingene'dir.

Karagöz: Milletin dilini tutamazsın ki, yalan yanlış
derler.²⁷¹

Çingeneklerin Tabiat İnsanlarının kültüründen devral-
dıkları unsurlar arasında belki de en önemlisi doğal iyi-
leştirme yöntemleridir. Çeşitli doğal maddeler kullanıla-
rak üretilen ilaçlar ve tedavi yöntemleri geçmişte ve gü-
nümüzde pek çok yoksul insan için hayat kaynağı ol-
muştur. Bangladeş'te yaşayan Bede Çingeneklerinin üret-
tiği panzehirler, zehirli yılan saldırılarının çok yaygın ol-
duğu Bangladeş'te pek çok insanın hayatını kurtarmıştır.
Bangladeş'te yaşayan milyonlarca yoksul insan modern
ubbin imkanlarını kullanamayacak kadar yoksul olduk-
ları için tedavi ihtiyaçları Bede Çingenekleri tarafından
karşılanmaktadır²⁷².

Arap göçlerinin Çingenekleri olan Slayblar doğal teda-
vi konusunda büyük bir ustalığa sahiptirler²⁷³. Özellikle
göl koşullarının insan üzerinde yarattığı olumsuz etkileri
gidirmenin bin bir tekniğini öğrenmiş ve binlerce yıl bo-
yunca uygulamışlardır. Slayb Çingenekleri halk hekimliği-

(271) <http://www.karagoz.net/hammam.htm>

(272) Beaudin, Jos Vanc A New Research Culture For The Marginalised In
Bangladesh: IAS NEWSLETTER: 43 Spring 2007: s16

(273) Jablon, Jibrail S: THE BEDOUINS AND THE DESERT AS-
PECTS OF NOMADIC LIFE IN THE ARAB EAST: State Univer-
sity of New York Press 1993: s1427

ni bir meslek olarak yapmanın ötesinde çoğu zaman gönüllü sağlık ekipleri olarak faaliyet göstermişlerdir. Özellikle savaş zamanlarında buldukları yaralıları veya çölde kaybolan yabancıları kendi kamp alanlarına götürerek tedavi etmiş ve onları sağlıklarına kavuşturmuşlardır²⁷⁴.

Çingenerin insanlığa katkısının temeli, Tabiat İnsanlarının kültürünün yeni ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesidir. Bu şekilde yaratılan eğlence sanatları ile insanların ruhları, halk hekimliği ile bedenleri tedavi edilmiştir. Aynı şekilde günlük yaşamın devamı için olmazsa olmaz olan tüm Çingene zanaatları tarihin her döneminde Tabiat İnsanlarının bilgeliliğinin yeni çağlara taşınması ile hayat bulmuşlardır.

Kentleşme ve Sanayileşme Süreci:

Çingener İçin Yeni Bir Başlangıç

Modern sanayinin gelişmesi, üretimin fabrikalarda makinelerle yapılmaya başlanması, kurlarda yaşayan nüfusun dünya genelinde hızla kentlere akmaya başlaması, toplum hayatında büyük değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Geçmişte Çingener tarafından sunulan pek çok hizmetin Gacolarla ait kurumlarda sunulmaya başlanması, Çingener tarafından üretilen zanaat ürünlerinin fabrikalarda seri bir biçimde üretilmeye başlanması bizlerin yaşamını alt üst etmiştir.

Sanayinin yaygınlaşmasından sonra dünya genelinde Çingener, tıpkı uzak atalarımız olan Tabiat İnsanlarının Gacolar tarafından tabiatı koparıldıkları zaman olduğu

gibi, açlıkta karşı karşıya kalmıştır. Ne var ki uzak ataları-
mızın Çingene Usulü Geçim Yolları'nı geliştirerek hayata
rutunmayı başarmaları gibi, sanayinin gelişiminden son-
ra da alternatif yollar geliştirilmiş ve Çingene Usulü Ge-
çim Yolları'nı kent yaşamına ve sanayi toplumuna uyar-
layarak Çingene kavimlerinin yaşamlarını sürdürebilme-
si sağlanmıştır. Örnekler konunun daha iyi anlaşılması-
na yardımcı olacaktır.

Asıl meslekleri kalaycılık olan İrlanda Çingenceleri, mes-
lekleri geçersiz hale gelince kentlere yerleşmeye başladılar.
Hurda toplayarak, ucuza temin ettikleri çeşitli ürünleri iş-
portada satarak geçimlerini sağlamaya çalıştılar²⁷⁵. Günü-
müzde İrlanda'da bunların yanı sıra asfalt dökme işinde
Çingenceler istihdam edilirler. Kağıt, demir ve bakır top-
layarak geri dönüşüm sürecine katılırlar²⁷⁶. Asıl meslek-
leri kalaycılık olan İspanya'nın Quinquis Çingenceleri²⁷⁷
mesleklerinin kaybolmasından sonra işportacılığa başla-
mışlardır. Günümüzde giysi ve çeşitli tuhafiyeye ürünleri
satarak geçimlerini temin etme yoluna gitmektedirler²⁷⁸.

Geleneksel olarak nalbantlık, bıçak bileyiciliği gibi ge-
leneksel zanaatlarla uğraşan Reiziger Çingenceleri sanayi-
nin gelişimi ile beraber mesleklerini yitirmişlerdir²⁷⁹. Gü-
nümüzde hurda arabaların, ikinci el araçların içinde yanı
göçebe olarak yaşayan Belçika ve Hollanda'nın Reiziger-

(275) Kearns, Kevin C. Irish Travellers: An Itinerant Population in Transi-
tion, ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOG-
RAPHERS, Vol 67, No 4, December 1977, sf 542

(276) Phillips, David J. a.g.e. sf 447

(277) France, August THE GYPSIES, Blackwell Publishing, 1995, sf 299

(278) Phillips, David J. a.g.e. sf 448

(279) France, August a.g.e. 2005, sf 253

leri ucuz kıyafetler satarak yaşamlarını sürdürmektedirler²⁸⁰. Ayrıca araba alım-satım işiyle de ilgilenmektedirler.

Geleneksel mesleklerini bırakan Macar Çingencelerinin büyük bir bölümü inşaat işleriyle uğraşmaya başlamışlardır²⁸¹. Buna karşılık oldukça özgün bir tarza sahip olan müzisyenler geleneksel mesleklerini korumuşlar ama yeni dönemin ihtiyaç ve beğenileri doğrultusunda sanatlarını geliştirmişlerdir²⁸².

Balkanların farklı bölgelerinde yaşayan ve geleneksel meslekleri ahşap malzemeden çeşitli ev gereçleri imalatı olan Rudari Çingenceleri, ürünlerinin köylüler arasında talep görmemeye başlamasıyla yeni geçim yolları aramak zorunda kalmışlardır. Tarım işçiliği, mevsimlik olarak farklı bölgelerde geçici işlerde çalışmak ve halı ticareti uzun yıllar Rudarilerin yeni geçim kaynakları olacaktır²⁸³. Rudarilerin bir bölümü ise mesleklerini tümüyle kaybederek ücretli fabrika işçileri haline gelmişlerdir²⁸⁴.

Afrika Çingene kavimlerinden Mallaeminlerin önemli bölümü kentlere yerleşmeye başlamışlardır. Halen köylerde yaşayanların bir bölümü kendilerine ait küçük bahçelerinde tarım yapmakta, küçükbaş hayvan beslemektedir. Kentlere yerleşenlerin arasından şanslı olanları otomobil tamirciliği, elektrikli ev aletleri tamirciliği ve berberlik yaparak geçinmektedirler. Daha yoksul olanla-

(280) A.g.e. sf 448

(281) Bryman, Edman Doane, a.g.e. sf 362

(282) A.g.e. sf 363

(283) Achim, Viorel; THE ROMA IN ROMANIAN HISTORY: Central European University Press; 2004; sf 148

(284) A.g.e. sf 148

nı ise hizmetçilik, liman işçiliği ve tarım işçiliği yaparak geçimlerini sürdürmektedirler. Kadınlar genellikle evlere temizliğe gitmekte veya güzellik salonlarında berberlik yapmaktadırlar. Geçmişte M'alleminlerin bağlı olarak çalıştığı Gacolar kimi zaman kendi hizmetlerine çağırabilmektedir²⁸⁵. Nyamakalaw Çingenelelerinden bazıları ek iş olarak tarımla uğraşmaya başlamışlardır. Sömürgeci dönemden önce hiç tarım yapmadıklarını vurgularlar da, günümüzde imkan buldukça başkalarının arazilerinde tarım işçisi olarak veya kendi küçük arazilerinde tarım yaparlar²⁸⁶.

Japon Çingeneleeri Burakuminler geçmişte ölü yıkama, deri tabaklama, deri işçiliği ve kasaplık gibi işler yaparlarken, günümüzde bu meslekler büyük ölçüde ortadan kaybolmuşlardır. Buna karşılık Burakuminlerin, Gacoların gözündeki düşük statüsü değişmemektedir²⁸⁷. 1960'lı yıllarda Japon devleti çok kapsamlı bir asimilasyon projesini yürürlüğe sokmuştur. Bu kapsamda 33 yıl boyunca 12 milyon yen harcanarak Burakuminlerin yaşam standartlarında gözle görülür bir iyileşme sağlanmış ve çıkarılan kanunlarla ayrımcılık bir suç haline getirilmiştir. Yine de gelenekçi Japon Gacoları için özellikle evlilik ve işe almalarda Burakumin olmak halen olumsuz bir etken durumundadır²⁸⁸. Günümüzde Japon Çingenelelerinin %

(285) Cervello, Marielle Villacorta; a.g.e. sf 136

(286) McNaughton, Patrick; a.g.e. sf 4

(287) Nazzari, Dhanini, Chakravarty; The Myths of Japanese Homogeneity; CHINA REPORT; 40; 311; 2004; sf 313

(288) <http://www.ihru.org/uncohability-japan-discrimination-against-burakumin>

9'u devlet kurumları ve belediyelerde çalışmaktadır. Ne var ki bunların büyük bölümü düşük statülü işlerdir ve belediyede çalışanların büyük çoğunluğu çöp toplayıcılığı yapmaktadır²⁸⁹. Kentsel alanlarda Burakumin kimliklerini gizleyerek sosyal yaşama daha yoğun bir biçimde katılabilmektedirler. Buna karşılık kırsal bölgelerde dışlanma daha canlıdır²⁹⁰.

Türkiye Çingenceleri sanayileşme süreci ile birlikte büyük ölçüde geleneksel meslekleri ile geçinemez hale geldiler. Sepetçiler, elekçiler, kalaycılar, at yetiştiricileri, demirciler ve tüm diğer Çingene mesleklerinin icracıları farklı geçim yolları bulmak durumunda kaldılar. Özellikle kentlere yerleştildikten sonra sabit ve sürekli mesleklerin yerini, geçinebilmek için yapılan her türlü aktivite aldı. Sanayinin en zahmetli ve en düşük gelir getiren kollarında çok sayıda Çingene, işçi olarak istihdam edildi.

Kalaycılar, ayıcılar ve elekçiler gibi geleneksel meslekleri tümüyle ortadan kalkan Çingene grupları büyük bir yoksulluk içerisine düştüler. Büyük bir bölümü hurda ve kağıt benzeri katı atıkları toplayarak geri dönüşüm ekonomisinin içerisine girdi. Demircilerin küçük bir bölümü yerleşik demirciler olarak mesleklerini sürdürseler de zaman içerisinde büyük bölümü mesleklerini kaybetti. Bazı büyükşehirlerdeki sepetçiler toplu olarak çiçekçi oldular. Özellikle büyükşehirlerde çiçek satanlar sepet-

(289) Gogineni, Babu: *The Buraku People of Japan*; INTERNATIONAL HUMANIST NEWS; December, 2006

(290) Anand, Meena; *Dalit Women: Fear and Discrimination*; LIBERATION AND SOCIAL ARTICULATION OF DALITS; Chandra. Ramesh; Chawla Offset Press; 2004; sf 137-138-139

çi Roman Çingeneleridir. Müzisyen Çingenelerin büyük bölümü gelişen koşullara uyum sağlayarak mesleklerini sürdürdüler.

Türkiye Çingeneleri arasında kimi gruplar yılın belli dönemlerinde fabrikada ücretli işçi olarak çalışırken diğer zamanlarında katı atık toplama, hurdacılık, ayakkabı boyacılığı, tarım işçiliği, inşaat işçiliği gibi alanlarda çalışabilmektedir. Trakya Bölgesi'nde bazı fabrikaların üretim talebi mevsimlere göre değiştiği için mevsimlik üretim yaptığı ve bu fabrikalarda esnek çalışma sistemine daha kolay uyum sağlayabilecek durumda olan Çingenelerin çalıştığı belirtilmektedir.

Tüm bu örneklerde Çingene Usulü Geçim Yolları'nın belkemiğini oluşturan zanaat üretiminin modern sanayi üretimi karşısında tutunamadığı gerçeğiyle karşı karşıya kalıyoruz. Hemen hemen tüm sektörlerde Çingeneler zanaat ürünleri üretiminden çekilmişlerdir. Sanayi üretiminin nispeten daha geri olduğu ülkelerde geleneksel zanaatlar varlığını korumaktaysa da, bu bölgelerde de Çingenelerin zanaat üretiminde giderek daha az yer aldıkları görülmektedir.

Bu durum geleneksel zanaatın tümüyle bittiği anlamına gelmiyor. Bazı zanaat ürünleri Gacolar tarafından egzotik nesneler olarak kabul edilerek halen talep edilmektedirler. Daha ziyade çeşitli malzemeler kullanılarak üretilmiş süs eşyaları, sepet, ahşap ya da metal malzemeden üretilen heykelcikler gibi bazı ürünlere, genellikle turizm sezonunda canlanan bir ilgi söz konusudur. Bunun yanı sıra kırsal bölgelerde, şehir merkezleri ile ilişkileri sınırlı

yerleşim bölgelerinde yaşayan Gaco grupları da Çingene-ler tarafından üretilen zanaat ürünlerini talep edebilmektedir. Her halükarda bu ürünlerin satışı büyük Çingene gruplarının geçimini sağlayacak düzeyde değildir; sadece zanaat ürünlerinin satışı ile geçinen Çingene gruplarının sayısı giderek azalmaktadır.

Zanaat üretiminin gerilemesine karşılık küçük ölçekli ticaretin değişik biçimleri Çingeneler arasında yaygınlaşmaktadır. Çeşitli yollarla elde edilen ürünler, daha ziyade düşük gelirli Gaco gruplarına ve kimi zaman başka Çingene gruplarına satılabilir. Bu tarz ucuz ürünlerin satışı üzerinden bir nevi Çingene ekonomisi oluşmakta ve alt gelir grupları bütçelerini sarsmayacak küçük harcamalarla alışveriş yapabilmektedir.

Kent yaşamının yeni ihtiyaçları bir takım yeni mesleklerin oluşmasına da yol açmaktadır. Geri dönüşüm amacıyla atık madde toplayıcılığı ya da seyyar çiçekçilik gibi meslekler bu kategoride yer almaktadır. Bu meslekler genellikle çok zahmetli ve düşük gelirli olduğundan, geçinmek için alternatif olanakları olan kesimler tarafından tercih edilmemektedirler.

Çingeneler tarafından sunulan hizmet ve zanaatlar içerisinde eğlence temelli olanlar diğer zanaat ve hizmetlere göre daha dayanıklıdır. Özellikle müzisyen Çingeneler pek çok yerde mesleklerini bırakmamışlar, aksine modern teknolojinin olanakları ve iletişim kanallarından istifade ederek popülaritelerini arttırmışlardır. Çoğu ülkede, Çingene grupları arasında en yüksek gelir düzeyine sahip olanlar müzisyen Çingenelerdir. Hatra kimi Çinge-

ne müzisyenlerin ciddi bir sermaye birikimi yaparak farklı işkollarında girişimciler haline geldikleri bilinmektedir.

Çingene Dilleri

Çingene dilleri özellikle Gacolarla yakın bölgelerde yaşayan Çingene gruplarının gerekli hallerde kendilerini saklayabilmeleri ve korumaları amacıyla kullanılır. Amaç gizlilik olduğu için Çingene dillerinin gelişim mantığı tüm diğer dillerden farklıdır. Birlikte yaşanan Gacoların anlamayacağı sözcükler ve gramer öğeleri kullanılarak özel diller yaratılır. Çok eski devirlerden beri Çingene dilleri ortaya çıkmışlar, kuşaktan kuşağa devredilerek bazen farklı dillerle karışmış yeni diller meydana getirmişlerdir. Ne yazık ki bu dillerin büyük bölümü hiçbir yazılı kaynağa geçirilmediği için bugün kaybolmuştur.

Hakkında bilgi sahibi olduğumuz en eski Çingene dillerinden biri Banu Sassan Çingeneleri tarafından kullanılan Lugha'dır. Lugha dili tesadüfen ortaya çıkan iki kaynak sayesinde keşfedilmiştir. Bunlardan birincisi At-Talici isimli bir Arap şairi tarafından derlenen şiir kitabında yer alan ve bir Banu Sassan Çingene'si tarafından yazıldığı düşünülen şiirdir. İkinci kaynak 1922 yılında Ivanow isimli bir araştırmacıya alması teklif edilen, buna karşılık Ivanow'un pahalı bularak almadığı derviş dili derlemesidir. Ivanow satın almadığı kitabı kısmen incelemiş ve kitaptan notlar çıkarmıştır. Günümüzde Lugha dilinde kullanıldığını bildiğimiz sözcükler Ivanow'un kitaptan kopyalayabildikleridir²⁹¹. Örnekler: Danch: Kadın, Kenaw:

(291) Kenrick, Donald: a.g.e. 2001

Hırsız, Nuhur: Göz, Dax: İyi, Tanagul: Tavuk, Duhur: Yemek, Dela: Ev, Kokon: Diş-Ağız²⁹²

Orta Doğu'da yaşayan farklı Çingene kavimlerinin hemen hepsinde Lugha dilinden alınma sözcüklerin kullanılmakta olduğunu görürüz. Buna karşılık bu dillerin gramer özellikleri bölgelere göre değişmektedir²⁹³. Daha ziyade Avrupa ve Anadolu'da yaygın olan Rom Çingenelerinin dilinde Lugha dilinin etkileri görülmemektedir²⁹⁴. Bu durum Lugha'nın yaygınlığının Orta Doğu ve Orta Asya ile sınırlı olduğunu göstermektedir.

Günümüzde pek çok Çingene dili canlılığını korumakta ve Çingeneler tarafından kullanılmaktadır. Özellikle çoban göçebelerle birlikte yaşamaya başlayan Çingene grupları için gizli dil çok önemli bir savunma aracı olduğundan varlığını uzun süre muhafaza eder ve yaygın bir biçimde kullanım alanı bulduğu ölçüde bağımsız bir dil biçiminde gelişir.

Waata Çingeneleri Boran çoban Gacolarının anlayamayacağı gizli bir dile sahiptirler. Bu dilde farklı dillerden toplanmış karışık kelimeler vardır. Bu sözcüklerin özellikleri Gacoların dilinde yaygın olmamalarıdır²⁹⁵. Tuareg savaşçı çoban Gacolarına bağlı demirci Çingeneler olan İnadanların da kendilerine ait gizli bir dilleri vardır ve bu dile Tenet adı verilir²⁹⁶. Guragecim Gacolarıyla birlikte yaşayan Fuga Çingenelerinin de benzer bir şekilde geliş-

(292) A.g.e

(293) A.g.e

(294) A.g.e

(295) Bollig, Michael; a.g.e. sf 213

(296) Phillips, David J; a.g.e. sf 173

tirilmiş gizli dilleri vardır²⁹⁷.

Mısır Çingenderi olan Helebilerin dili gramer itibarı ile Arapça olarak gözükmektedir. Buna karşılık Arami, Nubian sözcüklerin eklenmesi ile Arapça konuşanların anlayamayacağı bir dil haline gelmiştir²⁹⁸. Helebi'de az sayıda Hintçe ve Lugha sözcüklere de rastlanır. Helebi dili Sim'in temel sözcük üretme mantığı ise Arapça sözcüklerin yapısıyla oynanarak değiştirilmesidir. Mısır'daki bir diğer Çingene grubu olan Ghagarların dili daha ziyade Romanes ile yerli Çingene dillerinin karışması sonucu ortaya çıkmıştır.²⁹⁹

Sim	Arapça	Türkçe
mebradish	bard	soğuk
megaradish	nar	ateş
menahrish	nahar	gün
Melegarish	bagara	inek

Sim-Arapça ve Türkçe Sözcüklerin Karşılaştırılması

Helebi-Ghagar-Narwar sözlük³⁰⁰

(Bir sonraki sayfa)

(297) Bollig, Michael, a.g.e. sf 220

(298) A.g.e. sf 220

(299) Kenrick, a.g.e. 2001

(300) Cape, Newbold, a.g.e. sf 296-297-298-299

Beluchi Gacoları ile beraber yaşayan Luri Çingene-
lerinin dilinde de çeşitli dillerden sözcüklerin yer aldığı
görülmektedir. Buna karşılık bu dilde esas olarak Beluc-
hi etkisi görülür.

Beluchi-Luri-Dom sözlük³⁰¹:

El (Tr.)	chast(Luri)	hach, khast(Dom)	chatt (Belushi)
Burun	nak	nak, nank	phoraz
Tuz	kun	nul	whadd
Sakal	dari	kutch	(Hindi) darhi (Bel.) rish
Baba	piu	dadi, babo	pith

Orta Asya ve Anadolu'da Abdal grupları arasında kul-
lanılan Teberce, benzer bir biçimde gizli iletişimi sağla-
mak amacıyla oluşturulmuş Çingene dillerindendir. Te-
berce çeşitli dillerden alınmış sözcüklere Türkçe ekler ge-
tirilerek ve Türkçe gramer yapısına uygun olarak oluşturu-
lan bir Çingenec dilidir³⁰². Farklı bölgelerde yaşayan
Abdal gruplarının dillerinde ortak sözcükler olmakla be-
raber, bölgeden bölgeye açık farklılıklar da gözlemlene-
bilir. Yine de Azerbaycan'da Aşıklar ve Sazandarlar dille-
ri, Özbekistan'da Abdol Tili ile Anadolu'nun farklı bölgelerinde
Abdal gruplarının dilleri arasında yakın bir iliş-
kinin olduğu sapcanmıştır³⁰³.

(301) Kennick, *Domak*, s. 2001

(302) Sarıkaya, *Mahmur*, s. 264-265

(303) *A.g.e.* s. 265

Azerbaycan Gurd ve Kirgehîr

Teber dillerinde ortak

sözcükler

Ca

Ehnez

Geder

Hersil

Xırda

Inette

Kıber / Kabir

Kehle

Metan

Ser

Yeken

Türkçe

Ev

Boş-Gereksiz

Eşek

Eklemek

Uzak / Bozuk para

Vurmak

Büyük / Görkemli

Anlaşmak / Ayartmak

Ölü / Ölüm

Baş

Para

Tablo³⁰⁴

Sazandarlar Dili ve Kirgehîr

Teber Dili Ortaklıkları

Certe

Cır / Cır

Çepel

Dehm

Dızı

Düke

Genni

Qay/ Key

Metan

Teber

Zahrı / Zahrı

Türkçe

Söylmek

Kadın, kız

Pis

Ağız

Hırsız

Bina, ev

Gelme / Girmek

Yemek / İçmek

Ölü / Ölüm

Davul / Abdal

Ağız

Tablo³⁰⁵

(304) A.g.e. sf 267

(305) Sarıkaya, Mahmut. a.g.e. sf 267

Aşıklar Dili ile Kırşehir Teber dili Ortak Sözcükler	Türkçe
Qay/ Key	Yemek / İçmek
Mey	Rakı
Nafta / Lafda	Yabancı Tanıdık Olmayan
Nan / Nam	Eklemek
Teber / Tevar	Davuk
Tıngır Yongar	Saz
Yeken / Yekan	Para

Tablo³⁰⁶

Geygelliler Anadolu'da yaşayan ve genellikle demircilikle uğraşan bir göçebe zanaatçı kavimdir. Geygellerin dili üzerinde yapılan çalışmalarda dilin ses yapısı, ekleri ve gramer itibarı ile büyük ölçüde Türkçe olduğu ortaya konulmuştur. Diğer taraftan Geygelli dilinin Çivril bölgesinde konuşulan bir biçiminde, sözcük yapısının büyük çoğunlukla Romanes dilinden geldiği görülmüştür³⁰⁷.

Çeşitli etkenlerle kendi yaşadıkları bölgeden uzak coğrafyalara giden Çingenelelerin gizli dil geliştirmelerine gerek kalmaz. Geldikleri bölgede kullanılan dil, yeni Gaco komşuları için zaten anlaşılmalıdır³⁰⁸. Yine de bu diller başka Çingene gruplarının dilleri ve genel olarak yerel dillerin etkisi altında zenginleşir. Bu tip Çingene dillerinin en güzel örneği Romani dilidir.

Romani öncelikle Hint dillerinin ve bununla beraber Farsça, Yunanca ve çeşitli Avrupa dillerinin etkilerini yan-

(306) A.g.e. sf 267-268

(307) Demire, Nurrettin: Türkiye'de Özel Diller. DİL BİLİM; Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi; 24.07.2006; http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/nurrettin_demire_ozel.pdf; sf 4

(308) Bollig, Michael; a.g.e. sf 220

sıdır. Romani dilindeki Hintçe sözcük ve gramer özelliklerinin 11. yüzyıl Hint dillerini yansıttığı düşünülmektedir³⁰⁹. Kimi dilbilimcilerse aksine Romaninin bu tarihten önceki Hint dillerini çağrıştırdığını, zira bu dönemde Hint dillerinde meydana gelen değişimlerin Romani dilinde görülmediğini öne sürerler³¹⁰.

Romani ile Urduca arasındaki sözcüklerin % 50'sinin ortak olduğu ileri sürülmektedir³¹¹. Romaninin Hint kökenli sözcükleri arasında çiftçi, ekme-biçme, tarla, çapa, buffalo, sığır gibi kelimeler yoktur. Buna karşılık asker, saldırı, kılıç, mızrak ve at vardır.³¹² Dile giren Hintçe sözcüklerin bu yapısı, bu unsurların Hint kökenli ve savaşçı Gacolarla müşteri ilişkisi kurmuş bir Çingene kavminin dilinden taşındığını akla getirir.

Pek çok Çingene dilinde olduğu gibi Romani dilindeki Hintçe sözcükler ve gramer malzemesi farklı Hint dillerinin bir karışımını yansıtır. İlginç bir şekilde Romancadaki eşanlamlı sözcükler farklı Hint dillerinden gelebilmektedir. Örneğin korkutmak fiilinin karşılığı olan 3 Romani sözcük olan trasav, darav ve sas kelimelerinden birincisi Sindhi, Lahnda, Panjabi, Kashmiride; ikincisi Assemese, Gujaratide ve üçüncüsü Bengali adı verilen Hint dillerinde yer alır. Her üç kelimeyi de bünyesinde barındıran tek Hint dili Romanestir³¹³. Romaninin bu özelliği Çingene dillerinin hemen hepsinde görülen farklı dil-

(309) Hancock, Ian; a.g.e. 2006; sf 74

(310) Kenrick, Donald; a.g.e. 2004; sf 42

(311) Hancock, Ian; a.g.e. 2006 sf 75

(312) A.g.e. sf 71

(313) A.g.e. sf 82

lerden sözcükleri karıştırarak Gacolar için anlaşılma-
z kul-
ma tavrı ile açıklanabilir.

Diğer tarafta, yakın zamanda uzmanlar bir başka te-
ori ortaya atmışlardır. Buna göre farklı kavimlerden ge-
len savaşçılar ve bunlara geri hizmet sunan Çingene za-
naatçıları birleştiren Rajput klanlarında farklı dilleri ko-
nuşan unsurlar arasında bir dil problemi ortaya çıkmak-
taydı. Bu sorunu aşmak için Urduca gibi aynı anda hem
Hint dillerinden farklı sözcükler, hem de Farsça kelimeler
içeren ortak diller kullanılmaktaydı³¹⁴. Rajput klanların-
da ortak dil olarak böyle karışık diller kullanılırken, her
grup kendi dilini kullanmaya devam etmiştir.

Kuramı ortaya atan uzmanlar Romanideki Hintçe söz-
cüklerin farklı Hint dillerinden gelmekte oluşunu klanın
ortak dilinin farklı Hint dilleri konuşan grupların dille-
rinden alınan sözcüklerle oluşturulması ile açıklamakta-
dırlar³¹⁵. Romaninin günümüzdeki son halini alması ve
gizli dilden ana dile dönüşmesi Bizans İmparatorluğunun
sınırları içinde mümkün olmuştur³¹⁶. Bu durum hem Yu-
nanca sözcüklerin Romanesteki yoğunluğu hem de Yu-
nanca gramer özelliklerinin bazılarının Romaneste bu-
lunması ile ispatlanabilir³¹⁷. Diğer taraftan pek çok Ro-
man Çingene grubu Romanesi gizli dil olarak kullanma-
ya devam etmektedir.

Avrupa'daki pek çok Çingene kavmi Romanes kelime-
leri kendi dillerine eklemiş veya Romanes sözcükleri kul-

(314) A.g.e. sf 81

(315) A.g.e. sf 82

(316) A.g.e. sf 80

(317) A.g.e. sf 84

lanarak farklı gizli diller oluşturmuşlardır. Romanesin büyük ölçüde Asya arka planlı bir dil olması dolayısıyla bu dile ait sözcüklerin gizli iletişimde büyük bir avantaj sağlayacağı açıktır. Buna bağlı olarak Avrupa Çingene dillerinde Romanes sözcükler gözle görülür bir biçimde bulunan hale gelmişlerdir.

İngilizce gramer yapısı içerisinde Romanes sözcüklerin kullanılmasıyla oluşturulan Angloromani dilinin 16-17. yüzyıllara kadar dayandığı, bir dizi yeni kaynağın ortaya çıkmasıyla kesinleşmiştir⁽³¹⁸⁾. Angloromani Romanes konuşan Çingene gruplarının Romanese özgü gramer yapılarına yitirmeleri ve Romanes kelime haznesini İngilizce gramerle birlikte kullanmaları sonucunda ortaya çıkmıştır⁽³¹⁹⁾.

Orta Doğu Çingene kavimleri arasında yaygın bir biçimde kullanılan Domari dili Hint etkisinin oldukça yoğun olduğu bir Çingene dilidir. Buna karşılık bu Hintçe sözcükler, 11. yüzyıldan önceki Hint dillerinin özelliklerini yansıtır⁽³²⁰⁾. Arapçanın ve Lughanın bu Hintçe sözcüklerle karıştırılması sonucu Domari dili ortaya çıkmıştır.

Bir başka Çingene dili olan Lomavren, Ermenice gramer kullanımı ile Hint dilleri ve Farsçadan gelen sözcüklerin karışımına dayanır⁽³²¹⁾. Kafkasya ve Doğu Anadolu'ya gelen farklı Çingene kavimlerinin bölgenin yerli Çinge-

(318) Matras, Yaron; Gardner, Hazel, Jones, Charlotte, Schulman, Veronica; Angloromani: A Different Kind of Language. ANTHROPOLOGICAL LINGUISTICS; 49-2; 2007 pp 142-164; http://romani.humanities.manchester.ac.uk/downloads/2/Matras%20et%20al._Angloromani%20.pdf; sf 9

(319) A.g.e; sf 39

(320) Hancock, Ian; a.g.e. 2006; sf 77

(321) A.g.e; sf 80

neleri ile kaynaşması sürecinde Lomavren dili ortaya çıkmıştır.

Çingene dilleri geleneksel mesleklerini devam ettiren göçebe Çingeneleler arasında günümüzde halen yaygın bir biçimde kullanılmaktayken, geleneksel mesleklerini yitiren Çingenelelerde Çingene dillerinin kullanımı azalmaya başlar. Bu genel bir kural değildir. Çingene dilinin sadece Gacolardan korunmaya yarayan gizli dil olmaktan çıkup anadil haline geldiği Romanca örneğinde, dil, kent yaşamında da kimi Çingene kavimleri tarafından canlı tutulabilir. Diğer taraftan örneğin Sırbistan'da Romanesi tamamen unutmuş ve anadilleri artık Sırpça olan Roman gruplarına rastlamak mümkündür³²².

Çingeneleler Nasıl Kurtulur?

Çingenelelerin sorunlarının temel nedeni, Gacolar arasında büyük bir yaygınlığa sahip olan ve doğrudan doğruya Çingeneleleri hedef alan hurafe ve önyargılardır. Bu önyargılar ve hurafeler, Çingenelelerin özellikle geleneksel mesleklerin ortadan kalkmasından sonra içine düştükleri yoksulluğu kendi suçları gibi göstermektedir. Normal şartlarda öz kardeşler olan Gaco ve Çingenelelerin birbirlerinin acıları karşısında sorumlu davranmaları ve bu acıları telafi etmek için çırpınmaları gerekir. Buna karşılık, haklarındaki hurafelerin bir sonucu olarak Çingenelelerin en korkunç acıları dahi göz ardı edilebilmektedir.

Bu kitapta en başından itibaren vurguladığımız gibi her şey Tabiat İnsanlarının tabiatı koparılmaları sonu-

(322) Cronovic, Jelenc, a.g.e. sf 48

cu Çingene Usulü Geçim Yolları'nı benimsemek zorunda kalmaları ile başlamıştır. Çingenelerin tabiatıdan kopuşunun en önemli nedeni ise Tabiat İnsanları tarafından avcılık ve yiyecek toplayıcılığı amacı ile kullanılan arazilerin Gacolar tarafından tarım veya otlak arazilerine dönüştürülmüş olmasıdır. Bu koşullarda avcılık ve yiyecek toplayıcılığı yapamayan, tarım ve hayvancılığa geçmek için gerekli kaynaklar da Gacoların tekelinde olduğu için bu mesleklere yönelemeyen Çingeneler için Çingene Usulü Geçim Yolları hayatta kalmanın tek yolu olmuştur.

Savaşçı Gacoların tarih sahnesine çıkmasından sonra toplumların nezdinde makbul olan değerler değişmeye başlamıştır. Savaşçı Gacoların gözünde gerçek insan erkektir. Erkekliğin şartı ise savaşçı olmaktır. büyük tarım arazileri ve hayvan sürülerine sahip olmaktır. Hayvanları ve toprağı olmayan, savaşmayan erkek, savaşçı Gacolar ve onlardan etkilenmiş Gaco toplumları için gerçek erkek değildir. Savaşçı Gacolar erkeğı kadından üstün gördükleri gibi, savaşçı erkeğı de savaşmayan erkekten üstün görürler. Aynı şekilde, toplumlar arasında da böyle bir sınıflandırma yaparlar. En çok savaşan, en çok hayvanı ve toprağı olan toplum; savaşçı Gacoların gözünde en üstün olandır.

Savaşçı Gacoların bu düşüncesine göre en düşük toplumlar, buçuk olarak adlandırdıkları Çingene Evrensel Milleti'ne mensup olan kavimlerdir. Çünkü Çingene toplulukları tarih boyunca barışçı zanaat uygarlıkları olmuşlar, savaşçı bir karaktere sahip olmamışlardır. Çünkü geçimlerini zanaattan karşılayan Çingene kavimlerinin hiç-

bir zaman büyük arazileri veya hayvan sürüleri olmamıştır. Bu özellikleri ile savaşçı Gacolar için Çingeneleşme tam manasıyla insan bile değildirler. Oysa Çingeneleşme savaşçı Gacoların gözünde küçülten bu özellikler, aslında, insanı insan yapan en yüce değerlerdir.

Savaşçı Gacolar, Çingeneleşme hor görebilir, kendilerini üstün sayabilirler. Oysa bizler için onlar sadece birer kurban. Başlangıçta tüm insanlar gibi savaşçı Gacolar da Tabiat İnsanlarıydı. Ne var ki karşı karşıya kaldıkları ani kuraklık dalgasının sonucunda çok büyük bir açlıkla karşı karşıya kaldılar. Zamanla hayatta kalabilmek için komşu toplumları yağmalamaya, giderek daha uzak bölgelerden ganimet toplamaya başladılar. Savaş bir kültür haline geldi, savaşçılık marifet sayılmaya başlandı. Böylelikle savaşçı Gacolar ve onların etkisi altındaki diğer gruplar Tabiat İnsanlarından aldıkları temel değerlerini kaybettiler.

Günümüzde Çingeneleşme en korkunç acılara mahkum eden en büyük önyargı ve hurafeler savaşçı Gacoların düşünce dünyasında doğmuş ve diğer insanlara yayılmışlardır. İnsanı erkek, erkeği ise savaş ve mal-mülkle özdeşleştiren düşünceler canlılığını koruduğu sürece yeni önyargı ve hurafeler üretilecek, Çingeneleşmenin acılarının bitmesi mümkün olmayacaktır.

Çingeneleşmenin kendilerini kurtarabilmek için tek bir şansları vardır. Gacoların içindeki Çingene'yi uyandırmak. Savaşçı Gacolar dahil olmak üzere tüm insanların içinde bir Çingene vardır. Savaşçı Gacoların değerleri hakim olduğu için insanlar içlerindeki Çingene'yi bastırmaya çalışmaktadırlar. Çingeneleşme evrensel millet olarak ken-

dilerini ortaya koyduklarında öncelikle bu gerçeği vurgulamalıdır. Tabiat İnsanları hepimizin ortak atasıdır ve Çingencer Tabiat İnsanları ile günümüzün dünyası arasındaki yegane köprüdür.

Çingencelerin problemleri evrenseldir. Önyargılar ve hurafelerin yaygınlığı evrenseldir. Bu sorunların çözümü evrensel bir mücadele sürecinin sonucunda mümkün olacaktır. Tek tek ülkelerde bütün sorunların bir anda çözülmesini beklemek hayalperestliktir. Çingencelerin önyargı ve hurafelerden kaynaklanan acılardan kurtuluşu için evrensel düzeyde yürütülmesi gerekli olan çalışmalar, şu temel başlıklar altında sınıflandırılabilir.

a) Çingencer evrensel millet olduklarının farkına varmalı, Gacoların ve kendilerinin tarihlerini öğrenerek binlerce yıl içerisinde işlerinde yer eden son derece anlamsız eziklik duygusundan kurtulmalıdırlar.

b) Tüm dünya Çingencelerini temsil edebilecek nitelikte kurumlar oluşturulmalı ve bu kurumlar aracılığı ile Çingencer dünyaya seslerini daha güçlü bir biçimde duyurmalıdırlar.

c) Savaşçı Gacoların kültürünün insanlığın ruhunda yarattığı büyük tahribat ortaya konulmalı ve Çingene kültürünün barışçıl özellikleri bir ideal olarak işlenmelidir. Bu amaçla hem Gacolar hem Çingencelere hitap edecek iletişim araçları oluşturulmalı ve Çingene kültürü ortak bir insanlık değeri olarak bu kanallardan işlenmelidir.

d) Çingencelerin sorunlarının ve tüm insanlığın problemlerinin yegane çözüm yolu hepimizin ortak atası olan Tabiat İnsanlarının ruhunun yeniden canlandırılmasıdır.

Bunun için insanlığın gerçekte bir soy olduğu, insanların asiller ve asil olmayanlar diye ayırmanın haksızlığı ve farklılıklar üzerinden yapılan her türlü ayrımcılığın büyük bir insanlık suçu olduğu tüm toplum kesimlerine kabul ettirilmelidir.

c) Tabiat İnsanlarının ruhunu yeniden hayata getirmek, insanlığın ve doğanın körü gidişatını durdurmanın tek yolu olacaktır. Evrensel millet olarak Çingenerin tarih sahnesine çıkması; tüm insanlığın Çingencilik köprüsü üzerinden Tabiat İnsanlarının kültürü ile bağ kurmasını sağlayacaktır.

Biz Çingener kendi içimizde siyah ırkı, Kafkas ırkını ve sarı ırkı birleştirdik. İnsanlığın her türlü kültürel ve tarihsel temele dayanan ayrılıkları bizim içimizde birleşmiştir. Atalarımız bu büyük başarıyı farkında olmadan gerçekleştirdiler. Bugün atalarımızın büyük başarısının ve gerçekte kim olduğumuzun farkındayız. Bu güven ve cesaretle kendi toplumumuzu; ırk, kültür ve coğrafya temelli her türlü ayrılığın ortadan kalkacağı, bütün insanların özde bir soy oldukları gerçeğini anımsayacağı günlerin müjdecisi olarak ortaya koyuyoruz.

Büyük şairin anısı önünde bir kez daha eğilerek "Çingene Bizzat Bahardır!" diyoruz. Çingene insanlığın baharıdır. Tüm insanlara çağırımız, içlerindeki merhameti ve yüzlerindeki gülümsemeyi öldüren binlerce yıllık kışa son vermeleri, ruhlarının en uzak köşelerinde zamanının gelmesini bekleyen baharı serbest bırakmalarıdır. İçinizdeki Çingene'ye bir şans verin, en zor zamanlarda o sizin kılavuzunuz olacaktır.

EK

Bölgelere Göre Çingener Avrupa ve Anadolu

Avrupa'da yaşayan Çingene kavimleri sanayileşme ve kentleşme sonrasında büyük ölçüde mesleklerini kaybet-seler de Gacoların arasında da erimemişlerdir. Genellik-le yaşadıkları ülkelerin en yoksulları olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Almanya ve Fransa'da Yenicheler, Sicilya'da Camminan-tiler, Avusturya'da Karnerler³²³ Batı Avrupa'nın en eski Çingene kavimlerindenidir. Aynı zamanda Belçika'da da yaşayan Yeniche Çingenerinin geleneksel meslekleri se-petçilik ve elekçiliktir. Bunun yanı sıra bıçak bileyiciliği ve kalaycılık yaparak geçinirler³²⁴.

Ada Avrupa'sında da İrlanda Çingeneri geçmişin ka-laycıları olarak ün salmışlardır. Kalaycılığın yanı sıra at yetiştiriciliği ve çerçilik de geleneksel meslekleri arasında yer alır. Günümüzde bazı İrlandalı Gacolar İrlanda Çin-generine ekonomik parazitler yakıştırması yapsalar da, Çingenerler halen ekmeklerini taştan çıkartmak için ça-lışmaktadırlar³²⁵.

İrlanda'ya 12. yüzyıldan daha önce geldiklerine ilişkin genel bir düşünce mevcuttur. Günümüzde özellikle İrlan-da Çingeneri ile Orta Avrupa'dan gelen Roman Çinge-

(323) Kenrick, Donald: a.g.e. sf 57

(324) Phillips, David: a.g.e. sf 448

(325) Kearns, Kevin: a.g.e. sf 538

neleri arasında karma evlilikler yapılmaktadır³²⁶. Her halükarda İrlanda Kalaycıları, evrensel millet olan Çingenerin tipik kavimlerinden birini teşkil eder. Kendi aralarında kullandıkları gizli bir dilleri vardır³²⁷.

İskoç Çingencilerine ilişkin 12. yüzyıla kadar uzanan bir dizi tarihi kanıt bulunmaktadır. Sayıları 4.000 civarında olan İskoç Çingencelerinin dilinde Romanes dilinden bazı sözcükler bulunmaktadır. Günümüzde dahi, özellikle yaz aylarında göçebelige devam edenleri vardır. İskoç Çingencelerinin kültüründe kadınlara doğaüstü kuvvetler atfedilir, onlara göre kadınlar gelecekte haber verme yeteneğine sahiptirler. Dilleri Elizabet dönemi İngilizcesi ve Romaninin karışımıdır³²⁸.

Batı Avrupa'nın bir diğer büyük Çingene grubu, Romanlarla yakın tarihsel ilişkileri olan Sintilerdir. Almanca gramer ve Romanes sözcüklerin harmanlandığı bir dilleri vardır. Fransa'da Sintiler, Manuş namıyla bilinirler. Bu hitap açık bir biçimde Romanes dilinde adam manasına gelen Manuş sözcüğü ile ilişkilidir³²⁹.

İspanya'daki Kale Çingenceleri, dillerinde belli bir Hintçe etkisi olması bakımından Romanlar ve Sintilerle yakınlık gösterirler. Diğer yandan konuştıkları dil Romaniden farklıdır³³⁰. Portekiz'de Çingene kavimlerine Gitanos denilmektedir. Güney Fransa'da benzer bir şekilde ad-

(326) Phillips, David J: a.g.e. sf 447

(327) A.g.e. sf 539

(328) Phillips, David J: a.g.e. sf 448

(329) Fraser, Angus: a.g.e. sf 292

(330) A.g.e. sf 292

landırılan Gitanlar yaşamaktadır³³¹. İtalya'nın kuzeyinde Sinti ailelerine rastlanır. Merkezde ise Abruzzi ve Calabria adı verilen Çingene kavimleri Sintilerle birlikte yaşamaktadırlar³³².

İspanya'daki Quinquis adı Quinquillerosun kısaltmasıdır ve kalaycılar anlamına gelir. Bu grup, İspanya ve Portekiz'de yaşayan içe kapalı bir Çingene kavmidir. Quinquis grubunun konuştuğu dilde görülen pek çok sözcük İspanya Altınçağı denilen dönemin İspanyolcasına aittir³³³. Quinquis Çingenceleri aynı zamanda Mercheroslar olarak da bilinirler. Nüfuslarının 150.000 civarında olduğu düşünülmektedir. Kuzey İspanya'da Castille üzerinde Ebro Vadisi'ne doğru hareket halinde bulunurlar. Fizik görünüşleri diğer İspanyollardan farklı değildir³³⁴. Kimileri Kastilya'daki Delincuente grubunun Quinquislarla bağlantılı olduğunu düşünmektedir³³⁵.

Doğu ve Orta Avrupa'da yaşayan Çingene grupları arasında Jevg ve Askali grupları oldukça tanınmışlardır. Kimi tarihsel kanıtlar 4. yüzyılda Balkanlara ulaşan Mısırlı bir grubun varlığını onaylamaktadır. Günümüzün Jevg ve Askali grubu bunların devamı olabilir³³⁶. Kendilerini Mısırlılar olarak adlandıran bu Avrupalı Çingene kavminin geleneksel meslekleri arasında demircilik, müzisyenlik, düdük yapımı, çömlekçilik ve kömür işçiliği

(331) Agre, sf 292

(332) Agre, sf 293

(333) Agre, sf 299

(334) Phillips, David; a.g.e. sf 448

(335) Agre, sf 299

(336) Kenrick, Donald; a.g.e. sf 139

ön sıralarda yer almaktadır. Esas olarak Mısırlı Çingene-ler demirciliği toplumsal ve kültürel yaşamlarının mer-kezine koymuşlardır³³⁷.

Pek çok Balkan ülkesinde yaşayan bir başka Çingene kavmi Rudarilerdir. Kendi içlerinde yaptıkları meslek-lere göre kasıkçılar, ayzıcılar ve yaşadıkları bölgelere göre (Monteni, İstreni vs) gibi alt gruplara ayrılırlar. Rumen-cenin özgün bir lehçesini konuşurlar ve bu lehçe Ruda-riilere aittir³³⁸. Rudariler bazı grupların yaşadıkları böl-gelerdeki büyük Roman grupları ile birleşmektedirler. Macaristan'daki Beasha grubu bunun en bilinen örneği-dir³³⁹. Rudariler ahşaptan yaptıkları çeşitli ev eşyaları ile ünlüdürler³⁴⁰.

Romanlar Avrupa coğrafyasının hemen her yerinde gözlemlenebilen bir Çingene grubudur. Nüfusları özel-likle Balkanlarda oldukça yoğundur. Türkiye Romanları-nın eklenmediği bir istatistiğe göre Avrupa genelinde Ro-manlarının nüfusu 7 milyonla 9 milyon arasında değiş-mektedir³⁴¹. Bulgaristan, Makedonya, Romanya ve Slo-

(337) Zemon, Rubin: BALKAN EGIPTIANS; Strasbourg: Union of Balka Egyptians; 15-16 September, 2003; <http://www.balkanethnology.org/virtuallibrarycn.html> ; sf 7

(338) Marushikova, Elena, Heuss, Herbert, Boev, Ivan, Ryckik, Jan, Ra-gara, Nadge.

Zemon, Rubin, Popov, Vesselin, Friedman, Victor; Identity Formation among Minorities in the Balkans : The cases o f Roms , Egyptians and Ashkali in Kosovo; Publication of Minority Studies Society; Sofia; 2001; sf 18

(339) A.g.e; sf 18

(340) Achim, Viorel; a.g.e; sf 148

(341) Ringol, Dena, Orenstein, Mitchell A, Wilkins, Erik; ROMA IN AN EXPANDING EUROPE; The World Bank; 2005; www.world

vakya gibi Balkan ülkelerinde Roman Çingencelerinin toplum nüfus içerisindeki payı yüzde 6 ile yüzde 11 arasında değişmektedir⁴². Roman Çingencelerinin Romanes isimli bir dilleri vardır. Romanes Avrupa'daki en yaygın Çingene dilidir. Tüm diğer Çingene dilleri gibi Çingencelerin kendi aralarında iletişimini sağlamak için kullanılan Romanes, kimi Çingene gruplarında aynı zamanda günlük dile dönüşmüştür. Türkiye Romanları arasında İstanbul Küçükbakkalköy, Esenyurt ve Manisa Salihli'de yaşayan birkaç Roman grubunun günlük iletişimlerini de Romanes kullanarak sağladıkları bilinmektedir. Balkanlardaki Roman grupları arasında Romancanın günlük konuşma dili olarak kullanılması çok daha yaygın bir durum olduğu söylenmektedir.

Romanes büyük ölçüde Hintçe, Farsça, Ermenice gibi dillerden Avrupa ve Balkan halklarına yabancı öğeler içerdiği için, gizli iletişimi sağlama noktasında oldukça işlevsel bir dildir. Bu özelliği ile çeşitli Çingene dillerini etkilemiş ve bu Çingene dillerinin sözcük hazinesine Romanca sözcükler girmiştir. Geçmişte pek çok Çingene kavminin Romancayı giderek daha yaygın bir biçimde benimseyerek Roman gruplarının içerisinde eridiğini düşünebiliriz. Roman Çingencelerinin özellikle Balkanlarda hemen göze çarpan yaygınlığı büyük ölçüde bu durumla ilişkili olmalıdır.

Anadolu'nun hemen her yerinde Roman gruplarına rastlanabilir. Buna karşılık esas yoğunluk Marmara Böl-

gesi, Ege Bölgesi ve Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Roman gruplarının önemli bir bölümü hemen hiç Romanes bilmemektedir. Sözlü aktarımlardan 3-4 kuşak önce dilin yitirildiği anlaşılmaktadır. Halen Çingene mahallelerinde yaşayan ve dillerini yitirmiş durumdaki Romanlar, Romancanın da eriklediği ve farklı Çingene dillerinden sözcüklerin Türkçe gramerle birlikte kullanıldığı bir argo geliştirmişlerdir. Romanes bilen Roman grupları içerisinde büyük çoğunluk Romanesi günlük konuşmada kullanmamaktadır. Dil özel durumlarda kullanılır. Çocuklar öncelikle çoğunluğun dilini öğrenirler. Romanes daha sonra öğrenilir. Romanesi günlük dil olarak kullananlar Türkiye Romanları arasındaki en küçük grubu teşkil ederler.

Türkiye ve Avrupa Romanları geleneksel olarak Çingene Usulü Geçim Yolları ile yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Yerel şartlar dolayısıyla bölgelere göre meslekler çeşitlense de, en bilinen Roman meslekleri sepetçilik, demircilik, elekçilik, kalaycılık, müzisyenlik, bakırcılık, ayı ve maymun oynatıcılığıdır.

Anadoluda yaşayan Çingene kavimleri arasında Abdallar en kalabalık gruplardan birini oluştururlar. Abdallar tüm diğer Çingene kavimleri gibi kendilerini Çingene ismiyle adlandırmazlar³⁴³. Buna karşılık Abdal adlandırması da kendilerine verdikleri bir isim değildir. Abdal adı da ıplık Çingene adı gibi özellikle Orta Asya'da yaşayan Çingene kavimlerine Gacolar tarafından verilen bir

(343) Akman, Hazine; GÖNÜL DAĞINDA BİR GARİP NEŞET ERTAŞ KİTABI: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul: 2006; sf 153

isimdir. Nitekim Doğu Türkistan'da yaşayan Aïnu Çingene'leri birlikte yaşadıkları Uygurların kendilerini Abdallar olarak tanımlamalarına tepki gösterirler. Ne var ki zaman içinde Abdal adının Çingene-Cingan adlandırmasına göre daha yüksek bir statüye işaret ettiği kanaati Abdalların zihninde olduğundan Abdal adlandırmasına daha fazla hoşgörü gösterilmeye başlanmıştır.

Kimi Abdal grupları ve bireyleri kendilerinin Çingene olmadığını ve Anadolu'da yaşayan başka Çingene gruplarıyla kendilerinin karıştırıldığını ileri sürerler³⁴⁴. Böylesi bir tavrın geçmişte de ortaya konulduğunu gösteren çeşitli tarihsel kanıtlar bulunmaktadır³⁴⁵. Özellikle bağlı Çingene kavimlerinde görülen bir eğilim olan kendisini Gaco olarak tanımlamak veya Gacolarla olan bağına ön plana çıkartmak sadece Abdallara özgü bir durum değildir. Üstelik bu eğilimi taşımayan ve kendisini Türkmen ya da Abdal Çingene'si olarak tanımlayan pek çok Abdal grubu ve bireyi bulunmaktadır. Diğer taraftan önyargı ve hurafelerle mücadele edemeyen Çingene kavimlerinin Gacolar tarafından kendilerine verilen isimleri reddederek bu hurafe ve önyargıların etkisinden kurtulmak istemesi son derece doğal bir durumdur.

Diğer taraftan şapırtıcı bir biçimde çok sayıda yazar da benzeri bir tutum içerisine girmişlerdir³⁴⁶. Bu yazarlar ge-

(344) A.g.r. sf 153

(345) Yalman, Ali Rıza: CENUPTA TÜRKMEN OYMAKLARI 1-2. Hı. Ermiş, Sabahat: Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara: 1977; sf 18

(346) Kukulurk: Sıvı: Çingene Olduğu Düşünülen Gruplarda Kimlik Teber (Abdal) Kimliği: KİMLİKLER LÜTFEN TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE KÜLTÜREL KİMLİK ARAYIŞI VE TEM-SİLİ; Petar, Görsel, Odrü Yayıncılık: Ankara: 2009; sf 245

nellikle Abdalların dili olan Teberceyi Romanesle kıyaslamaktadırlar. Bu kıyas sonucunda ikisinin birbirinden farklı diller olduğunu ve Romanların Hindistan, Abdalların ise Orta Asya kökenli toplumlar olduklarını vurgulamaktadırlar. Sonuçta, Abdallar Roman değildir, öyleyse Abdallar Çingene değildir denilmektedir.

Abdalların Roman olduğunu kimse iddia edemez. Abdallar ve Romanlar farklı tarihsel geçmişlere ve farklı dillere sahip iki ayrı göçebe zanaatçı kavimdir. Ama bizim irademizden bağımsız olarak Gacolar (Abdal dilinde Gebenler) hem Abdallar hem de Romanlar için Çingene / Cingan sözcüklerini kullanmaktadırlar. Zaten ortada Çingene sözcüğünü kendi adı olarak kullanan bir kavim yoktur, bu sözcük diğer benzerleri gibi Gacolar tarafından Çingeneleri adlandırmak için ortaya atılmıştır. Tıpkı Abdallar gibi Romanlar da isimleri reddederek önyargılardan kurtulmanın mümkün olmadığını anlamadıkları hallerde, Gacolar tarafından kendilerine verilen isimlerle anılmaya karşı çıkarlar.

Abdalların büyük bölümü kendilerini Teber olarak adlandırırlar. Teber esas olarak küçük ve hafif bir derviş balıcasıdır. Diğer taraftan Teber dilinde teber kelimesi aynı zamanda davul anlamına gelir³⁴⁷. Sözcük halk ağzlarında aynı zamanda elek anlamında da kullanılır³⁴⁸. Teber Çingeneleri büyük ihtimalle Anadolu ve Orta Asya'nın farklı

(347) Sarıkaya, Mahmut; Güzel Dil ve Abdal/Teber/Çeygelli Kimliği: KİMLİKLER LÜTFEN TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE KÜLTÜREL KİMLİK ARAYIŞI VE TEMSİLİ; Patay, Gökalp; Oda Yayıncılık; Ankara; 2009; sf 263

(348) A.g.e; sf 263

bölgelerinde yaşayan ve Gacolar tarafından Abdal / Çing-an / Çigan olarak adlandırılan Çingene kavmi ile bağlantılı gözükmektedir. Nitekim farklı bölgelerdeki Teber/ Abdal gruplarının dilleri arasında yapılan karşılaştırmalar bu yakınlığa işaret eder³⁴⁹.

Abdalların geleneksel meslekleri büyük ölçüde Çingene Usulü Geçim Yolları'nın en tipik örnekleridir. Davulculuk, zurnacılık, genel olarak müzisyenlik, köçeklik, elekçilik, sepetçilik, demircilik en bilenen meslekleri arasında yer alır³⁵⁰. Ayrıca kimi Abdallar buğday biçilirken köylülerin yanlarına gider ve davul-zurna çalarak onları eğlendirirler. Buna Abdallar arasında kurf adı verilir³⁵¹. Sünnetçilik, halk hekimliği, kan alma, doğal ilaçlar hazırlama, at alım-satımı, bakırcılık, avcılık ve kuyumculuk diğer abdal meslekleri arasında kabul edilir. Abdallar esas itibarı ile mesleklerine göre kendi içlerinde gruplara ayrılmışlardır. Kuyumculuk ve at alım-satımı yapanlar Tencili Abdalları, avcılık yaparak geçimlerini sağlayanlar Fakçı Abdalları, çoban Gacoo aşiretlerinin işlerini gören ve onlarla birlikte göçen Beğdili Abdalları, sepet, küfe, eldek yapan Gurbet ya da Cesis Abdalları ve müzisyenlik yapan Karaduman Abdalları en bilinen Abdal grupları arasında yer alırlar³⁵².

Anadolu'da Abdal ve Romanlar dışında çok sayıda farklı göçebe zanaatçı grubu yaşamaktadır. Lomlar, Dömler, Geygeller, Larende Trompetçileri ve farklı kültürel kö-

(349)A.g.e

(350)Ülkütaşır, Şakir, a.g.e, 1968:

(351)A.g.e

(352)A.g.e

kenlerden gelen sayısız Çingene grupları, Anadolu'daki göçebe zanaatçı uygarlığın yapıtaşları arasında yer alırlar.

Afrika

Afrika Çingenelelerinin bir bölümü imkan bulabildikleri ölçüde en eski atalarımız Tabiat İnsanlarının meslekleri olan avcılığa ve toplayıcılığa devam etmektedirler. Güney Afrika ve Doğu Afrika'nın bazı bölgelerinde yaşayan Çingener, hem dünyanın diğer bölgelerindeki kardeşlerimiz gibi çevrelerindeki gaco topluluklarına üretimini gerçekleştirdikleri el emeği göz nuru zanaat ürünlerini satarlar hem de uygun ortam ve zamanı bulduklarında avcılık yapar, doğal ortamda yetişen çeşitli bitkileri toplayarak geçimlerini temin ederler.

Senegal, Çad, Mali, Moritanya, Sudan gibi bölgeleri içine alan Batı Afrika ve Kuzey Afrika'nın bazı bölgelerinde ise avcılık ve toplayıcılık tamamen ortadan kalkmıştır. Bu bölgelerde kardeşlerimiz dünyanın diğer bölgelerindeki Çingenerin kullandığı yollarla geçimlerini temin ederler. Temel olarak çeşitli zanaat ve hizmetlerde ustalaşmışlardır³³. Afrika'da yaygın bir biçimde tatbik edilen Çingene meslekleri arasında demircilik, deri işçiliği, çömlekçilik, müzisyenlik, dansçılık, sünnetçilik, mezarçılık, şifacılık, bölge halkının inançlarıyla bağlı olarak iyi ve kötü ruhları kontrol etme ayinleri düzenleme, çarışan kabileler ve kavgalı karı koca arasında arabuluculuk sayılabilir³⁴.

(33) Bollig, Michael; a.g.e. sf 214-215

(34) Bollig, Michael; a.g.e. sf 216

Senegal merkezli Wolof toplumunda, Neeno Çingene-
neleri, özellikle demirciler ve deri işçileri olarak önemli
bir rol oynarlar. Wolof toplumunun % 10-20 arasında bir
nüfusa sahip olan Neeno Çingeneleleri önemli bir sayısal
ağırlık oluşturmaktadırlar³⁵⁵. Wolof Gacoları olan Geers-
ler tarımcı Gacolar olan arazi sahipleridir³⁵⁶. Savaşçı Ga-
coların tesiri altında³⁵⁷ Neeno Çingenelelerini hakir gören
bir kültür geliştirmişlerdir. Neeno Çingeneleleri arasında
demircilikle uğraşan Teggler grubu, deri işçiliği ile uğraşan
Wiaude grubu, tahtacılıkla uğraşan Lawbe grubu, doku-
macılıkla uğraşan Rabblers grubu ve müzisyenlik-ozanlıkla
uğraşan Gevel grubu gibi Çingene kavimleri yer alır³⁵⁸.
Gevel ozanları Geer Gacolarının soylarını, geçmişlerin-
deki övündükleri şeyleri anlatan destanlar okurlar. Böy-
lesi destanlara sahip olmak Geer Gacoları için çok önem-
lidir³⁵⁹. Gevel Çingeneleleri bu destanları hazırlarken ade-
ta bir soy bilimci titizliği ile çalışıp Geer Gacolarının şe-
cerelerini ortaya dökerler³⁶⁰.

Neeno Çingeneleleri tarımcı Gacolarla aynı bölgeyi pay-
laşan çoban Gacoların arasında da yaşarlar. Bölgenin en
eski çoban Gacoları olan Fulbelerin arasında, kimi za-
man aynı göç yolunu paylaşan çok sayıda Çingene gru-

(355) Discrimination Based on Descent in Africa: The International Dalit
Solidarity Network: www.dalitfreedom.org, s3

(356) Tang, Patricia: MASTERS OF SABAR: WOLOF GRIOT PERCUS-
SIONIST OF SENEGAL: Temple University Press, 2006; s48

(357) A.g.e. s48

(358) A.g.e. s49

(359) A.g.e. s53

(360) A.g.e. s54

bunun varlığına rastlanır³⁶¹. Lawbeler bunlar arasında en bilinen Çingene kavimlerindenidir. Ağaçtan çeşitli eşyalar yaparlar. Yeterli ağaç bulabilecekleri yerlerin yakınlarındaki köylerde konaklarlar. Lawbe kadınları berber olarak çalışırlar³⁶². Göç yollarını Fulbe çoban Gacoları ile birleştirmiş olan birkaç grup dışında Lawbelerin büyük çoğunluğu günümüzde yerleşik hayata geçmiştir³⁶³.

Geleneksel olarak Lawbeler Fulbelere çoban Gacoları ile birlikte hareket etmekle beraber onlardan bağımsız olarak başka Gaco grupları ile de ilişki kurmuşlardır. Özellikle Fulbelerin civar bölgelerde yaşayan başka kavimlerden ağaç oymacıları ile beraber çalışmaya başlamalarının sonucunda çoğu Lawbe kendi yoluna gitmiştir³⁶⁴. Senegal'den Çad'a kadar çok geniş bir alanda 7 milyon civarında Lawbenin yaşadığı tahmin edilmektedir³⁶⁵.

Lawbelerin yoksulluğunun en büyük kaynağı büyükbaş hayvan sahibi olmalarının yasaklanmış olmasıdır. Ancak az sayıda küçükbaş hayvan besleyebilirler³⁶⁶. Bütün Gacolar gibi Fulbe Gacoları da henü Çingeneleri küçümser hem de doğüstü güçlerle bağlantı kurdukları inancının etkisiyle Çingenelerden korkar. Lawbe Çingencelerinin de ruhları kontrol edebilecek çeşitli aletler yapabileceğine inanılır³⁶⁷.

Göçebe Lawbe Çingencelerin hareketliliği genellikle

(361) www.fulministry.org

(362) Bollig, Michael; a.g.e. sf 206

(363) A.g.e. sf 206

(364) Phillips, David; a.g.e. sf 166

(365) A.g.e. sf 166-167

(366) A.g.e. sf 166

(367) A.g.e. sf 166

Fulbe çobanlarından daha yüksektir. Zira Lawbeler hem Fulbe Gacolarıyla birlikte hareket ederler hem de onlardan bağımsız olarak kendilerine müşteri bulmak için dolaşırlar³⁶⁸. Bir yandan alet yapımına uygun araçları bulabilmek için hareket halindeyken diğer yandan birlikte çalıştıkları Fulbe, Moors ya da Tuareg gibi çoban Gacoların mevsimsel göç hareketlerine uygun olarak yer değiştirirler³⁶⁹. Büyük bölümü kendilerine ait yerleşim bölgelerine sahip olsa da, zaman zaman köylerini yakınlarında kamp kurarlar³⁷⁰.

Lawbe Çingencelerinin ürettikleri araçlar çok çeşitlidir. Kendi aralarında, uzmanlaştıkları alet imalatına göre gruplaşmışlardır³⁷¹. Büyük bölümü tahtadan çeşitli ev aletleri imal ederken az bir kısmı da turistik heykelsikler üretirler. Lawbe Çingene kadınları çeşitli ağaç işleme ürünlerinin yanı sıra genellikle kozmetik amaçlı çeşitli parfüm ve solüsyonlar hazırlarlar³⁷².

Genellikle Fulbe çoban Gacoları ile birlikte hareket eden Bambaabe Çingenceleri destancılar, şocere araştırmacıları ve müzisyenlerdir. Okuma yazma bilme oranı Bambaabe Çingenceleri arasında çok düşük olmasına rağmen sözlü kültürün kaynaklarını kullanarak Gaco ailelerinin tarihlerini ve aileler arasındaki bağlantıları ortaya çıkarırlar. Bambaabelere genellikle şifacı gözûyle bakılır. Kendilerine özgü müzik aletleri vardır. Geçmişte Bambaabe Çin-

(368) A.g.e. sf 166

(369) A.g.e. sf 167

(370) A.g.e. sf 167

(371) A.g.e. sf 167

(372) A.g.e. sf 167

geneleri belli ailelere sürekli çalışmaktayken, günümüzde müşteri bulabilmek için hareket halinde dolaşırlar⁵⁷³.

Maaube Çingencileri, Tukolor Gacoları ile beraber seyahat eden dokumacı Çingencilerdir. Genellikle hareket halinde müşteri ararlar ve gittikleri yerlerde seyyar aletlerini kullanarak giysi dokurlar⁵⁷⁴. Tukolor toplumu içerisinde Çingencelerin genel nüfusa oranı % 10'a yakındır. Maaube kadınları genellikle çömlekçilik yaparak geçimlerini sağlarlar⁵⁷⁵. Maaube Çingencelerin alt kolu olan Jazwambeler müzisyen ve şecere araştırmacılarıdır⁵⁷⁶. Serbest dolaşma ve müşteri arama hakkını kaybederek bir Gaco grubuna nümaye bağlanan Çingenceler, Maaube'lerden farklı görülür ve Maccube olarak adlandırılırlar. Bir bakıma köle statüsündedirler⁵⁷⁷.

Daha ziyade Mande diliyle konuşan toplumların arasında Nyamakalaw Çingencileri ön plana çıkarlar. Nyamakalaw Çingencileri demirciler, deri işçileri ve şairlerdir. Bunun yanında mezarcılık, şifacılık ve berberlik yaparlar. Horow Gacolarına sundukları ürün ve hizmetlerin karşılığı geçimlerini temin ederler. Nüfusun % 5'ini oluştururlar⁵⁷⁸. Mande tarımcı Gacoların arasında Keitas ve Diarroso gibi gruplar savaşçı yönetici klanlardır. Bunlar toplumun en üst kesimini teşkil ederler⁵⁷⁹. Nyamakalaw

(573) Age d 167

(574) Age d 167

(575) Age d 169

(576) Age d 169

(577) Age d 170

(578) Discrimination Based on Descent in Africa: The International Dalit Solidarity Network: www.dalitfreedom.org 164

(579) McNamee, Patrick: Age d 19

Çingencileri kendilerini Horow Gacolarından ayırırlar³⁸⁰. Her zaman için Nyamakalaw Çingenceleri olmalarını ön plana çıkarırlar. Savaşçı Gacoların tesiri altına girmemiş pek çok tarımcı Gaco toplumunda olduğu gibi, Horow Gacolarının da geçmişte Nyamakalawlarla daha olumlu ilişkileri olduğuna ilişkin düşünceler vardır³⁸¹. Günümüzde ise Nyamakalawlar dilenci ve parazit insanlar olarak görülmektedir. Nyamakalaw Çingenceleri ise kendi zanaatlarının önemini vurgulayarak Gaco bakış açısının etkisinde kalmadıklarını göstermiş olurlar³⁸².

Orta Afrika'da Çad ve Mandara tepelerinde özellikle demircilik ve çömlekçilikle ilgilenen Çingene kavimleri yaşamaktadır. Nüfusun % 90-95'i çiftçi Gacolardan oluşur. Çingencelerin nüfusu % 5 ile % 10 arasında tahmin edilmektedir. Esas olarak demirci ve çömlekçi olan Çingenceler aynı zamanda deri işçiliği, dokumacılık, mezarcılık, ebelik, iğdişçilik ve davulculuk da yaparlar³⁸³. Mandara Gacoları arasında demirci Çingenceler aynı zamanda şifacılar ve müzisyen-halk ozanları olarak bilinir. Demircilerin karıları hem çömlekçiler hem de şifacılarıdır³⁸⁴.

Somali'de yaşayan Çingene kavimleri genellikle Midgan adıyla bilinirler. Bunun yanında Sab, Madhiban ve Boon gibi isimler de Çingenceleri adlandırmak için kullanılır. Toplam nüfusun % 1'inin Çingencelerden oluştu-

(380) A.g.e. sf 3

(381) Conrad, C. David, Frank, E. Barbarz a.g.e. sf 2

(382) A.g.e. sf 2

(383) Discrimination Based on Decents in Africa: The International Dalit Solidarity Network: www.dalitfreedom.org sf 5

(384) Sinner, Judy, a.g.e. sf 357

ğu düşünölmektedir. Çingenelel arasında ayakkaıcılık ve sünnetçilik çok yaygın meslekler arasındadır³⁸⁵. Demircilik ve deri işçiliğı de bazı özel Çingene kavimleri tarafından yaygın bir biçimde uygulanmaktadır³⁸⁶. Demircilik özellikle Tumul Çingenelelel tarafından tatbik edilen bir zanaattır³⁸⁷. Yibirlel çerçilik ve sihirbazlıkta ustalaşmışlardır. Manevi rahatlama amacıyla tısumlar yapmak, falcılık, halk hekimliğı, berberlik, deri işçiliğı genel olarak Somali'nin Çingene kavimleri tarafından icra edilen mesleklerdendir³⁸⁸.

Yibirlel, Gaboyelel, Tumallar ve Galgalalar gibi pek çok Çingene kavmi, etnik olarak Somali'deki hakim asil klanlardan farklı değildir³⁸⁹. Buna karşılık sırf Çingene oldukları için toplumsal hayatın pek çok alanının dışına itilirlel. Somali'de asil olduklarını iddia eden Gacolel klanları, çobanlardır. Ek iş olarak ticaret yaparlar. Günümüzde Midgan Çingenelelerinin bir bölümü zanaatları işlevlerini kırbettikçe tarım işçilelel olarak çalışmak zorunda kalmaktadırlar³⁹⁰. Somali'nin Çingene kavimlerinin pek çoğı Gacolelardan kendilelerini savunmak için kullandıkları

(385) *Ethiopic: Treatment of Madhiban/Midgan/Medigan minority clan originating from the Ogaden area by Ethiopian forces in the area and by members of majority clans*; Query response a-6754 of 20 May 2009 : <http://www.unhcr.org/refworld/>; sf 1

(386) A.g.c.; sf 1

(387) Farah, Ahmed Yusuf, Lewis, I. M.; SOMALIA: THE ROOTS OF RECONCILIATION: www.progressio.org.uk; sf 15

(388) Bollig, Michael; a.g.c.; sf 208

(389) Farah, Ibrahim; a.g.c.; sf 5

(390) Samad, Asha; BRIEF REVIEW OF SOMALI CASTE SYSTEMS: The International Dalit Solidarity Network; 2008; www.dalitfreedom.org; sf 2

gizli dillere sahiptirler³⁹¹. Bunlar tam olarak dil formunda olmasalar da gizli iletişimi sağlayan mesajlaşma sistemleridir³⁹². Somali'deki çoban Gaco grupları çeşitli Çingene kavimlerini genellikle kendi klan yapılarının içerisine almışlardır. Tumul, Midgan, Eyle, Yahar, Yibir gibi Çingene kavimleri belli başlı çoban Gaco kavimlerinin parçası olarak sınıflandırılırlar³⁹³.

Kenya Çingenceleri arasında sayılarının 2.000 ila 3.000 arasında değiştiği söylenen Waatalar önemli bir yer tutarlar. Bu grup çeşitli geleneksel zanaatlarda çalışmakta, zaman zaman Gaco kavimleri için bazı özel bölgelerde bekçilik yapmaktadırlar. Fırsat buldukça avcılık yaparak geçimlerini temin etme yoluna giderler³⁹⁴. En önemli zanaatları deri tabaklama, ağaç kesimi ve çeşitli dini ritüellerde uygulayıcı olarak yer almaktır. Güney Etiyopya'daki Borono Gacoları ile birlikte seyahat eden Waata Çingenceleri mezar kazıcılığı yaparlar. Pokomo Gacoları ile birlikte yaşayan Waatalar bahçe bekçiliği ve palmye şarabı yapıcılığı ile ünlüdür³⁹⁵. Günümüzde Kenya Çingenceleri arasında Waataların yanı sıra Massailerle Gacoları ile birlikte yaşayan Dorobolar çörmekçi, demirci ve tarım işçileri olarak yaşamlarını sürdürmektedirler³⁹⁶.

(391) A.g.e; sf 3

(392) Lewis, Loan: UNDERSTANDING SOMALIA AND SOMALI-LAND; Columbia University Press; 2008; sf 4-5-6-7

(393) Horst, Cindy: TRANSNATIONAL NOMADS; Berghon Books; 2006; sf 46

(394) Discrimination Based on Descent In Africa; The International Dalit Solidarity Network: www.dalitfreedom.org; sf 1

(395) Rollig, Michael; a.g.e; sf 213

(396) A.g.e; sf 214

Ruanda'da Twa Çingenerinin nüfusun % 1-2'sini oluşturdıkları tahmin edilmektedir. Twalar esas olarak çömləkçi, müzisyen, dansçı ve demirci³⁹⁷ Çingenerdir. İmkân bulabilirse avlanarak ek gelir kaynağı temin ederler³⁹⁸. 1994 yılında savaşçı çoban Gacolar olan Tutsiler ve onların etkisi altında savaşçı bir kültür benimsemiş olan tarımcı Gacolar olan Hurular arasındaki savaşta Twa Çingeneri arada kalmış ve nüfuslarının % 20'sini kaybetmişlerdir³⁹⁹. Bu dönemde yaşanan çatışmalara Twaların çok küçük bir grubu katılmış, buna karşılık Twa Çingenerinin büyük bölümü yaşanan felaketin kurbanları olmuşlardır⁴⁰⁰.

Ruanda'nın yerli halkı olan ve Tabiat İnsanlarının soyundan gelen Twaların bir bölümü günümüzde halen avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile geçimlerini sağladıkları orman arazilerinde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Bu gruba Twa Mpungyu adı verilmektedir⁴⁰¹. Twalar arasında küçük bir bölüm ise savaşçı Gacolar olan Tutsiler tarafından tamamıyla kendilerine bağlı hale getirilmiş ve en kötü işlerde kullanılmışlardır. Bunların arasında müzisyenlik ve hokkabazlık gibi geleneksel zanaatlarda çalışanlar da, Tutsiler hesabına cellatlık yapanlar da vardır⁴⁰².

Eriyopya'nın Janjero bölgesinde Fuga Çingeneri ağaç

(397) Sorens, Pamela J. Sorenson, Andrew. VIOLENCE: THEORY AND ETHNOGRAPHY; *Contributions*; 2002; sf 20-21

(398) A.g.e. sf 11

(399) A.g.e. sf 12

(400) Taylor, C. Christopher. Dual Systems in Rwanda; ANTHROPOLOGICAL THEORY; 4: 353; 2004; sf 353

(401) A.g.e. sf 358

(402) A.g.e. sf 360-361

oymacıları, tahtacılar ve evlerin inşaat işinde çalışan inşaat ustalarıdır. Kambata Fuga Çingeneleleri ise çömlekçiler olarak tanınırlar. Aynı zamanda düğün müzisyenliği yaparlar ve eğlence sektörünün çeşitli kollarında çalışırlar⁽⁴⁰³⁾.

Angola ve Namibya'da yaşayan Thwa Çingeneleleri genellikle doğaüstü güçlerle ilişkili insanlar olarak hatırlanırlar. Gacolar için onların bu durumu çoğu zaman korku ve endişe kaynağıdır. Angola'nın Güney Batı sahilinde ise Korokalar sihirbazlar, şifacılar ve büyücüler olarak tanınırlar⁽⁴⁰⁴⁾.

Tuareg savaşçı çobanlarına bağlı olarak onlarla beraber göç eden İnadanlar usta demircilerdir. Mali ve Niger'de 10.000'e yakın nüfusları vardır. Tuareglerin kamp alanlarında yaşar ve zanaatlarını icra ederler. Demirciliğin yanı sıra ağaç oyma işinde de çalışırlar. Tuareglere bağlı bir grup olmalarına rağmen farklı Gaco grupları ile de ticaret yaparlar⁽⁴⁰⁵⁾. Çöl ticaretini kontrol eden savaşçı Gacolar olan Tuareglerle birlikte yaşayan İnadan Çingeneleleri, taşıma araçları olarak kendi develerine sahiptirler. Hazırladıkları ve zanaat ürünleri karşılığında ücretlerini genellikle aynı olarak alırlar. İnadan Çingene kadınları çok sayıda farklı zanaatları uygularlar. Bunlar arasında deri işleri özellikle ön plandadır. İnadan Çingenelelerinin erkekleri yılın belli zamanlarında Tuareg Gacoları ile birlikte kervan ticaretinin rotasına göre dolaşırlarken, eşlerinin yaptığı çeşitli ürünleri satarlar. İnadanlar aynı zamanda şairler, davul-

(403) Bullig, Michael; a.g.e; sf 210

(404) A.g.e; sf 212

(405) Phillips, David J; a.g.e; sf 170

cular, destancılar ve müzisyenlerdir⁴⁰⁶.

Moritanya'daki Bidan Gacolarıyla birlikte yaşayan M'allemin Çingenelelerinin adı demirci manasına gelir. Buna karşılık sadece demircilikle uğraşmazlar⁴⁰⁷. Deri işçiliği, kavgalı aileler arasında arabuluculuk M'alleminlerin geçimlerini sağladıkları ekonomik faaliyetler arasında yer alır. Ayrıca halk hekimliği, berberlik, sünnetçilik, kasaplık, duvarcilık ve zaman zaman da olsa müzisyenlik yaparlar⁴⁰⁸. Erkekler genellikle demir, gümüş, altın ve tahrta işlerler. Kadınlar ise deri işçiliği, dikiş, hasır dokuma, elbise boyama ve ayakkabı üretimi gibi işlerde uzmanlaşmışlardır⁴⁰⁹.

Afrika'nın farklı bölgelerinde irili ufaklı pek çok Çingene kavmi yaşar. Libya ve Çad bölgesinde Toubou Gacolarıyla birlikte yaşayan Azzas Çingeneleleri avcı, demirci, çömlekçi ve dericidir⁴¹⁰. Ibo Gacolarının demircileri olan Akwalar aynı zamanda mezarcılar ve sünnetçilerdir. Çeşitli dini ritüellerde önemli rol oynarlar⁴¹¹. Göl bölgelerinde yaşayan Soroge Çingeneleleri göçebe balıkçılar ve bot yapıcılardır. Sorogama adı verilen 4 ayrı dili konuşan Soroge Çingeneleleri, Niger ve Senegal nehirleri civarında yaşamaktadırlar. Nüfuslarının 200.000'e vardığı düşünülür⁴¹². Sorogeler balıkların hareketine uygun bir göç rotası izlerler. Balıkları kendi tüketimleri için avladıkları

(406) A.g.e. sf 173

(407) Cervello, Mariele Villarmet, a.g.e. sf 124

(408) A.g.e. sf 135

(409) A.g.e. sf 129

(410) A.g.e. sf 131

(411) Phillips, David J; a.g.e. sf 173

(412) A.g.e. sf 174

gibi, bir kısmını da satarlar. Bunun yanında başka insanların göçmesini mümkün kılan özel botlar yapar ve bunları satarlar⁽⁴³⁾. Sorogelerin avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile bağlarını tümüyle koparmamış Çingene gruplarından olduğunu düşünmek yerinde olacaktır.

Güney Asya

Günümüzde Hindistan'da özellikle ormanlık arazilerde Tabiat İnsanları ve Hindistan'ın hemen her yerinde Çingene-ler yaşamaktadır. Hindistan'da kast sistemi adı verilen savaşçı Gacoların toplumsal mevkülendirme sistemine göre Tabiat İnsanları ve Çingene-ler hiçbir kastın üyesi kabul edilmezler. Sayıları 150 milyona varan Tabiat İnsanları ve Çingene-lerin Hindistan'ın toplam nüfusu içindeki payı % 20'ye ulaşır⁽⁴⁴⁾.

Hindistan Kuzey bölgelerindeki Çingene grupları büyük ölçüde avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile bağlarını koparmışlardır. Belli başlı zanaat ve hizmetlerin sunumu konusunda uzmanlaşmışlardır. Oldukça geniş bir coğrafyada büyük bir nüfusun yaşadığı Hindistan'da çok çeşitli Çingene ve Tabiat İnsanı kavimleri yaşamaktadırlar. Gacoların toplumu bölen kast sistemi yüzünden Çingene-ler Hindistan'da çok büyük acılar çekmekte, büyük baskılarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Sonia Langha ve Sarengia Langha olarak, çaldıkları müzik aletlerine göre iki gruba ayrılan Langha müzisyenleri genellikle düğünlerde çalarlar⁽⁴⁵⁾. Müzisyenliğin yanı-

(43) A.g.e; sf 174

(44) Ghose, Sakarisa; a.g.e; sf 84

(45) Samanta, D. K. Mandal, S. K., Vyas, N. N.: PEOPLES OF INDIA: RAJASTHAN; Popular Press; 1998; sf572

sıra usta at yetiştiricileridirler. Bir bölümü yevmiyeli işçiler olarak da çalışırlar. Langha Çingencelerinin kendilerine ait küçük arazileri vardır, bu arazilerde küçük çaplı tarım yaparlar. Taşıma aracı olarak deveyi kullanırlar⁴¹⁶.

Langhalar, savaşçı Gaco kültürü ve dünya görüşünün etkisi altında girmiş Çingene gruplarından. Gacolar Hint toplumunu mevkilere göre ayırırken clinden su içilir-içilmez, yemeği yenilir-yenilmez gibi deyimleri kullanırlar. Gacoların dünya görüşüne göre kast-dışı kabul edilen Çingene ve Tabiat İnsanlarının clinden su içilmez, yemekleri yenilmez. Langhalar da Gacoların bu görüşünü benimseyerek toplumu sınıflandırır. Meghwal, Bhangı veya Harijan gibi sözcüklerle adlandırılan kendilerinden daha yoksul Çingene gruplarının clinden yemek yemediklerini, su içmediklerini söylerler. Buna karşılık Rajput ya da Bani Gacoları da Langhaların yemeğini yemez, clinden su içmezler⁴¹⁷. Langhaların tümüyle Gacoların dünya görüşünü benimsemeleri savaşçı Gacolar olan Sipahi Sindhilere bağlanmış olmalarından kaynaklanmaktadır⁴¹⁸.

Saperalar dansçı ve yılan oynatıcı Çingencelerdir. Daha ziyade Rajasthan'da nüfus yoğunlukları vardır⁴¹⁹. Tabiat İnsanlarının bilgeliğini günümüze taşıyan Saper Çingenceleri kral kobra yılanını kullanarak heyecan verici gösteriler yaparlar. Tabiat İnsanlarının kültürünü ve bilgeliğini yadsıyan çoğu Gaco topluluğu için onların bu gös-

(416) A.g.c. sf 574

(417) A.g.c. sf 574

(418) A.g.c. sf 574

(419) Kenrick, Donald; a.g.c. 2004: sf 94

terileri sihirli gibi gözükür. Saperalar kendileri gibi hayvan eğiticileri ve çeşitli eğlence sanatları ustalarının içinde yer aldığı Nat Çingencelerinin bir alt grubunu oluştururlar⁽⁴²⁰⁾. Saperalar sadece kobra yılanlarıyla gösteri yapmazlar. Bunun yanı sıra piton yılanları, akrepler, iguanalar gibi başka hayvanları da gösterilerinin bir parçası haline getirirler⁽⁴²¹⁾.

Günümüzde daha ziyade Orta Hindistan'da yaşayan Banjaralar, oldukça kalabalık bir Çingene kavmidir. Temel yaşam alanları Dekkan platosu ve çevre bölgeler olmakla beraber, Uttar Pradesh, Gujarat ve Rajasthan'da da Banjara Çingenceleri bulunmaktadır⁽⁴²²⁾. Banjara adının nereden geldiği konusu net olmamakla beraber farklı görüşler öne sürülmektedir. Kimileri sözcüğün Farsça pirinç taşıyıcısı anlamına gelen biranjardan türediğini ileri sürer. Kimileri banjara sözcüğünün Sankritçe ormandaki düşman anlamına gelen vanJaRi kelimesinden türediğini düşünmektedir⁽⁴²³⁾. Urducada banjar nadasa bırakılmış toprak anlamına geldiğinden, kimileri banjara sözcüğünün nadasa bırakılmış topraklarda yaşayanlar anlamına geldiğini ileri sürerler⁽⁴²⁴⁾. Uzmanlar Banjara, Labhana, Lukeri ve Wanjara adıyla çağrılan toplumların aynı Çingene kavmi olduklarını düşünürler. Gacolar tarafından

(420) Russell, R. V: THE TRIBES AND CASTES OF CENTRAL PROVINCES OF INDIA VOLUME. 4; Bibliobazaar. 2008; Org. Copyright 1916; sf 357

(421) A.g.e. sf 363

(422) Deogankar, S.G. Deogankar, Shailaja. S: THE BANJARA: Castes and Tribes of India 3; Ashok Kumar Publishing Company. 1992; sf 9

(423) A.g.e. sf 10

(424) A.g.e. sf 10

Banjara olarak sınıflandırılan çok sayıda Çingene kavmi bulunmaktadır⁽⁴²⁵⁾.

Yaygın kanaat Banjaraların Rajasthan kökenli bir Çingene kavmi olduğu yönündedir⁽⁴²⁶⁾. Kimi uzmanlar Banjaraların atalarının Rajput savaşçı Gacolarına bağlanmış müzisyen-ozan ve şecere araştırmacısı Çingeneleşmiş olduklarını düşünürler. Ayrıca Banjaraların 16. yüzyılda yaşanan savaşlar sırasında savaşçı gruplara gıda, ilaç ve savaş malzemeleri sattıkları; bu dönemde günümüzde Kızılbaş'ın sahip olduğu bağımsızlığa ve tarafsızlığa benzer bir konuma kavuştukları düşünülmektedir⁽⁴²⁷⁾. Rajput klanlarının göçebe zanaatçıları olan Çingeneleşmiş gittikleri bölgelerde zanaatlarını sürdürürken, farklı bölgelere yerleşen Rajput savaşçı Gacoları buraların hakimi haline gelmeye, yerli toplumlar üzerinde tahakküm kurmaya çalışmışlardır⁽⁴²⁸⁾.

Orta Hindistan'da yaşayan Birhor Çingeneleşmiş yakın dönemlere kadar ormanlık arazilerde avcılık ve yiyecek toplayıcılığı ile göçinen kavimlerdenidir. Ne varki doğal kaynakların tükenişi ile Çingeneleşmiş Usulü Göçim Yolları'nı benimsemek zorunda kalmışlardır⁽⁴²⁹⁾. Çok uzun yıllar yağmur ormanlarında huzur içinde yaşayan Birhorların göçmüş de çevrelerinde yaşayan tarımcı Gacolarla taksiricet ilişkileri vardı. Ne var ki bu tarımcı Gacolar savaşçı Gacoların tesiri altında Birhorları kast-dışı gruplar kabul etmişlerdir. Günümüzde sayılarının 8.000 ile 20.000

(425) A.g.e. sf 11

(426) A.g.e. sf 11-12

(427) A.g.e. sf 12

(428) A.g.e. sf 13

(429) Rao, Apurva, a.g.e. 2004; sf 272

arasında değiştiği düşünülürken Birhorlar, 10 farklı eyalete dağılmış bir biçimde yaşamlarını sürdürmektedirler⁽⁴³⁰⁾.

Kendilerine ait bir dilleri olan Birhorlar zengin bir müzik geleneğine sahiptirler⁽⁴³¹⁾. Birhorlar 10-15 aileden oluşan köylerde yaşarlar. Avlanma imkanı bulduklarında hep beraber avlanır ve bulduklarını kendi aralarında paylaşırlar. Yeniden evlilik ve boşanma Birhorlar arasında yasaklanmamış olmasına rağmen ayrılıklar çok nadir görülür. Birhorlar aşk ve sadakata büyük önem verirler. Aralarında bir sorun çıktığında yaşlılar konseyi bir araya gelir ve olaya müdahale eder⁽⁴³²⁾. Kömür madenciliği nedeniyle yaşadıkları ormanlar yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Birhorlar⁽⁴³³⁾ zanaat ve hizmetlerin sunumunda yoğunlaşmışlardır. Birhorlar bir takım bitkileri kullanarak özel bir ip yapmakta ve bunu komşuları olan tarımcı Gaco toplumlarına satmaktadırlar⁽⁴³⁴⁾.

Bengal'de çok sayıda farklı Çingene kavmi yaşar. Bunlar arasında yer alan Mahalis Çingeneleri usta sepetçilerdir. Bengal'in güney batısındaki alanlarda yaşamlarını sürdürürler. Dokumacılıkla uğraşan Rabhas Çingeneleri ise Kuzey Bengal'de yaşarlar⁽⁴³⁵⁾. Dericilik, müzisyenlik ve özel olarak davulculukla uğraşan Rıchi Çingeneler,

(430) Warf, Vickie, Gubbard, Katherine, Neill, Judy, THE BIRHOR OF INDIA: A VANISHING TRIBE: 2008: <http://www.hopc-chapel.org/mediafiles/birhor-report.pdf>: SF 2

(431) A.g.e: sf 3

(432) A.g.e: sf 3

(433) A.g.e: sf 4

(434) Fortier, Janu: a.g.e: sf 108

(435) Shassi, S. S: a.g.e: sf 87

Bengal dışında Bangladeş'te de yaşarlar⁴³⁶. Richilerin bir bölümü geleneksel mesleklerinin gelir getirmemeye başlamasıyla tarım işçisi olarak çalışmaya başlamışlardır⁴³⁷.

Tamil Nadu bölgesinin nüfusunun % 20'si Çingene-ler ve tabiat insanlarından oluşur⁴³⁸. Mesleklerini kaybe-den Çingene-lerin büyük bölümü Tamil Nadu'da toprak-sız tarım işçileri olarak çalışmaya başlamışlardır⁴³⁹. Pal-lars Çingene-leri meslekleri ile bağlarını neredeyse tama-men yitirmişler ve tarım işçileri olarak algılanmaya baş-lanmışlardır. Paraiyars Çingene-leri ise düğün müzisyenle-ridir, usta davulculardır. Parya sözcüğü onların isminden türemiştir⁴⁴⁰. Davulculuğun yanında dokumacılık ve ta-rım işçiliği yaparlar⁴⁴¹. Sakiliyarslar ise ayakkabı tamir-cileridir. Aynı zamanda çöpleri toplarlar⁴⁴².

Tamil dilinde isimleri kuş avcuları anlamına gelen Narikurawarlar, Tamil Nadu'nun önemli Çingene ka-vimlerinden bir tanesidir⁴⁴³. Narikurawarlar 20. yüzyıl başında hem avcılığın hem de Çingene Usulü Geçim Kaynakları'nın büyük ölçüde geçersizleşmeye başladığını aktarmaktadırlar⁴⁴⁴. Kimileri Narikuravar Çingene-lerinin, günümüzde orta ve güney Hindistan'da yaşasalar da, as-len Gujarat ve Rajasthan kökenli olduklarını düşünür⁴⁴⁵.

(436) Zene, Cosimox a.g.e. sf 259

(437) A.g.e. sf 263

(438) Mesbach, Daniel, Griffin, Krista a.g.e. sf 262

(439) A.g.e. sf 263

(440) Ghose, Sakarix a.g.e. sf 84

(441) Srivastava, B. N; a.g.e. sf 14

(442) Zene, Cosimox a.g.e. sf 265

(443) Kenrick, Donald; a.g.e. sf 94

(444) Mesbach, Daniel, Griffin, Krista a.g.e. sf 264

(445) A.g.e. sf 264

Narikurawarların kendileri de, öküzlerin çektiği arabalarla uzun mesafe taşımacılığı (arabacılık) yapan Lambardis Çingenceleri ile akraba olduklarını ileri sürerler. Lambardis, Banjaralara Güney Hindistan'da verilen isimdir⁴⁴⁶.

Narikuwarlar kendilerine ormanların lordları adını verirler⁴⁴⁷. Narikurawalar gerçekten de kuş avlarlar. Bir kısmını kendi ihtiyaçları için kullanır bir kısmını ise satar, fırsat buldukça başka hayvanları da avlarlar⁴⁴⁸. Ayrıca müzisyenlik yapar, maymun oynatır ve çeşitli süs eşyalarını yapıp satarlar. Balık kancası, dikiş iğnesi, pazarladıkları eşyaların arasında yer alır. Ayrıca hurda-kağıt toplayarak geri dönüşüm işinde de çalışırlar⁴⁴⁹.

Nilgiri civarında yaşayan Koras Çingenceleri büyük müzisyenlerdir. Ayrıca ağaç ve metal işlerler. Sepetçilik, çömlekçilik, avcılık ve çeşitli bitkiler kullanılarak yapılan her derde deva ilaçların satışı başlıca geçim kaynakları arasında yer alır. Nüfusları 1.500 civarındadır ve küçük bir bölgede mesleklerini icra ederek yaşamlarını sürdürürler⁴⁵⁰. Aynı bölgede yaşayan Irulas ve Kurumbaslar Çingene Usulü Geçim Yolları'nı yeni yeni benimsemeye başlamış olan Tabiat İnsanlarıdır. Esas olarak ormandan topladıkları çeşitli ürünleri Gacolarla takas ederler. Ayrıca diğer gruplar için müzik yapmaktadırlar. Nüfusları

(446) A.g.e. sf 265

(447) A.g.e. sf 264

(448) A.g.e. sf 266

(449) A.g.e. sf 266

(450) Porter, James, Rice, Timothy, Goertzen, Chris: South Asia: The Indian Subcontinent; THE GARLAND ENCYCLOPEDIA OF WORLD MUSIC, VOLUME 8; Garland Publishing, 2000: sf909

10.000 civarındadır⁽⁴⁵¹⁾.

Chamar Çingencileri Kuzey Batı Hindistan'da yaşayan bir Çingene grubudur ve genellikle deri işçileri olarak çalışırlar. Deriden imal edilen her türlü zanaat ürününü hazırlamalarının yanı sıra, birlikte yaşadıkları Gaco topluluklarına çeşitli hizmetler sunarlar⁽⁴⁵²⁾. Hindistan'ın en büyük Çingene gruplarından bir tanesi olan Chamarların toplumsal ve siyasal yaşama katılımı son derece yüksektir. Tarihsel olarak Kuzey Hindistan'ın en eski Çingene gruplarından oldukları düşünülmektedir.

Bhangisler Hindistan'ın en yoksul Çingene kavmidir. Gacolar tarafından her türlü haktan yoksun bırakılacak derecede hor görülürler. Genel nüfus içerisindeki oranları % 11 civarındadır⁽⁴⁵³⁾. Zanaatlarını kaybettiklerinden ve geçimlerini sağlayabilecekleri her türlü kaynaktan yoksun olduklarından, belki de insanlığın en zor işlerinden birini yaparlar. Hindistan'ın açık sokak tuvaletlerini süpürerek temizlerler⁽⁴⁵⁴⁾. Bu meslek Bhangislerle özdeşleşmiştir ve ülke genelinde bu işi yapanlara Bhangis adı verilmektedir⁽⁴⁵⁵⁾.

Bhangisler kendilerine Valmiki derler. Valmiki, Richi Ramayana'nın ünlü yazarı ve ilk Sankrit şairi Richi'nin takipçileri demektir. Richi mesajını yaymaya ormanlar-

(451) A.g.c. sf 909

(452) Rose, H. A: A GLOSSARY OF THE TRIBES AND CASTES OF THE PUNJAB AND NORTH WEST FRONTIER PROVINCE; Nirml Publishers; 1997; sf 147

(453) Shyamlati; a.g.c. sf1

(454) A.g.c. sf 11

(455) A.g.c. sf 11

dan başlamıştır⁴⁵⁶. Erken dönem kaynaklarda ruvalet temizleyicilerinden bahsedilmemesi ve bu tanımlamanın daha yakın zamanlarda⁴⁵⁷ ortaya çıkmış olması bu mesleğin geleneksel bir Çingene mesleği olmadığını göstermektedir. Büyük ihtimalle, bir şekilde zanaatını kaybeden Çingene'ler bu şekilde çalışmak zorunda kalmışlardır.

Gacolar tarafında Kalenderler olarak adlandırılan Pakistan Çingene'leri maymun ve ayı oynatan Çingene kavimlerindenidirler. Ayrıca cambazlık, sihirbazlık ve hokkabazlık gösterileri yaparlar. Kasaba ve şehirler arasında dolaşarak geçimlerini temin ederler⁴⁵⁸. Kalender Çingene'leri kendilerine Paryatan veya Pukiwas derler⁴⁵⁹.

Aynı zamanda Hindistan'ın batısında ve kuzeyinde yaşayan Jogiler yılan oynatan Çingene'lerdir. Çerçilik ve şifalı otlardan yapıtları her derde deva ilaçların satışı temel geçim kaynaklarıdır⁴⁶⁰. Pakistan Çingene'leri arasında Kanjarlar, pişmiş topraktan oyuncak yapmak konusunda haklı bir ün kazanmışlardır. Chrigalar çerçilik yapar ve kendi imalatları olan takıları satarlar. Kowtiler çerçilik ve tenekecilik yaparak geçinirler. Loharlar ise demirci Çingene'lerdir⁴⁶¹.

Natlar olarak anılan Bazigar Çingene'leri İslam dinini benimsemişlerdir. Akrobatlık ve eğitilmiş hayvan göster-

(456) A.g.e. sf 11

(457) Srivastava, B. N; a.g.e. sf 15-16

(458) Berland, Joseph C: *Nature, Nurture and Kinship: Culture, creation, and procreation: concepts of kinship in South Asian practice*; Böck, Monica, Rao, Aparna; Bergham Books; 2000; sf 158

(459) A.g.e. 159

(460) Kerrick, Donak a.g.e. sf 96

(461) A.g.e. sf 96

rileri yaparlar. Bir kısmı yerleşik bir yaşam sürse de çoğu gösteri amacıyla şehir şehir gezer⁽⁴⁶²⁾. Punjab veya Sind bölgelerinden geldikleri düşünülen Charan Çingeneleri günümüzde göçebe tarım işçileridir. Zaman zaman taşımacılık yaparlar. Banjaralarla bağlantılı oldukları düşünülür. Tarım işçiliğinde çalışmadıkları zamanlarda geçinebilmek için günlük işler yaparlar. Changar Çingeneleri ise göçebe sepetçilerdir. Aynı zamanda süpürge yapar ve balık ağı örerler⁽⁴⁶³⁾.

Afganistan Çingenelerine genellikle Jat adı verilmektedir. Jatlar eğlence sektörünün çeşitli alanlarında çalışırlar ve perçilik yaparak geçimlerini temin ederler⁽⁴⁶⁴⁾. Mesleklerini yitiren ve düşkün duruma gelen Jatlar arasında dilenmek zorunda kalan aileler de vardır⁽⁴⁶⁵⁾. Göçebe Jatlar genellikle beyaz branda bezinden çadırlarda kalırlar. Jat çadırları Gacoların siyah keçi kılından yapılan çadırlarından farklıdır. Doğu ve kuzey bölgelerdeki Jatların Hint kökenli oldukları, Batı ve Kuzeybatı'daki Jatların ise İran kökenli oldukları düşünülür⁽⁴⁶⁶⁾. Jat adı kapsayıcı bir ifadedir ve Gacolar tarafından en az 6 farklı Çingene kavmini tanımlamak için kullanılır⁽⁴⁶⁷⁾.

Güneydoğu Asya

(462) Borland, Joseph, C: NO FINGERS ARE ALIKE: COGNITIVE AMPLIFIERS IN SOCIAL CONTEXT: President and Fellows of Harvard College: 1982: sf58

(463) A.g.c. sf 58

(464) Rao, Aparna: a.g.c. 2004: sf 273

(465) A.g.c. sf 273

(466) A.g.c. sf 273

(467) A.g.c. sf 277

Kani Çingenceleri Nepal'in Tamang Gacoları ile birlikte yaşarlar. Gacolar tarafından kurulmuş olan kast sisteminde Çingenceler kast-dışı olarak kabul edilmiştir⁴⁶⁸. Kani Çingenceleri demirciliğin yanı sıra kimi tarımcı Gacoların topraklarında tarım işçileri olarak da çalışırlar. Sundukları hizmetin karşılığında genellikle gıda maddeleri alırlar. Bazı Kani Çingenceleri ise yaptıkları alüminyum ve bakır kapları nakit ödeme karşılığında Gacolara satarlar⁴⁶⁹. Kimi Kaniler usta marangozlardır ve Tamang Gacolarının evlerindeki ahşap kısımların hazırlanması için çalışırlar⁴⁷⁰. Kanilerin esas dili Nepalce olup aynı zamanda Tamang Gacolarının dilini de konuşurlar⁴⁷¹.

Bangladeş Çingenceleri olan Bedelerin nüfusları 1 milyon civarındadır. Adreslerin net olmaması ve Bedelerin büyük bölümünün de nehirlerde yaşamaları nedeniyle bu rakam resmi olarak doğrulanmamaktadır. Bede Çingenceleri yılan ısırığını engellemek amacıyla tılsımlar, yılan zehrine karşı çeşitli ilaçlar yaparlar. Bunun yanında çeşitli hastalıklar için doğal yollardan ilaçlar da imal ederler. Bangladeş'te yaşayan ve modern tıbbın imkanlarına ulaşamayacak durumda olan milyonlarca insanın yegane umudu Bede halk hekimleridir⁴⁷². Bunun yanında Bede-

(468) Holmber, David; Outcasts In An Ageitarian Society: Tamang / Blacksmith Relations From Tamang Perspective; OCCASIONAL PAPERS IN SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY; Vol 10; 2007; s/126

(469) A.g.e: s/127

(470) A.g.e: s/127

(471) A.g.e: s/128

(472) Brunden, Jon Van; A New Research Culture For The Marginalised In Bangladesh; IAS NEWSLETTER; 43; Spring; 2007; s/16

ler yılan yakalama konusunda ustadırlar⁽⁴⁷³⁾.

Sihirbazlık gösterileri, maymun oynatmak, bilezik-biblo gibi süs eşyaları satışı gibi ek işlerle de uğraşırlar. Satıcıları ürünleri topladıkları 65 farklı bölge arasında yıl boyunca hareket halindedirler. Bazı Bedeler yerleşik yaşam geçmeye başlamışlardır. Buna karşılık büyük çoğunluğu göçebe bir yaşam biçimini benimsemişlerdir. Çeşitli kaynaklarda Bedelerin Myammar'ın Montong kabilesinin soyundan geldikleri ileri sürülür⁽⁴⁷⁴⁾. Bede kadınları güçlü karakterleri ve sağlam duruşlarına rağmen çoklukla Gacolar tarafında alay konusu yapılır ve aşağılanırlar. Buna karşılık onların doğüstü güçlere sahip olduklarına inanılır ve bundan dolayı kendilerinden korkulur⁽⁴⁷⁵⁾.

Bangladeş'te yaşayan Muchis Çingeneleleri ayakkabı imalatçılarıdır. Nagarchi Çingeneleleri ise müzisyen halk ozanlarıdır. Bangladeş Çingenelelerinin sosyoekonomik durumu ülkenin genel yoksulluk seviyesinin çok altındadır. Pek çok sosyal haktan yoksun bir biçimde yaşayan Bangladeş Çingeneleleri Gacolar tarafından toplumun en dışına itilmektedirler⁽⁴⁷⁶⁾.

(473) A.g.c. sf 16

(474) Mahmud, A.K.M.; The Nomadic Bede Community and Their Mobile School Program; WHAT WORKS FOR THE POOREST: KNOWLEDGE, POLICIES AND PRACTISES; University of Manchester; Brac Center for Development Management; 3-5 December, 2006; sf 2

(475) Indian Institute of Dalit Studies; CASTE-BASED DISCRIMINATION IN SOUTH ASIA; 2008; www.iidsn.org; sf 140

(476) International Monetary Fund 2005; Bangladesh: Poverty Reduction Strategy Paper; IMF COUNTRY REPORT; No: 05/410; November, 2005; sf 186

Uzak Doğu

Japon Çingenceleri Burakuminler en az tanınan Çingene gruplarından. Genetik özellikleri itibarı ile Japon Gacoları ve Burakumin Çingenceleri arasında herhangi bir fark yoktur. Buna karşılık yüzyıllar boyunca Burakuminler toplumdan dışlanmış ve uzak bölgelerde yaşamaya mahkum edilmişlerdir⁴⁷⁷. Burakumin Çingenceleri özellikle deri işçiliği ve tabaklama yaparlar. Bu meslekler Japon Gacoları tarafından hor hürülür ve kirli işler olarak kabul edilirler⁴⁷⁸. Ayrıca mezarcılık ve kasaplık da Burakuminlerin geçimlerini temin etmek için yaptıkları meslekler arasında yer alır⁴⁷⁹. Burakuminler aynı zamanda Etalar olarak da bilinirler⁴⁸⁰. Günümüzde bu meslekler büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Burakuminler genellikle düşük statülü işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar.

Orta Asya

Altay dağlarında yaşayan demirci kabilelere 1917'ye kadar herhangi bir ortak isim verilmemişti. Her kabile yakınında yaşadığı ırmağın adıyla anılıyordu⁴⁸¹. Daha sonra bu kabilelerden birinin adı genelleştirildi ve Altay dağlarının demirci kabilelerine Shorlar denilmeye başlan-

(477) Meerman, Jacob; Oppressed people: Economic mobility of the socially excluded; *THE JOURNAL OF SOCIO-ECONOMICS*; 34; 542-567; 2005; sf 558

(478) Anjos, Timothy; Binding Burakumin: Marxist Historiography and the Narration of Difference in Japan; *JAPANESE STUDIES*; Vol 27; No 2; September 2007; sf155

(479) Naray, Dhriti, Chakravarty; The Myths of Japanese Homogeneity; *CHINA REPORT*; 40; 311; 2004; sf 313

(480) Beynon, Edman Deane; a.g.e; sf 358

(481) Radloff, W; Sibiryadan; Cilt 1; Maarif Basımevi; 1954; sf 202-203

dı⁴⁸². Shorlar bilinmeyen bir tarih devrinden beri mesleklerini icra eden usta demircilerdir. Mızraklar, ok başları, kılıçlar ve ürettikleri pişmiş çömlekler çevrelerindeki çoban / savaşçı Gaco topluluklarına sattıkları zanaat ürünleri arasında yer almaktadır⁴⁸³. 17. yüzyılda Rusların bölgeye yerleşmesine kadar Shorların yaşadığı bölgeler Kırgız Hanlarının etkisi altındaydı⁴⁸⁴.

17. yüzyılda bölgeye yerleşen Ruslar, Shorların Kırgızlara silah satabileceklerini düşünerek Shorlara demirciliği yasakladılar⁴⁸⁵. Mesleklerini icra edemeyen Shorlar geçinmek için Tabiat İnsanlarının geçim yollarına başvurdular. Avcılık, fındık ve bal toplayıcılığı ile yaşamlarını sürdürmeye çalıştılar⁴⁸⁶. Günümüzde Shorların büyük bölümü madencilik sektöründe çalışmaktadır. Ayrıca tarım işçiliği yapanlar ve kendilerine ait topraklarda tarımla uğraşan Shorlar da vardır⁴⁸⁷.

Çingene Usulü Geçim Yolları ile Tabiat İnsanlarına özgü geçim yolları arasında gidiş gelişler yaşayan Shorlar, hem yaşadıkları doğal koşullar hem de karşı karşıya kal-

(482) Forsyth, James; A HISTORY OF THE PEOPLE SIBERIA; RUSSIA'S NORTH ASIAN COLONY 1581-1990; The Press Syndicate of The University of Cambridge; 1992; sf 124

(483) Forsyth, James; A HISTORY OF THE PEOPLE SIBERIA; RUSSIA'S NORTH ASIAN COLONY 1581-1990; The Press Syndicate of The University of Cambridge; 1992; sf 124

(484) Forsyth, James; A HISTORY OF THE PEOPLE SIBERIA; RUSSIA'S NORTH ASIAN COLONY 1581-1990; The Press Syndicate of The University of Cambridge; 1992; sf 124

(485) Tchulzhanova, Liubov; SHOR; 2009; http://www.indigenous.ru/english/people/c_shor.htm

(486) <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3458001033.html>

(487) <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3458001033.html>

dıkları tarihi olaylar nedeniyle tabiattan tümüyle kopmadıkları için çevrelerindeki çoban, savaşçı-çoban ve savaşçı / avcı Gaco topluluklarına tümüyle bağlanmamışlar ve kendi öz kimliklerini muhafaza edebilmişlerdir. Orta Asya Çingencelerini değerlendirirken ilk olarak onların adını anmamızın sebebi, Orta Asya'nın efsanevi demirci kabilelerini hatırasını günümüze taşıdıklarına inanmamızdır. Soğuk iklim şartları altında geniş orman arazilerini barındıran Sibiry ve Altay dağları bölgesinden uzaklaşıp bozkurlara doğru ilerledikçe tabiattan tümüyle koparılmış Tabiat İnsanları olan Orta Asya Çingenceleri ile karşılaşırız.

Orta Asya Çingenceleri geleneksel Çingene mesleklerinden pek çoğunu icra ederler. Elek-kalbur yapımı, tahma oyma-doğrama, demircilik, mücevher yapımı, müzisyenlik, dansçılık, hayvan terbiyeciliği, falcılık ve halk hekimliği Orta Asya Çingenceleri arasında icra edilen en bilinen mesleklerdir⁽⁴⁸⁸⁾. Kashadarya bölgesinde yaşayan Çingene grupların fırsat buldukça avlandıklarına ilişkin bilgiler verilmektedir⁽⁴⁸⁹⁾. Kısım de olsa Tabiat İnsanları geçim yolları olan avcılık ve yiyecek toplayıcılığının izleri, halen Orta Asya Çingenceleri arasında yaşamaktadır. Bölgedeki bazı Çingene grupları yine oldukça iyi bilinen Çingene meslekleri olan çerçilik ve kalaycılık yaparak geçinirler⁽⁴⁹⁰⁾. Maymun ve ayı oynatan hayvan terbiyecilerine

(488) Akiner, Shirin; *Enduring Strangers: Mughal, Lyali and Other Peripatetics in the Social Fabric of Central Asia*; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers; 2004; sf 303

(489) A.g.r. sf 303

(490) Phillips, David J; a.g.r. sf 322

rastlanmakla beraber, bu zanaatların bölgedeki Çingene kavimleri arasında çok yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Orta Asya'da yaşayan pek çok Çingene kavmi komşuları tarafından halk hekimliği konusunda uzman kabul edilir ve sıklıkla tedavi amacıyla kendilerine başvurulur⁽⁴⁹¹⁾.

Orta Asya'da, başka bölgelerden gelen farklı Çingene kavimleri olduğu gibi bölgede ortaya çıkmış ya da zaman içerisinde bölgenin yapısına uyum sağlamış Çingene kavimlerine de rastlanabilir. Bazı yerlerde Çingeneleşme arasındaki kavim farklılıkları tümüyle unutulmuş, yaşadıkları bölgelerin toplumsal yapısı içerisinde kendine özgü yeni bir kimlik kazanmışlardır. Örneğin Kırım Tatarları arasında Çingeneleşme Tatar toplumsal yapısının bir parçası olarak kabul edilir ve diğer Tatar grupları arasında sayılır⁽⁴⁹²⁾. Aynı şekilde Kırım'ın Tayfa Çingeneleri de kendilerini bir Tatar klanı olarak kabul ederler. Türkiye'den geldiklerini ve aslen Mersinli olduklarını söyleyen Tayfa Çingeneleri muhtemelen farklı Çingene gruplarının karışımı sonucu ortaya çıkmış bir Çingene grubudur. Zira aralarında kendilerine Urumcel ya da Romacel gibi Rom kimliği çağrıştıran isimler veren ailelerin, kendilerine Türkmen diyen Çingene ailelerle birlikte bulunması bu ihtimali güçlendirmektedir⁽⁴⁹³⁾.

Orta Asya Çingeneleşmesinin kendi öz adlandırmaları ya da efsanelerinde onların Hint kökenli bir Çingene gru-

(491) Azadkanov, Shavkat, Azadkanov, Ablabek: a.g.e. sf 11

(492) Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin: Segmentation vs Consolidation: The Example of Four Gypsy Groups in CIS; ROMANI STUDIES; Vol 14; No 2; 2004; 145-191; sf 153

(493) Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin: a.g.e. 2004; sf 154-155-156

bu olduğuna ilişkin herhangi bir işaret bulunmaz. Aksine Orta Asya Çingencelerinin büyük bölümü kendilerinin Orta Asyalı olduklarını ileri sürerler. Buna karşılık aralarında Hintlilerde yaygın olduğu düşünülen fiziksel özelliklere sahip bireylerin bulunması ve birtakım kültürel yakınlıklar nedeniyle Orta Asya Çingencelerinin Hint kökenli olabileceği ileri sürülmüştür⁽⁴⁹⁴⁾. Buna karşılık Çingene grupları arasında Orta Asya'nın yerli toplumlarından ayırt edilemeyecek fiziksel özelliklere sahip çok sayıda bireyin bulunması ve hatta Orta Asya Çingencelerinin genel fizik özelliklerinin bölge halklarının ortak özelliklerini yansıtmaması, genel olarak tüm Orta Asya Çingencelerinin Hint kökenli olduğu gibi bir yaklaşımı tutarsız hale getirir. Her yerde olduğu gibi Orta Asya'da da Çingenceler evrensel millet olarak ırklarüstü bir yapı gösterirler.

Bölgede çok sınırlı sayıda araştırma yapılmış olması nedeniyle Orta Asya Çingenceleri hakkındaki bilgilerimiz son derece kısıtlıdır. Daha ziyade Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'ın Osh ve Celalabad bölgelerinde yaşayan Çingene kavimleri hakkında çalışmalar yapılmıştır⁽⁴⁹⁵⁾. Çalışmalar arttıkça farklı bölgelerdeki Çingene kavimlerine ilişkin sahip olduğumuz bilgiler de gelişecektir.

Orta Asya'da Gacolar Çingencelere genel olarak Luli, Luri ya da Dzugi sözcüklerini kullanarak seslenirler. Buna karşılık hakkında bilgi sahibi olduğumuz bölgelerde yaşayan farklı Çingene grupları bulunmaktadır. Mugatlar,

(494) Azakhanov, Shavkat, Azakhanov, Abkhelik: a.g.c. sf 10

(495) Özbek, A. R. Polat, K: Socio-Cultural Life of Gypsies in southern Kyrgyzstan; THE SOCIAL SCIENCE JOURNAL: 42: 469-478: 2005; sf 470

Özbekistan ve Tacikistan'da yaygın bir yaşam alanı bulunan Çingene gruplarındandır. Kendilerine Mug adını veren Mugatların diline Lavzi Mugat denilir. Mugatlara Özbekler Luli, Tacikler ise Tugi derler. Mugat dilinde Arap Çingeneleri olan Banu Sassanların dilinden çeşitli izler bulunur⁽⁴⁹⁶⁾. Mugat dilinin bazı özelliklerinin ise yerel bir dilin özel formlarını yansıtırıyor olabileceği düşünülür⁽⁴⁹⁷⁾.

Tacik Çingeneleri kendilerine Mugat derken, Özbekistan Çingeneleri Lyuli derler. Bu gruplar bölgede yaşayan Mazang, Parya, Kavol, Chistoni, Soghutarosh gibi gruplarla beraber yaşarlar. Mugat / Lyuli Çingeneleri genellikle Tacikçe konuşmakla beraber aynı zamanda Özbekçe de konuşurlar. Parya grubu, merkez Hint dilleri ile ilişkili bir dil konuşur. Bölgenin Çingeneleri arasında yaygın olarak Lavzi Mugat dili kullanılır. Bu dildeki sözcüklerin % 50'si Lughadan, kalanları ise benzer özel dillerden alınmıştır⁽⁴⁹⁸⁾.

Orta Asya'da yaşayan bir başka Çingene kavmi Mazanglardır⁽⁴⁹⁹⁾. Büyük bölümünün yerleşik yaşama geçtikleri düşünülür. Esas zanaatları ağaç işlemedir⁽⁵⁰⁰⁾. Ağaçtan çok çeşitli aletler imal ederler. Bunlar arasında ahşap malzemeden yapılan tambur, dek-kalbur ve çeşitli ev gereçleri yer alır⁽⁵⁰¹⁾. Hakkında oldukça az bilgiye sahip olduğumuz bir diğer Çingene grubu ise Agachalardır⁽⁵⁰²⁾.

(496) Kennick, Donat: a.g.e. 2001

(497) A.g.e.

(498) Alkire, Shrin: a.g.e. sf 300

(499) A.g.e.

(500) Phillips, David C: a.g.e. sf 322

(501) Asatkhonov, Sherkat, Asatkhonov, Abilbek: a.g.e. sf 11

(502) Asatkhonov, Sherkat, Asatkhonov, Abilbek: The Gypsies (Luli) of

Tavoktaroshlar yine bölgede yaşayan bir başka Çingene grubudur⁵⁰³. Ayrıca Kazakistan'da yaşayan Hint kökenli Romani Sinte ve Kowli Çingene kavimlerinin adını anmamız doğru olur⁵⁰⁴.

Günümüzde geleneksel zanaatları devam ettirebilen Çingene kavimlerinin sayısı oldukça azalmıştır. Demircilik ve mücevher imalatı ile Müslüman kadınların kullandığı özel bir örtünün imali ve satışı, devam ettirilebilen meslekler arasında yer alır⁵⁰⁵. 1930'lardan beri uygulanan yerleşikleştirme politikaları büyük ölçüde başarıya ulaşmış, Çingenelerin önemli bölümü tarımcı ve yerleşik zanaatçılar olarak çalışmaya başlamışlardır⁵⁰⁶.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi çok yoğun bir Çingene nüfusunu barındıran önemli alanlardandır. Bu alanda aynı zamanda çok sayıda farklı Çingene kavmine rastlamak mümkündür. Bu bölümde genel itibarı ile konuyu açıklamakla yetineceğiz.

Özellikle Arapça konuşulan ülkelerde Gacolar tarafından Çingeneleri adlandırmak için kullanılan en yaygın sözcük Nawardır. Çok sayıda farklı Çingene kavmi Nawar sözcüğü kullanılarak adlandırılırlar⁵⁰⁷. Nawar Çinge-

Central Asia; ANTHROPOLOGY & ARCHEOLOGY of EURASIA; vol. 41; no. 1; Summer 2002; pp. 9-15; sf 10

(503) Kenrick, Donald; a.g.e: 2001

(504) Phillips, David J.; a.g.e: sf 322

(505) Atukhanov, Sharbat, Asarukhanov, Ablabek; a.g.e: sf 11

(506) Akiner, Shire; a.g.e: sf 304

(507) Meyer, Frank; Biography and Identity in Damascus: A Nawar (Chief; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PE-

neleri en bilinen Çingene meslekleri ilk hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bunun yanı sıra Afrika'daki pek çok Çingene kavmi gibi Nawarlar da çoban ve savaşçı Gaco kabileler arasında tarafsız pozisyonları sayesinde arabulucu olarak rol oynamışlar ve birtakım ruhani ritüellerin uygulayıcıları olarak kabul edilmişlerdir⁵⁰⁸.

Suriye'de Çingenelerin nüfusunun 150.000 ile 200.000 arasında olduğu ileri sürülmektedir. Bölgedeki en büyük iki Çingene kavmi Dom Çingeneleri ve Türkmen Çingeneleridir⁵⁰⁹. Suriye'de Nawar adıyla anılan diğer Çingene kavimleri Abdallar, Albanlar, Akralar ve Kaolilerdir⁵¹⁰. Bölgedeki her Çingene kavminin kendine ait bir dil yapısı bulunmaktadır. Domlar Domari, Türkmen Çingeneleri kendilerine özgü bir Türkçe lehçesi, Abdallar özgün bir Türkçe lehçesi, Albanlar Quarnaqur, Akralar Kürtçe ve Kaoliler bir Fars lehçesi konuşurlar⁵¹¹.

Orta Doğu'da geniş bir bölgede yaşayan Dom Çingeneleri bölgenin eski Çingene gruplarından bir tanesidir. Muhtemelen Romanların ataları Hindistan'dan çıkmadan daha önce Orta Doğu'ya gelen çeşitli Hint Çingene kavimlerinin bölgenin yerli Çingene grupları ile kaynaşması sonucu ortaya çıkan Dom Çingeneleri, Domari isimli bir dile sahiplerdir⁵¹². Türkmen Çingeneleri ve diğer Çin-

RIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA: Berland, Joseph C. Rao, Apurva, Praeger Publishers, 2004; sf 71

(508) A.g.c. sf 76-77

(509) A.g.c. sf 73

(510) A.g.c. sf 74

(511) A.g.c. sf 74

(512) Windfuhr, 2003:415 a

gene kavimleri de gerçekleşen farklı göçlerin sonucunda bölgeye gelen göçebe zanaatçı kavimlerin zaman içerisinde yerel Çingene kavimleri ile kaynaşmalarının sonucunda bugünkü kimliklerine kavuşmuşlardır.

Domların meslekleri çok çeşitlidir. Çiftçiler için ekim ederler, demircilik yapar ve gümüş takılar hazırlarlar. Dom kadınlar genellikle dövmecilik ve falcılık yaparlar⁽⁵¹³⁾. Domlar arasında halk hekimliği temelinde dişçilik yapan gruplar da vardır⁽⁵¹⁴⁾. Sünni Türkmen Çingenceleri müzisyenlik ve dansçılık yaparlar. Buna karşılık Şii Türkmen Çingenceleri kalaycılık yaparak geçinirler. Albanlar çaydanlık ve kazan temizlemeciliği ile uğraşırlar⁽⁵¹⁵⁾.

Bütün Çingene kavimleri arasında olduğu gibi Dom ve Türkmen Çingenceleri arasında da her dönem evlilikler yaşanmış ve karma aileler kurulmuştur⁽⁵¹⁶⁾. Her iki grup da günlük iletişimde çoğunluğun dili olan Arapçayı kullanırlar. Özel diller daha ziyade özel iletişim amacıyla kullanılır⁽⁵¹⁷⁾. Pek çok konuda farklı Çingene kavimleri birlikte hareket etmekte ve aşağı yukarı benzer şartları paylaşmaktadırlar.

Irak'ta nüfusu 50.000 civarında olduğu söylenen ve Zort / Ghorbari olarak adlandırılan Çingene grupları yaşamlarını sürdürmektedirler. Büyük bölümü kendi aralarında Domari konuşmaktadır. Demircilik, falcılık, müzisyenlik ve dansçılık belli başlı geçim yolları arasında

(513) Meyer, Frank; a.g.e. sf 73

(514) A.g.e. sf 74

(515) A.g.e. sf 74

(516) A.g.e. sf 76-78

(517) A.g.e. sf 84

yer alır⁵¹⁸. Bölgede yaşayan Kawliya Çingenceleri geçmişte özellikle eğlence sanatlarında sahip oldukları rol sayesinde göçimlerini sağlayabiliyorken Irak Savaşı sonrasında birlikte yaşadıkları Gaco gruplarının bu müzik ve dansı yasaklamaları ile oldukça zor bir duruma düşmüşlerdir⁵¹⁹.

Arabistan coğrafyasında, çöl coğrafyasını yakından tanıyan ve göçimini çölün kaynaklarından sağlayan büyük bir Çingene kavmi yaşamaktadır. Slayb Çingenceleri çöldeki Bedevi Çoban Gaco kabileleri arasında mesajlık yaparlar⁵²⁰. Çöldeki su kaynaklarının yerlerini ve genel olarak çölün yapısını çok iyi tanır. Ulaşım aracı olarak genellikle eşekleri kullanırlar. Sadece içlerinden küçük bir grubun develeri vardır⁵²¹. Bedeviler Slayblara Al Salaba derler. Diğer Gaco grupları ise onlara Al Sulban ya da Al Khlawiya şeklinde seslenirler.

Arap Gacoları bölgede yaşayan tüm diğer Çingene kavimleri gibi Slaybları da Hutaym sözcüğünü kullanarak isimlendirirler. Hutaym, Arap çoban Gacolarının Çingencelere verdikleri isimdir. Hutaym olarak adlandırılan kabileler Arap çoban / savaşçı Gacoları tarafından kurulan sözde asalet zincirinin dışında kabul edilirler.⁵²²

(518) Phillips, David J: *agc*: sf 256

(519) Shadid, Anthony: In a Gypsy Village's Face, An Image of Iraq's Future; Washington Post Foreign Service; April 3; 2004

(520) Leachman, G. A: A Journey to North-Eastern Arabia; THE GEOGRAPHICAL JOURNAL; Vol 37; No 3; Mar. 1911; pp 265-274: sf 266

(521) *Agc*: sf 274

(522) Danish, L. M: Hutaym: Meslim Tribe of Arabia, Egypt and Sudan; ENCYCLOPAEDIC ETHNOGRAPHY OF MIDDLE EAST AND CENTRAL ASIA; Volume 1; Khanam, R: Global Vision Publishing House; 2005; sf 286

Hutaym aynı zamanda Kuzeybatı Arabistan'da yaşayan bir başka Çingene kabilesinin ismidir. Araplar hem özel olarak onları, hem de genel olarak Çingene kabilelerini adlandırmak için bu ismi kullanırlar⁵²³.

Slayblar bölgedeki Gaco kabileleri tarafından hor görülür ve küçümsenirler⁵²⁴. Tüm diğer Çingene kabilelerinde olduğu gibi Slayblarda da kadınların konumu son derece güçlüdür. Bölgedeki Gaco kabilelerinden farklı olarak Slayblar arasında çokeşliliğe rastlanmaz⁵²⁵. Gacolar Slaybların kendi yerleşim bölgelerinin yakınında barınmalarına izin vermediklerinden, Slayb Çingenelerinin yerleşim bölgeleri uzak arazilerde kurulur⁵²⁶.

Slayblar çöl coğrafyasının yakından tanıdıkları için Bedevi Gacoları uzun mesafeli yolculuklarda çöl rehberliği yaparlar⁵²⁷. Aynı zamanda çok usta avcılardır. Kimi Gaco kabileleri için çömlekçilik yaparlar⁵²⁸. Bazı bölgelerde demircilik de Slayblar tarafından icra edilen meslekler arasında yer alır⁵²⁹. Bedevi Gaco kabileleri için halk hekimliği ve doğal maddelerden ilaç yapmak Slayb Çingenelerinin en önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır⁵³⁰. Slayb Çingeneleri halk hekimliğini bir

(523) A.g.e; sf 286

(524) Jabbur, Jibrail S; THE BEDOUINS AND THE DESERT ASPECTS OF NOMADIC LIFE IN THE ARAB EAST; State University of New York Press; 1995; sf 421

(525) A.g.e; sf 424

(526) Casey, Michael S; THE HISTORY OF KUWAIT; Greenwood Press; 2007; sf 25

(527) Jabbur, Jibrail S; a.g.e; sf 424

(528) Casey, Michael S; a.g.e; sf 25

(529) Jabbur, Jibrail S; a.g.e; sf 432

(530) A.g.e; sf 427

geçim kaynağı olarak görmenin ötesinde zaman zaman Kızılay gibi çalışırlar. Çölde buldukları yaralı ve açları tedavi eder, onlara yardımcı olurlar⁵³¹. Slaybların bir bölümü kalaycılıkla da ilgilenmektedirler⁵³². Ahşap işleme konusunda da oldukça uzman oldukları kaynakların dile getirdiği bilgiler arasında yer almaktadır⁵³³. Aynı zamanda çoban Gaco kabilelerinin hayvanlarının hastalıklarını tedavi ederler⁵³⁴.

Tüm diğer Çingene kabileleri gibi Slayblar da eğlence sanatları konusundaki ustalıkları ile haklı bir ün kazanmışlardır. Çeşitli eğlencelerde müzisyenlik ve dansçılık yaparlar. Bunun yanı sıra Nabati Şiiri⁵³⁵ denilen ve Bedeviler arasında çok popüler olan melodi eşliğinde okunan Arapça şiirlerin de ustaları Slayblardır⁵³⁶.

Lübnan'da 8.000 civarında Çingene yaşamaktadır. Bir bölümü kentlerde bir bölümü ise göçebe olarak kırsal alanlarda yaşamaktadır⁵³⁷. Lübnan Çingeneleri davul, flüt ve diğer enstrümanları çalarak müzisyenlik yaparlar. Fakirlik, işportacılık ve yevmiyeli işçilik Lübnan Çingeneleri arasında yaygın olan mesleklerdendir⁵³⁸. Lübnan Çingeneleri arasında Dom Çingeneleri oldukça geniş bir ye-

(531) A.g.e. sf 447-448

(532) A.g.e. sf 441

(533) A.g.e. sf 452

(534) A.g.e. sf 452

(535) A.g.e. sf 456

(536) A.g.e. sf 453-454

(537) Phillips, David J; a.g.e. sf 256

(538) Williams, G. A: The Gypsies of Lebanon; DOM RESEARCH CENTER JOURNAL: Vol 1; No 2; Spring 2009; <http://www.domresearchcenter.com/journal/12/lebanon.html>

kun tutmaktadır. Domari yaygın bir biçimde kullanım alanına sahiptir ve yeni kuşaklara aktarılabilmektedir⁵³⁹.

Kudüs'te yaşayan Dom gruplarının sadece küçük bir bölümü Domari konuşmaktadır ve büyük bölümü 60 yaşın üzerindedir⁵⁴⁰. Kudüs Çingeneleeri kendi içlerinde 4 gruba ayrılmaktadırlar: Skeem, Nimir, Shaker ve Barana⁵⁴¹. Büyük bölümü temizlik işlerinde çalışmakla beraber kısmi olarak geleneksel zanaatları yaşatmaya devam etmektedirler⁵⁴². Gazze bölgesinde yaşayan Çingeneleer genellikle dansçılık yaparak geçinirler ve büyük ölçüde yerleşik bir hayata alışmışlardır⁵⁴³.

İran'da yaşayan Luri Çingeneleeri Beluchi çoban Gacoları ile birlikte göç ederler. Luriler büyük ölçüde Beluchilere bağlı bir grup haline gelmişlerdir. O kadar ki bir dönem bir Luri öldüğünde kan parası bağlı olduğu Beluchi kabilesine ödenir hale gelmiştir⁵⁴⁴. Buna rağmen Luri Çingeneleeri ve Beluchi Gacoları arasında evlilik kesinlikle yasaklanmıştır⁵⁴⁵.

İran Çingeneleeri arasında çok sayıda Hint kökenli Çin-

(539) Age

(540) The Domari Society of Gypsies in Jerusalem: <http://www.wix.com/domarisociety/domari-society-website/>

(541) Levy, Gideon; Twilrib Zone / The Gypsies of Jerusalem; HAARETZ: 26 June, 2008: <http://www.haaretz.com/hasen/spages/994525.html>

(542) Age

(543) Williams, G. A; Dom of The Middle East; DOM RESEARCH CENTER JOURNAL: Vol 1; No 1; January, 2000; <http://www.domresearchcenter.com/journal/11/dom.html>

(544) Kenrick, Donald; Romances in the Middle East: Part 3; <http://www.domresearchcenter.com/reprints/body3.html> : 2001

(545) Age

gene kavmi bulunmaktadır. İran Şahu Ardaşir'in 3. yüzyılda Hindistan'ı fethi ile beraber iki ülke arasında Çingene-lerin yoğun bir hareketliliği söz konusu olmuştur. Çingene-lerin bir kısmı kendi istekleri ile iş imkanlarının yoğun olduğuna inandıkları İran'a gelmişler, bir kısmı ise çeşitli işlerde çalışmak üzere zanaatçı olarak getirilmişlerdir⁵⁴⁶. Çeşitli kaynaklarda Hindistan'dan İran'a getirilen Çingene müzisyenlere ilişkin efsaneler bu yaşananların bir işareti olarak görülmelidir⁵⁴⁷.

İran'da sayısı 1 milyon civarında olan büyük bir Dom grubu yaşamaktadır. Bu gruplar arasında Domari yaygın bir biçimde konuşulur⁵⁴⁸. İran'ın Dom grupları genellikle çeşitli zanaat ürünleri üretimi, çerçilik, dansçılık ve müzisyenlik yaparak geçimlerini temin ederler⁵⁴⁹.

İran'da yaşayan bir diğer Çingene grubu, Avrupa'dan gelerek bölgeye yerleşen Zargarilerdir. Daha ziyade Kuzeybatı Tahran'da yaşamlarını sürdürmektedirler. 18. yüzyılda bölgeye geldiklerinde ünlü kuyumcular olarak tanınmışlardır. Zaman içerisinde aralarında tanımla uğraşmaya başlayanlar olmuştur⁵⁵⁰.

Kuzey Afrika'dan yaşayan bazı Çingene gruplarının açık tenli olmaları onları bölgede yaşayan Gaco topluluklarından ayıran önemli bir özelliktir. Yukarı Nil bölge-

(546) Kronick, Donald: a.g.e: 2004: sf 25

(547) A.g.e: sf 28

(548) The Domari Society of Gypsies in Jerusalem: <http://www.wix.com/domarisociety/domari-society-website/>

(549) Williams, G. A: Dom of The Middle East. DOM RESEARCH CENTER JOURNAL: Vol 1: No 1: January. 2000: <http://www.domresearchcenter.com/journal/11/dom.html>

(550) A.g.e

sinde yaşayan Halabi Çingenceleri de benzer bir durumla karşı karşıyadırlar. Dünyanın pek çok bölgesinde Çingencelerin Gacolardan daha esmer oldukları düşünülürken, burada durumun tersine dönmesi belki de evrensel millet olan Çingencelerin ırklarüstü bir kültür olduğunun en ilginç delillerinden bir tanesidir⁵⁵¹.

Halabiler kendilerine demir insanları adını verirler. Onların inançlarına göre Halabi Çingenceleri demir işlemek için doğmuşlardır. Yoksul Halabiler işleyecekleri demirleri atıkların arasından toplarken, durumu daha iyi olan Halabiler işlemek için sanayi demiri kullanırlar. Halabi ismi çoğu zaman Gacolar tarafından bir üst kavram olarak kullanılır. Nitekim Mısır'ın yerli Çingene gruplarına da Gacolar tarafından Halabi adı verilebilmektedir⁵⁵². Halabiler Sudan dışında Yemen ve Mısır'da da yaşamaktadırlar.

Mısır'daki Halabilerin erkekleri deve, eşek, at, sığır gibi hayvanların eğitimi konusunda uzmandırlar. Çoban Gacoları hayvanları için veterinerlik görevi yaparlar⁵⁵³. Halabi kadınları genellikle falcılık yaparlar.

Mısır'daki bir diğer Çingene grubu Ghagarlardır. Genellikle kalaycılık ve demircilik yaparak geçinirler. Mü-

(551) Streck, Bernhard: *The Nile Valley Gypsies In The Ethnic Mosaic of Sudan: CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA*; Herland, Joseph C., Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004; sf 180

(552) A.g.e; sf 182-183

(553) Capt. Newbold: *The Gypsies of Egypt*; JOURNAL OF ROYAL ASIATIC SOCIETY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND; Vol 16; 1856; pp 285-312; sf 286

zik ve dans yaygın ilgi alanları arasında yer alır¹⁴. Ghagarların dili Rom Çingenele­rin dili ile ilişkilidir. Buna karşılık uzun yıllar süren etkileşimin sonucunda Halabi dilinden de etkilenmiştir¹⁵. Ghagarlar büyük ihtimalle Avrupa'dan Kuzey Afrika'ya gelen Rom gruplarından­dır. Dillerindeki pek çok öge bu duruma işaret etmekte­dir¹⁶. Kuzey Afrika'ya 14-15. yüzyıllardan itibaren Avru­palı Rom gruplarının yerleşmeye başladıkları bilinmek­tedir. Bunların bir kısmı bölgenin yerli Çingene kavim­leri arasında erimişlerdir¹⁷.

Mısır'da Nawar olarak adlandırılan bir başka Çingene grubu daha yaşamaktadır. Mısır'da Nawarlar Billi Arap Gaco kabilesi tarafından kontrol edilen bir bağlı Çingene grubudur. Ghagar ve Halabilelerle sınırlı ilişkileri vardır. Dış görünüş itibarı ile büyük ölçüde yerel Arap topluluklarına benzer özellikler göstermektedirler¹⁴.

(554) ALC of 292

(SSS)Age of 292

(556) *A. g.* 293

(557) Bolling, Michael; a.g.r. sf 198

(558) Cape Newbold: a.g.c. of 294

KAYNAKÇA

Kitap

- Achim, Viorel; **THE ROMA IN ROMANIAN HISTORY**; Central European University Press; 2004
- Adekunle, Julius; **CULTURE AND CUSTOMS OF RWANDA**; Greenwood Press; 2007
- Akiner, Shrin; **Enduring Strangers: Mughat, Lyuli and Other Peripatetics in the Social Fabric of Central Asia**; **CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES**; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers; 2004
- Akman, Haşim; **GÖNÜL DAĞINDA BİR GARİP NEŞET ERTAŞ KİTABI**; Türkiye İş Bankası Yayınları; İstanbul; 2006
- Altınöz, İsmail; **19. yy'da Osmanlı Devlet Yönetimi İçerisinde Çingenciler. YERYÖZÜNÖN YABANCILARI ÇİNGENELER**; Kolukank, Suat; Simurg; 2007
- Anand, Meena; **Dalit Women: Fear and Discrimination**; **LIBERATION AND SOCIAL ARTICULATION OF**

- DALITS; Chandra, Ramesh; Chawla Offset Press; 2004
- Bercovici, Konrad; **STORY OF THE GYPSIES**; Little and Ives Company; 1928
- Berland, Joseph C; **Nature, Nurture and Kinship; Culture, creation, and procreation: concepts of kinship in South Asian practice**; Böck, Monica, Rao, Aparna; Berghun Books; 2000
- Berland, Joseph, C; **NO FINGERS ARE ALIKE: COGNITIVE AMPLIFIERS IN SOCIAL CONTEXT**; President and Fellows of Harvard College; 1982
- Berland, Joseph. C; **Nature, Nurture and Kinship; Culture, creation, and procreation: concepts of kinship in South Asian practice**; Böck, Monica, Rao, Aparna; Berghun Books; 2000
- Birnbaum, Lucia Chiavola; a.g.c; sf 132
- Birnbaum, Lucia Chiavola; **DARK MOTHER: AFRICAN ORIGINS AND GOD MOTHERS**; luniverse; 2001
- Bollig, Michael; **Hunter, Foragers, and Singing Smiths: Metamorphoses of Peripatetic Peoples in Africa: CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES**; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers; 2004
- Casey, Michael S; **THE HISTORY OF KUWAIT**; Greenwood Press; 2007
- Cervello, Marielle, Villasenta; **"They work to eat, They eat to work" M'allemin Craftsmen, Classification, and Discourse Among Bidan Nobility of Mauritania; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES**; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers; 2004
- Chaurasia, Radhey Shyam; **HISTORY OF EARLIEST INDIA**; Atlantic; 2008
- Chindila, Liudmila A; a.g.c; sf 79
- CLO; 2006
- David, Rankin; **CELTS AND THE CLASSICAL**

WORLD: Routledge; 1996

- **Deogaonkar, S.G, Deogaonkar, Shailaja. S: THE BANJARA: Castes and Tribes of India 3: Ashok Kumar Publishing Company; 1992**
- **Divitçioğlu, Sencer: ORTA ASYA TÜRK İMPARATORLUĞU: Imge; 2005**
- **Eliade, Mircea: DEMİRCİLER VE SİMYACILAR: Kabaalci; İstanbul; 2003**
- **Elias, Taslim Olawale: THE NATURE OF AFRICAN CUSTOMARY LAW: The University of Manchester at The University Press; 1956**
- **Eycken, Maurits; Guardians of Distinctiveness: CHANGING GENDERS IN INTERCULTURAL PERSPECTIVES; Saunders, Barbara, Foblets, Marie Claire; Leuven University Press; 2002**
- **Farah, Ibrahim: THE YIBIR IN SOMALIA; A PLIGHT OF A CASTE GROUP; Institute of Diplomacy and International Studies University of Nairobi; 2006**
- **Fedorava, Elena G; The Role of Woman in Mansi Society: HUNTER AND GATHERERS IN THE MODERN WORLD; Berghian Books; 2006; sf 392-393-94**
- **Flanagan, Laurence; ANCIENT IRELAND; LIFE BEFORE CELTS; St Martin's Press; 1998**
- **Forsyth, James; A HISTORY OF THE PEOPLE SIBERIA; RUSSIA'S NORTH ASIAN COLONY 1581-1990; The Press Syndicate of The University of Cambridge; 1992**
- **Forsyth, James; A HISTORY OF THE PEOPLE SIBERIA; RUSSIA'S NORTH ASIAN COLONY 1581-1990; The Press Syndicate of The University of Cambridge; 1992**
- **Fraser, Angus; AVRUPA HALKLARI ÇİNGENELEİ: Homer; İstanbul; 2005**
- **Gibson, D. Blair; Death of a Salesman: Childe's Itinerant Craftsman in The Light of Present Knowledge of Late Prehistoric European; CRAFT SPECIALIZATION AND SOCIAL EVOLUTIN IN MEMORY OF V. GORDON**

- CHILDE; Childe, Vere, Gordon, Wailes, Bernard; Science Press; The University of Pennsylvania Museum; 1996
- Gibson, D. Blair; *Death of a Salesman: Childe's Itinerant Craftsman in The Light of Present Knowledge of Late Prehistoric European: CRAFT SPECIALIZATION AND SOCIAL EVOLUTIN IN MEMORY OF V. GORDON CHILDE*; Childe, Vere, Gordon, Wailes, Bernard; Science Press; The University of Pennsylvania Museum; 1996
 - Gökalp, Ziya; *TÜRKÇÜLÜĞÜN ESASLARI*; Toker Yayınları; Ankara; 1995; sf 180
 - Green, Peter; Rhodios, Apollonios; *THE ARGONAUTIKA*; University of California Press; London; 1997
 - Groomc, Francis Hindes; *GYPSY FOLK TALES*; Kessinger Publishing
 - Hancock, Ian; *On Romani Origins and Identity: Questions for Discussions: GYPSIES AND THE PROBLEM OF IDENTITIES*; Marsh, Adrian; Strand, Elin; Kitap Yayınevi; İstanbul; 2006
 - Hand, L. Judith; *WOMEN, POWER AND THE BIOLOGY OF THE PEACE*; Quespath Publishing; 2003; sf 53
 - Hoffman, Gail L; *Imports and Immigrants; Near Eastern Contact With Iron Age Crete*; University of Michigan; 1997
 - Horst, Cindy; *TRANSNATIONAL NOMADS*; Bergham Books; 2006
 - Isichei, Elizabeth Allo; *A HISTORY OF AFRICAN SOCIETIES TO 1870*; Press Cyndicate of The University of Cambridge; 1997
 - Jabbur, Jibrail S; *THE BEDOUINS AND THE DESERT ASPECTS OF NOMADIC LIFE IN THE ARAB EAST*; State University of Newyork Press; 1995
 - Kenrick, Donald; *GANJ'DAN THAMES'A ÇİNGENELELER*; Homer; 2004
 - King, David C; *CULTURES OF THE WORLD :*

RWANDA: Marshall Cavendish Benchmark: 2006

- **Kinsley, David: TANTRIC VISIONS OF THE DIVINE FEMININE; University of California Press: 1997**
- **Kohen, Eli; HISTORY OF THE BYZANTINE JEWS: University Press of America: 2007**
- **Kökülörk; Sanat, Çingene Olduğu Dünyasızın Gruplarda Kimlik Teber (Abdül) Kimliği: KİMLİKLER LÜTFEN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE KÜLTÜREL KİMLİK ARAYIŞI VE TEMSİLİ; Putar, Gözül; Odrü Yayıncılık; Ankara: 2009**
- **Köhlme, Catherine Uray. How Does a Confederacy of Tribe Evolve: CENTRAL ASIA ON DISPLAY; Katschnig, Julia, Paleczek, Gabriele Resuly Vienna Central Asian Studies: 2005**
- **Krishnaiah, S. A: Animal Performances: SOUTH ASIAN FOLKLORE; Mills, A. Margaret, Claus, Peter J, Diamond, Sarah; Routledge: 2003**
- **Lewis, Loan: UNDERSTANDING SOMALIA AND SOMALILAND: Columbia University Press: 2008**
- **Lowie, Robert H: AN INTRODUCTION TO CULTURAL ANTHROPOLOGY; J. J. Little and Ives Company: 1940**
- **Lukacs, John R: Hunting and Gathering Strategies in Prehistoric India; a Biocultural Perspective on Trade and Subsistence. FOREGAR-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES; Morrison, Kathleen. D, Junker, Laura. D; Cambridge University Press: 2002**
- **Maddox, Gregory: SUB-SAHARAN AFRICA: AN ENVIRONMENTAL HISTORY: ABC**
- **Maksud, A.K.M; The Nomadic Bede Community and Their Mobile School Program: WHAT WORKS FOR THE POOREST: KNOWLEDGE, POLICIES AND PRACTISES; University of Manchester; Brac Center for Development Management: 3-5 December: 2006**
- **Marushakova, Elena, Heuss, Herbert, Boev, Ivan, Rycklik,**

Jan, Ragaru, Nadege, Zenon, Rubin, Popov, Vesselin, Friedman, Victor: *Identity Formation among Minorities in the Balkans: The cases of Roms, Egyptians and Ashkali in Kosovo*; Publication of Minority Studies Society; Sofia; 2001

- Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin; *Myth as Process; SCHOLARSHIP AND THE GYPSY STRUGGLE*; Acton, Thomas; University of Hertfordshire Press; 2000
- Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin; *OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇİNGENELER*; Homer; Istanbul ; 2006
- McDonald, Fiona; *Congo; Democratic Republic of; PEOPLES OF AFRICA*; Marshall Cavendish; 2001
- McLachlan, Sean; *BYZANTIUM AN ILLUSTRATED HISTORY*; Hipocrene Books; 2004
- Meshack, Daniel, Griffin, Kriss; Meshack, Daniel, Griffin, Kriss; *Displacement and Forced Settlement: Gypsies in Tamilnadu: CONSERVATION AND MOBILE INDIGINOUS PEOPLES*; Chattr, Dawn, Colchester, Marcus; Berghan Books; 2002
- Meyer, Frank; *Biography and Identity in Damascus: A Nawar Chief; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA*; Berland, Joseph C, Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004
- Mocry, Andray; *PANNONIA AND UPPER MOESIA: The Causer Press*; 1974
- Morrison, Kathleen, D; *Historicisizing adaptation, adapting to history: Forager-Traders in South and South-East Asia; FORECAR-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES*; Morrison, Kathleen, D, Junker, Laura, D; Cambridge University Press; 2002
- Narula, Smita; *BROKEN PEOPLE: CASTE VIOLENCE AGAINST INDIA'S UNTOUCHABLES*; Human Rights

Watch; 1998

- Ogot, B.A; **GENERAL HISTORY OF AFRICA**: University of California Press; 1999
- Phillips, David J; **PEOPLES ON THE MOVE**: Piquant; United Kingdom; 2001
- Popov, Vesselin, Marushiakova, Elena; **OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDE ÇİNGENELER**: Homer; 2004
- Posschl, Gregory. L: **Harappans and Hunters; Economic Interaction and Specialization In Prehistoric India; FOREGAR-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES**; Morrison, Kathleen. D, Junker, Laura. D; Cambridge University Press; 2002
- Posschl, Gregory. L: **THE INDUS CIVILIZATION: A CONTEMPORARY PERSPECTIVE**; Altamira Press; 2003
- Radloff, W; **Sibiry'a'dan**: Cilt 1: Maarif Basımevi; 1954; sf 202-203
- Rao, Aparna; **Stranger and Liminal Beings: Some Thoughts on Peripatetics, Insiders and Outsiders in Southwest Asia; CUSTOMARY STRANGERS NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES**; Rao, Aparna, Berland, Joseph C; Praeger Publishers; 2004
- Rasmussen, Susan; **Afflictions of the Stomach: Smith as "Stranger" among Tuareg; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA**; Berland, Joseph C, Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004
- Rose, H. A; **A GLOSSARY OF THE TRIBES AND CASTES OF THE PUNJAB AND NORTH WEST FRONTIER PROVINCE**; Nirmal Publishers; 1997
- Samanta, D. K, Mandal, S. K, Vyas, N. N; **PEOPLES OF INDIA: RAJASTHAN**; Popular Press; 1998
- Samanta, D. K, Mandal, S. K, Vyas, N. N; **PEOPLES OF INDIA: RAJASTHAN**; Popular Press; 1998

- Sarıkaya, Mahmut; Gizli Dil ve Abdal/Teber/ Geygelli Kimliği: KİMLİKLER LÜTFEN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE KÜLTÜREL KİMLİK ARAYIŞI VETEMSİLLİ; Patar, Gönül; Odrü Yayıncılık; Ankara: 2009
- Sharma, Tej Ram; A POLITICAL HISTORY OF EMPIERIAL GUPTAS; Ashok Kumar Mittal; 1989
- Sharma, Tej Ram; PERSONAL AND GEOGRAPHICAL NAMES IN THE GUPTA INSCRIPTIONS; Naurang Rai; 1978
- Shassi, S. S; ENCYCLOPEDIA OF INDIAN TRIBES; Anmol Publication; 1994
- Shyamlal; THE BHANGI: A SWEEPER CASTE; Department of Sociology; University of Rajasthan; 1992
- Sinor, Denis; THE CAMBRIDGE HISTORY OF EARLY INNER ASIA; Cambridge University Press; 1990
- Smith, David, Konchar, Rajesh; The Dhokra Artisans of Bankura and Darazpur, West Bengal: A Case Study and Knowledge Archive of Technological Change in Progress; ADVANCED CONTROL STRATEGIES FOR SOCIAL AND ECONOMIC SYSTEMS; Kopacek, P; Elsevier Ifac Publications; 2005
- Srivastava, B. N; MANUAL SCAVENGING IN INDIA; Concept Publishing Company; 1997
- Steward, Pamela J, Strathern, Andrew; VIOLENCE: THEORY AND ETHNOGRAPHY; Continium; 2002
- Streck, Bernhard; The Nile Valley Gypsies In The Ethnic Mosaic of Sudan; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA; Berland, Joseph C, Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004
- Streck, Bernhard; The Nile Valley Gypsies In The Ethnic Mosaic of Sudan; CUSTOMARY STRANGERS: NEW PERSPECTIVES ON PERIPATETIC PEOPLES IN THE MIDDLE EAST, AFRICA AND ASIA; Berland, Joseph C, Rao, Aparna; Praeger Publishers; 2004

- Tablino, Paola; THE GABRA : CAMEL NOMADS OF NORTHERN KENYA: Paulines: 1999
- Tang, Patricia; MASTERS OF SABAR; WOLOF GRJOT PERCUSSIONIST OF SENEGAL: Temple University Press: 2006
- Wentz, R. K. Grummon, N. T; How Does a Confederacy of Tribe Evolve: CENTRAL ASIA ON DISPLAY; Katschnig, Julia, Paleczek, Gabriele Rasuly Vienna Central Asian Studies: 2005
- Windfuhr: 2003;415 a
- Wixman, Ronald; THE PEOPLES OF THE USSR: M.E. Sharpe Inc: 1984
- Wright, Rita. P; Context of Specialization: V. Gordon Childe and Social Evolution; CRAFT SPECIALIZATION AND SOCIAL EVOLUTIN IN MEMORY OF V. GORDON CHILDE; Childe, Vere, Gordon, Wailes, Bernard; Science Press: The University of Pennsylvania Museum: 1996
- Yalman, Ali Rıza; CENUPTA TÜRKMEN OYMAKLARI 1-2; Hz Emir, Sabahat; Kültür Bakanlığı Yayınları; Ankara: 1977
- Zagatal, Allen; Gender and Social Organization in The Nülgiri Hills: FORAGER-TRADERS IN SOUTH AND SOUTHEAST ASIA: LONG TERM HISTORIES: Cambridge University Press: 2002

Mabale

1. Aça, Mehmet; Güney Sibirya Türklerinde Ava Destancı ve Masalıcı Götürme Geleneği: TÜBAR-XXI/Bahar/2007
2. Aksüt, Ali; Kızaca Geygeller ve Yaşayan İki Ozan: SERÇEŞME; 26c Ocak-Şubat: 2007
3. Amor, S, Crubery, C, Keyser, C, Alekseev, A., N, Ludes, B; Early Influence of Steppe Tribes in the Peopling Siberia: HUMAN BIOLOGY: V 78; N 5; PP 531-549; 2006; sf 532

4. Amos, Timothy: Binding Burakumin: Marxist Historiography and the Narration of Difference in Japan: JAPANESE STUDIES; Vol 27; No 2; Sempember 2007
5. Atakhanov, Shavkat, Asankanov, Ablubek: The Gypsies (Luli) of Central Asia: ANTROPOLOGY & ARCHEOLOGY of EURASIA; vol. 41; no. 1; Summer 2002; pp. 9-15
6. Beutden, Jos Van; A New Research Culture For The Marginalised In Bangladesh: IIAS NEWSLETTER; 43; Spring; 2007
7. Beynon, Edman Doane; 1936; The Gypsy In a Non-Gypsy Economy; THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIOLOGY; VOL 42; NO 3
8. Byrne, Bryan: Subsistence Strategies and the Division of Labor by Gender Among Clothes Makers in Nonindustrial Societies: CROSS CULTURAL RESEARCH; 33; 307:1999
9. Capt, Newbold: The Gypsies of Egypt; JOURNAL OF ROYAL ASIATIC SOCIETY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND; Vol 16; 1856; pp 285-312
10. Dedich, Francesca: FOSTERING ETHNIC REINVENTION: Cahiers d'Études africaines, 157, XL-1, 2000, pp. 25-53
11. Demco, James: ATAERKİLLİĞİN SAHARASYA'DA ORTAYA ÇIKMASI VE YAYILMASI. 4000'LER; İNSAN DAVRANIŞININ İKLİM BAĞLANTILI OLARAK DÜNYA ÇAPINDA DEĞİŞİMİNİ GÖSTEREN BULGULAR; Kyoto Review 23: 19-38, Spring; Japan; 1990
12. Fedotova, Elena G; The Role of Woman in Manal Society: HUNTER AND GATHERERS IN THE MODERN WORLD; Bergham Books; 2006; sf 392-393-94
13. Fortier, Jana; The Ethnography of South Asian Foragers; ANNUAL REVIEW OF ANTHROPOLOGY; 38:39-114; 2009
14. Ghose, Sakarisa; The Dalit In India; SOCIAL RESEARCH, Vol 70, No. 1 Spring 2003
15. Ghose, Sakarisa; The Dalit In India; SOCIAL RESEARCH, Vol 70, No. 1 Spring 2003

16. Gogineni, Babu: The Buraku People of Japan: INTERNATIONAL HUMANIST NEWS: December, 2006
17. Haaland, Gunnar, Haaland, Randi: God of War, Worldly Ruler, and Craft Specialist in The Meroitic Kingdom of Sudan; Inferring Social Identity From Material Remains: JOURNAL OF SOCIAL ARCHEOLOGY: 7: 372; 2007
18. Hand, L. Judith: WOMEN, POWER AND THE BIOLOGY OF THE PEACE: Quespath Publishing; 2003; sf 53
19. Holmber, David: Outcasts In An Agelitarian Society: Tamang / Blacksmith Relations From Tamang Perspective: OCCASIONAL PAPERS IN SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY: Vol 10; 2007
20. Holmber, David: Outcasts In An Agelitarian Society: Tamang / Blacksmith Relations From Tamang Perspective: OCCASIONAL PAPERS IN SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY: Vol 10; 2007
21. Hudson, Rada Dyson, Hudson, Neville Dyson: Nomadic Pastoralism: ANNUAL REVIEWS ANTROPOLOGY: Q:15-61; 1980
22. International Monetary Fund 2005: Bangladesh: Poverty Reduction Strategy Paper: IMF COUNTRY REPORT: No: 05/410; November; 2005
23. International Monetary Fund 2005: Bangladesh: Poverty Reduction Strategy Paper: IMF COUNTRY REPORT: No: 05/410; November; 2005
24. Kearns, Kevin C: Irish Tinkers: An Itinerant Population In Transition: ANNALS OF THE ASSOCIATION OF AMERICAN GEOGRAPHERS: Vol 67; No 4; December 1977
25. Kolukırsık, Suat: Türk Toplumunda Çingene İmgesi ve Önyargısı: SOSYOLOJİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ: Cilt 8; Sayı 2; Güz; 2005
26. Leachman, G. A: A Journey to North-Eastern Arabia: THE GEOGRAPHICAL JOURNAL; Vol No3; Mar. 1911; pp 265-274
27. Maksud, A.K.M: The Nomadic Bede Community and

Their Mobile School Program: WHAT WORKS FOR THE POOREST: KNOWLEDGE, POLICIES AND PRACTISES; University of Manchester; Brac Center for Development Management; 3-5 December, 2006

28. Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin: **Segmentation vs Consolidation: The Example of Four Gypsy Groups in CIS;** ROMANI STUDIES; Vol 14; No 2; 2004: 145-191
29. Meerman, Jacob: **Oppressed people: Economic mobility of the socially excluded;** THE JOURNAL OF SOCIO-ECONOMICS; 34; 542-567; 2005
30. Miller, M. L.: **Associations and Ideologies in the Locations of Urban Craft Production at Harappa, Pakistan (Indus Civilization);** ARCHEOLOGICAL PAPERS OF THE AMERICAN ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION, Vol 17, Issue 1, pp. 37-51, 2007
31. Narzary, Dharitri, Chakravarty: **The Myths of Japanese Homogeneity;** CHINA REPORT; 40; 311; 2004
32. Orkan, A. R. Polat, K: **Socio-Cultural Life of Gypsies in southern Kyrgyzstan;** THE SOCIAL SCIENCE JOURNAL; 42; 469-478; 2005
33. Porter, James, Rice, Timothy, Goertzen, Chris: **South Asia: The Indian Subcontinent;** THE GARLAND ENCYCLOPEDIA OF WORLD MUSIC, VOLUME 8; Garland Publishing; 2000
34. Price, T. Douglas: **The Mesolithic of Northern Europe;** ANNUAL REVIEW ANTROPOLOGY; 20:211-233; 1991
35. Russell, R. V: **THE TRIBES AND CASTES OF CENTRAL PROVINCES OF INDIA VOLUME 4;** Bibliobazaar; 2008; Orj Copyright 1916
36. Shadid, Anthony: **In a Gypsy Village's Fate, An Image of Iraq's Future;** Washington Post Foreign Service; April 3; 2004
37. Sinor, Denis: **The Inner Asian Warriors;** THE JOURNAL OF THE AMERICAN ORIENTAL SOCIETY; Vol 101; No 2; Apr-Jun; 1981; pp 133-144
38. Sterner, Judy: **Gender and Caste in The Mandara Highlands; Northeastern Nigeria and Northern Cameroon;**

ETHNOLOGY: 30:6: 1991 OCT

39. Şcrişgîl, Enver: 16. yy'da Rumeli Eyaleti'ndeki Çingenciler: TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI: 15: ARALIK: 1981
40. Taylor, C. Christopher: Dual Systems in Rwanda: ANTHROPOLOGICAL THEORY: 4: 353: 2004
41. Taylor, C. Christopher: Dual Systems in Rwanda: ANTHROPOLOGICAL THEORY: 4: 353: 2004
42. Tosi, Maurizio: The Emerging Picture of Prehistoric Arabia: ANNUAL REVIEW ANTHROPOLOGY: 15:461-90: 1986
43. Ölkütaş, M. Şakir: Abdallar Maddesi, Etnografya Folklor Sözlük Taslağı: HALK BİLGİSİ HABERLERİ: Yıl 5: Sayı 51: İstanbul: 1936
44. Ölkütaş, M. Şakir: Anadolu Etnografyasına Ait Araştırmalar: Abdallar: TÜRK KÜLTÜRÜ: 64: 251-255: 1968
45. Woo, Chai Han: A STUDY OF ANCIENT TURKIC TARQAN; Hanyang University: International Journal of Central Asian Studies: Volume 5: 2000
46. Zelyut, Rıza: Nilüser'daki Amerikalılar / 1: GÜNEŞ: 14 Nisan 2005
47. Zene, Cosimo: Myth, identity and belonging: The Rishi of Bengal/Bangladesh: RELIGION: 37 (2007) 257-281
48. Zene, Cosimo: Myth, identity and belonging: The Rishi of Bengal/Bangladesh: RELIGION: 37 (2007) 257-281

İnternet Kaynakları

- http://nacy.ucl.ac.uk/EthnoAtlas/Hmar/Cult_dir/Culture.7883
- http://romani.humanities.manchester.ac.uk/downloads/2/Matras%20et%20al._Angloromani%20.pdf Matras, Yaron; Gardner, Hazel, Jones, Charlotte, Schulman, Veronica: Angloromani: A Different Kind of Language: ANTHROPOLOGICAL LINGUISTICS: 49-2: 2007 pp 142-164
- <http://romani.uni-graz.at/rombase> Hübschmannova, Milena;

- Rom-DOM: ROMBASE; <http://ling.kfunigraz.ac.at/~rombase/cd/data/ethn/topics/data/rom-pr.cm.pdf>
- http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/murestin_demoir_oxel.pdf
Demir, Nurettin; Türkiye'de Özel Diller: DİL BİLİM; Çabırcı
Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi; 24.07.2006;
- <http://www.1911encyclopedia.org/Siegmund>
- <http://www.aleviakademisi.de/sirel/consent/view/1154/Gölkışık>,
Ali Duran; Abdallar; EVRENSEL BOYUTUYLA ALEVİLİK-
BEKTAŞILIK-KIZILBAŞLIK
- <http://www.archaeologyonline.net/artifacts/harappamohenjodaro.html> Carr, Tarihi: THE HARAPPAN
CIVILIZATION; Archeology Online;
- <http://www.balkanethnology.org/virtualbibaryen.html> Zemon,
Rubin; BALKAN EGIPTIANS: Strasbourg: Union of Balka
Egyptians; 15-16 September; 2003
- <http://www.britannica.com/>
- <http://www.dalits.nl/0612a.html> Gogineni, Babu; The Baraka
People of Japan; INTERNATIONAL HUMANIST NEWS;
December; 2006
- <http://www.dilimiz.com/>
- <http://www.domresearchcenter.com/journal/11/dom.html>
Williams, G. A; Dom of The Middle East; DOM RESEARCH
CENTER; JOURNAL; Vol 1; No 1; January; 2000
- <http://www.domresearchcenter.com/journal/12/lebanon.html>
Williams, G. A; The Gypsies of Lebanon; DOM RESEARCH
CENTER JOURNAL; Vol 1; No 2; Spring; 2009
- <http://www.domresearchcenter.com/reprints/body3.html>
Kenrick, Donald; Romani in the Middle East; Part 3; 2001
- <http://www.domresearchcenter.com/reprints/kenrick3.html>
Kenrick, Donald; Romani in The Middle East; DOM
RESEARCH CENTER; Part 3;
- <http://www.encyclopedia.com/>
- <http://www.haaretz.com/shacen/pages/994525.html> Levy,
Gideon; Twilight Zone / The Gypsies of Jerusalem; HAARETZ;
26 June; 2008

- <http://www.hope-chapel.org/mediafiles/birhor-report.pdf> Warf, Rickie, Gabbard, Katherine, Neill, Judy: THE BIRHOR OF INDIA: A VANISHING TRIBE: 2008:
- <http://www.hope-chapel.org/mediafiles/birhor-report.pdf> Warf, Vickie, Gabbard, Katherine, Neill, Judy: THE BIRHOR OF INDIA: A VANISHING TRIBE: 2008
- <http://www.shor.org/>
- http://www.indigenous.ru/english/people/c_shor.htm Tchotchanova, Limbor, SHOR: 2009
- <http://www.joshuasproject.net/>
- <http://www.unhcr.org/refworld/> Ethiopia: Treatment of Madhiban/Midgan/Medigan minority clan originating from the Ogaden area by Ethiopian forces in the area and by members of majority clans: Query response 3-6754 of 20 May 2009
- <http://www.unhcr.org/refworld/> Ethiopia: Treatment of Madhiban/Midgan/Medigan minority clan originating from the Ogaden area by Ethiopian forces in the area and by members of majority clans: Query response 3-6754 of 20 May 2009
- <http://www.wiz.com/domari-society/domari-society-website/> The Domari Society of Gypsies in Jerusalem
- www.dalitfreedom.org Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network
- www.dalitfreedom.org Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network
- www.dalitfreedom.org Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network
- www.dalitfreedom.org Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network
- www.dalitfreedom.org Samad, Asha: BRIEF REVIEW OF SOMALI CASTE SYSTEMS: The International Dalit Solidarity Network: 2008
- www.dalitfreedom.org Discrimination Based on Descent In Africa: The International Dalit Solidarity Network

- www.ethnomuseum.ru
- www.fulaniministries.org
- www.harappa.com
- www.idsn.org Indian Institute of Dalit Studies: CASTE-BASED DISCRIMINATION IN SOUTH ASIA; 2008
- www.idsn.org Indian Institute of Dalit Studies: CASTE-BASED DISCRIMINATION IN SOUTH ASIA; 2008
- www.karainet.org Frawley, David; THE ARYAN-DRAVIDIERY CONTROVERSY; 2008
- www.prognosio.org.uk Farah, Ahmet Yusuf, Lewis, I. M.; SOMALIA: THE ROOTS OF RECONCILIATION
- www.saharasia.com Demco; James; Update on Saharasia New Findings Since The First Printing; SAHARASIA: THE 4000 BCE ORIGIN OF CHILD ABUSE, SEX-REPRESSION, WARFARE AND SOCIAL VIOLENCE, IN DESERTS OF THE WORLD
- www.worldbank.org Ringol, Dena, Orenstein, Mitchell A, Wilkens, Erika; ROMA IN AN EXPANDING EUROPE: The World Bank; 2005

“Çingenelerin Kitabı, Çingene olmayanlar için Çingenelerin dünyasını anlamaya dönük bir anahtar. Çingeneler içinse kendi öz evlatlarının alın teriyle yazılmış bir gurur vesilesidir. Bu kitabı yazmak için dökülen her damla ter, insanlığa ve kardeşlerime helali hoş olsun.”

ALİ MEZARCIÖĞÜ

Çingenelerin Kitabı; dünyanın, toplumun ve tarihin Çingenelerin gözünden anlatılması için bir başlangıç dene-
mesidir... Çingenelerin Kitabı bir Çingene tarafından, Çingenelerin kavramları, Çingenelerin dünyaya bakış açısı ve değer yargıları merkeze alınarak yazıldı. Çingenelerin Kitabı'nın temel çıkış noktası; www.cingeneylz.org sitesinde 4 yıla varan bir zaman süreci içerisinde geliştirilen, özgün bir bakış açısının derli toplu bir biçimde ortaya konulmasıdır. Bu bakış açısı sürekli yeni gözlem ve olgularla zenginleştirilerek bugünkü halini almış ve geniş kitlelerle paylaşılmıştır.

Önyargılarla şekillenmiş sahte Çingene imajının peşinde olanlar bu kitapta aradıklarını bulamayacaklardır. Bu kitapta anlatılan barışçı bir zanaat medeniyetinin, evrensel bir insanlık kültürünün hikayesidir.

ISBN 978-605-327-017-3

9 786051 270173

Online satış için: www.TNET.com.tr